

Hainbat ipuin unibertsal

Ipuin unibertsal onenatarikoen artekoak agertzen dira hurrengo lerroetan. Idazle kontsakratuak, haietariko asko eta asko ipuinez gain, beste generoetan ere idatzi dutenak eta idazle onentxoeren artean hautatuak izan direnak.

Atrebentzia den arren, haietariko hainbat euskaraz itzultzera-moldatzera ausartu gara: Horacio Quiroga, uruguaytarra, Hego Amerikako ipuin laburren maisua, Alberto Moravia, italiarra, alienazioa eta bakardadearen deskribatzaile aparta, Gabriel Garcia Marquez, latinoamerikako idazlerik ospetsuenatarikoa, errealismo majikoaren adierazlerik onenatarikoa, Hector Hungs Munro, “Saki” ezizenez ezagutua, Birmanian jaioa, kontakizunetan maisu, Giovanni Papini, florentziarra, Italiako idazlerik onenatarikoa. Azkenik Bernardo Atxaga, euskal literaturaren historian izan den idazlerik ospatuenetakoa.

Horien hainbat ipuin dituzu euskaraz jarriak, laburrak, pertsonaia gutxiak, korapilo bakarraren baitan oratuak. Gure kasu hauetan, haietako hainbat oinarritzko esperientzia pertsonalean oinarritzen diren arren, ipuinak bere bidea egiten du fikzioaren baitan, kasu batzuetan errealitatetik hurbil, besteetan errealitatetik urrun, irudimenari eta sormen propioari bidea libre utziaz. Literatur kritikak ohikoa duen xehetasunetan sartu gabe, uste dugu hemen hautatu ditugun ipuinak eta kontakizunak, guk proposatzen dugun iritzi bakarra, irakurketarekin disfrutatzea da. Hori opa dizugu zuri, irakurle.

Gillermo Etxeberria

Horacio Silvestre Quiroga Forteza

BIOGRAFIA

Horra narratzaile paregabe eta zoritzarreko baten biografia laburra. Uruguayn jaio zen, Salto-n, 1878ko abenduaren 31n, eta Buenos Airesen hil 1937ko otsailaren 19an. 58 urte, beraz. Biografoek kontalari, antzerkigile eta poeta dela esango digute. Naturazalea eta modernista dela esango digute kritikoez. Natura deskribatzen baitu era beldurgarriean eta izugarriean, gizakiaren etsai bailitzan.

Lehen 23 urteak bere herrian pasa zituen. Baina, zoritxarraren zoritxarrez eta ustekabeen, lagunik minena hil zuen, eta ondorioz Argentina alde egin. Bertan pasa zituen hurrengo urte guztiak, bertan ezkondu zen birritan, hiru semearen aita. Baso-bizitzaren maitale, bertan kokatu zen.

Lehen esan dugunez, bere bizitza, heriotza, tragedia, buruilketa eta istripuz josia dago, haien artean haren lehen emaztea. Areago, azken urtean medikuek prostata gaizto bat iragarri ziotela eta, zianuroa edan eta bere buruaz beste egin zuen.

Hasieran garbia da haren “modernismo”rako joera, eta bereziki Leopoldo Lugones idazlearen eragina. “*La revista* aldizkari modernistan parte hartu zuen.

EZAUGARRI NAGUSIAK

“Horacio Quiroga” Hego Amerikako ipuin laburraren maisu handizat hartzen da, bere prosa bizia bizitzan izandako esperientzietan oinarritua dago, naturzalea eta basozalea, urte askotan bertan bizi izan zen. Modernista, sarritan konparatu izan da Edgar Allan Poe-rekin. “Ru-

ben Dariok” eragindako mugimendua maite zuen eta haren jarraitzailea zen.

Guri dagokigunez, bere ipuin bat adibidetzat hartu dugunez gero, haren kontalaritza natura bortitz eta gogorrenaren azalpena da, natura gizakiaren etsairik amorratuena bailitzan.

LANAK

Bi eleberri labur idatzi zituen: *Historia de un amor turbio* (1908, *Amoio nahasi baten historia*) eta *Pasado amor* (1929, *Maitasun iragana*).

1901ean olerki liburu bat idatzi zuen: “*Los arrecifes de coral*” (*Koral arrezifeak*).

Hitz lauко bilduma bat ere badu.

Gainerakoan, ipuinak idatzi zituen. Ipuin-idazlearen dekalogo bat idatzi zuen, ipuinari buruz zituen ideiak eta gehien maite zituen ipuingileak aipatzen zituena: Poe, Maupassant, Kipling eta Txekhov. Gehienak egunkari eta aldizkarietan argitaratu zituen, eta gero, liburuetan bildu. Oihana du ipuin askoren gertalekua, eta gizonaren eta izadiaren arteko gatazka dute gaitzat. Errealismo magikoa deritzanaren aitzindaria izan zen.

Idazlanak: *Cuentos de amor, de locura y de muerte* (1917, *Maitasunezko, eromenezko eta heriotzazko ipuinak*), *Cuentos de la selva* (1918, *Oihaneko ipuinak*), *El salvaje* (1919, *Basatia*); *El desierto* (1924, *Basamortua*), *La gallina degollada y otros cuentos* (1925, *Lepo egindako oiloa eta beste ipuin batzuk*), *Anaconda* (1921), *Los desterrados* (1926, *Erbesteratuak*).

Guk dakarkiguna haren ipuin bat da, garratza bere bizitzaren moduan. Zoritzarrarekin eta heriotzarekin batera bizi izandakoa baitugu Horacio Quiroga.

Horacio Quiroga (1879-1937)

NORAEZEAN

Maitasun, eromen eta heriotz ipuinak (1917)

GIZASEMEAK hanka azpian zerbait biguina zapaldu zuen, eta berehala antzeman zion haginkadari. Jauzi larri bat egin eta atzera itzul-tzean “yararacusú” bat ikusi zuen kiribilduta, beste erasorako prest.

Hankari emandako begirada arinean, bi odol tanta ikusi zituen bertan neketsu loditzen ari zirenak, eta matxetea atera zuen gerritik. Sugetzarrak mehatxua nabaritzean, kiribilaren erdi-erdian ezkutatu zuen burua; matxeteak jauzi egin zion bizkarrezurrean ornoak desleku-turik.

Horzkadari aztertu, odol tantatxoak garbitu eta haiei begira egon zen une batean. Min zorrotza zerion bi puntxutxutik gora, eta iadanik hanka aldera zabaltzen hasia zen. Orkatila presaka sudurzapiz lotu eta ziztada eta guzti bere arrantxorantz jo zuen.

Hankeko mina handitzen ari zitzaion, tenkatze eta loditze sentsazioa gehitzen, eta, bat batean, bizpahiru eztenkada mingarri nabaritu zituen, tximistaren antzeko, zauritik zangarraren erdiraino. Hanka nekez mugi zezakeen; eztarri lehor erdoiltzuak eta egarri txingartsuak, birao berri bat eragin zion.

Ailegatu zen, azkenik, arrantxora eta besakadaka jauzi zen errota harriaren gainera. Bi puntutxu ubelduen ordeztan, hanka osoa era harrigarrian handitu zitzaion. Azala bera ere, anpaduraren ondorioz, eteteko zorian jarri zitzaion. Emazteari deitu nahi izan zion, eta ahotsa eztarri lehorretik zurrungaren modura atera zitzaion. Egarriak jota zegoen.

–Dorotea – jaurti zuen herio dardarez – Emaidazu garagardo bat!

Emaztea etorri zitzaion basoa beteta, eta bizpahiru tragotan irentsi zuen. Ez zuen, hala ere, inongo zaporerik nabaritu.

–Garagarra eskatu dizut, ez ura! – orruka berak-. Emaidazu garagara.

–Baina, Paulino, garagarra ekarri dizut –desenkusatu zen emaztea.

–Ez, ura ekarri didazu! Ekariezadazu garagara, entzun ondo!

Emaztea han joan zen “katalintzarra” eskuan hartuta. Gizonak baso bat, bi baso irentsi zituen segidan, baina inongo zaporerik sentitu gabe eztarrian.

–Arranopola; hemen ez zetorkidak ezer onik – marmar egin zuen golkorako bere hanka odolgabea eta pasmo itxurakoa begiratu. Zapiaren gainetik, haragiak gainezka egiten zion odolki itsusi baten antzera.

Minak gero eta garratzago kolpatzen zuen etengabeko zorian, eta iada izterondoraino iritsi zitzaion. Eztarriaren lehorra areagotzen zuen arnasaren eraginak, bi biak batera. Altxatzeko saioa egiterakoan, goragale zartatsua eraginez, egurrezko gurpilean kopeta itsatsita mantendu zuen minutu erdi batean.

Gizonak, ordea, ez zuen hil nahi, eta kostaldera jaitsi eta bere kanoara igo zen. Txopan eseri eta arraunketan hasi zen Parana-ko zentro aldera. Han erreka korronteak duen eraginak, Iguazu inguruan sei milatara iristen baita, bost ordutan eramango zuen Tacurú-Pucú-ra.

Gizonak, energia hitsaren eraginez, erreka erdiraino iristea lortu zuen; han, ordea, bere esku lokartuek ezin izan zuten kanoaren arrauna eskuan mantendu, eta beste goragale baten ondoren –oraingoak odoltsua– urrutira begiratu zuen eguzki aldera, jada mendiaren bestaldera.

Hanka, izter erdiraino itxurarik gabe bloke gogor eta desitxuratua bihurtu zitzaion, arropa lehertzeko zorian jartzearaino. Gizasemeak loturak ebaki zituen eta prakak ireki laban batekin: sabelpea anpatuta agertu zitzaion, orban zurbil eta mingarriz josia. Gizonak etsi zuen, ez zen sekulan bakarrik Tacurú-Pucú-ra iritsiko eta Alves adiskideari laguntza eskatzea erabaki zuen, nahiz eta aspaldian elkarrekin haserre egon.

Ibaiaren korrontea, oraingo honetan Brasileko kostaldera zihoan, eta gizasemeak erraz lurrartu zuen. Aldapa latzean gora jo zuen, baina hogezi metrotara, ezinaren ezinez, etzanda geratu zen bular gainean.

–Alves! –egin zuen garraisi indar guztiarekin; eta belarria adi zuen arren, alferrik ordea.

–Alves adiskide! Ez ieadazu mesede hau ukatu –berriro ere oihu burua lurretik jasoaz. Basoko isilunean ez zen inolako zurrumurrik entzun. Orduan, ausardiaren eraginez indarrak bildu eta kanoara iritsi zen, eta korronteak bere eraginpean noranahika eramanean zuen azkarki.

Parana-ren korrontea zulo ikaragarri batera doa, haren hormak, ehun metroko gailurrak, ibaia zerraldo baten antzera mugatzen dute. Basalozko bloke beltzez inguratutako ur-ertzetik gora doa basoa, beltza hura ere. Aurrerago, aldamenetan, atzean, betiko harresi hitsa, eta haren sakonean ibai zurrunbilotsua, aurrerantz doa amildegira ur lohitsu bezetako burbuila etengabe. Pasaia bera oldarkorra da eta isiltasunik hilgarriena da han nagusi... Ilunabarrean, hala ere, haren edertasun lainotsuak eta baretsuak sinestezinezko haunditasuna hartzen du.

Eguzkia ezkutatu zen, non gizasemeak, kanoaren barnean erdi etzanda, nabaritu zuen hotzikara oldarkor bat. Eta bat batean, era harri-garrin, burua altza zuen nagiki: hobeto sentitzen zen. Hankak jada ez zion ia minik egiten, egarria ere gutxitu zitzaion, eta bere bularraldea, jada libreki, arnasaldi pausatuan ireki zen.

Pozioia joana zen, ez zegoen dudarik. Jada ondo zegoen esateko eta eskua mugitzeko indarrak ez eduki arren, aski izango zuen ihintza berriarren freskura guttiz ondo jartzeko. Hiru ordu, ez gehiago, Tacurú-Pucú-ra iritsiko zela kalkulatu zuen.

Gero eta hobeto sentitzen zen, eta horrekin batera amets lainoz betetako oroitzapenez bete zioten garuna. Ez zuen jada ezer nabaritzen ez hankan ez sabelean. Bizi ote zen Gauna bere adiskidea Tacurú-Pucú-an? Agian ikusiko zuen bere patroizandako Dougald jauna, eta lantegi-harrera-emailea ere.

Berehala iritsiko ote zen? Zerua, mendebalean, urrezko pantailaren gisa irekitzen zen eta ibaia ere margo berriz atondu zen. Paraguaiko kostaldetik, jada ilunabartua zegoen, mendiak bere arrastiriko freskutasuna zerion, laranjondo-lore eta basa-ezti ixuri sarkorrez betea. Guakamaio bikote bat gurutzatu zen han goian, oso goian Paragua aldera.

Han behean, oster, ibai urrezatuaren gainean, kanoa azkarki zihoan noraezean, noizbehinka zurrunbiloaren eraginez itzuli-mintzulan. Bertako gizasemea, gero eta hobeto sentitzen zen, eta bitartean gogoeta bat zerabilkien buruan, hau da, zenbat denbora pasa zen Dou-

gald patroi ohia ikusi gabe. Hiru urte? Agian ez, hainbeste ez. Bi urte eta bederatzi hilabete? Hor nonbait. Zortzi hilabete eta erdi? Hori bai, seguruenik.

Halako batean bularralderaino izoztuta zegoela nabaritu zuen. Zer izan zitekeen hori? Arnasa bera ere bai...

Douglas jaunaren harrera-emailea, Lorenzo Cubilla, Puerto Esperanza-n ezagutu zuen, ostiral santu batean. Ostirala? Bai, edo osteguna...

Gizasemeak eskuko behatzak luzatu zituen.

Ostegun bat...

Eta azken arnasa eman zuen.

Alberto Moravia. Biografia (Wikipediatik)

XEHETASUN NAGUSIAK

ALBERTO Moravia (Erroma, Italia, 1907-1990) italiarra, idazlea da. Etxekonekoa izanik ere, ez zuen eskola hartzeko aukera handirik izan gaisotasun luze batek eragotzi ziolako. Baina, bere aldetik, irakurle amorratua zenez, ohitura horrek idazle bikain eta kultua izateko aukera eman zion.

EZAUGARRIAK

Kazetari-lanetan aritu zen hasieran, bere lanak munduko hainbat eta hainbat kazetetara bidaltzen zituen. Gerrako berriemaile ere aritu zen. *Alienazioa eta bakardadea* dira Moraviaren eleberrien gai nagusiak eta horietatik alde egin ezina, ez seksuaren bidez, ezta maitasunaren bitartez ere. Kritikariak, Moraviaren estilo zorrotza, errealista eta apaindurarik gabekoa, kontakizuna eta elkarrizketak osatzeko trebezia, eta benetako diruditen pertsonaiak sortzeko ahalmena azpimarratzen dute.

Bere ideia ezkertiarak ez zituen atsegin Mussolinik, eta Batikanok ere ez, zeren 1952. urtean haren lan guztiak *indizean* jarri baitzituen.

1961.ean ezkondu zen lehen aldiz *Elsa Morente* idazlearekin, eta hirugarrenez, 78 urte zituela.

1990. urtean hil zen 82 urterekin.

LAN NAGUSIAK

Gli indifferenti (1929, *Axolagabeak*), lehen liburua, arrakasta handia izan zuena; *Il conformista* (1951, *Konformaeraza*); *La ciociara* (1947); *La noia* (1960), *Asperra*.

Ipuinak; besteen artean *Boh*, 1976, *Matilderekin hautsi* (gure itzulpena).

Saiakerak: *L'uomo como fine* (1966)

Berak, altxa eta zera esan zidan:

–Beraz, hori al zen guztia? Egiatan, zerbait interesgarriagoa espero nuen.

Ondoren askatu ninduen; altxa nintzen ni ere eta, bat batean, pozik sentitu nintzen nire barnean, lehenik esateko ausardia izan nuelako, eta, ondoren, berak ez zuelako benetakotzat hartu, alegia, maiteminduek elkarri esan ohi dioten gisako ergelkeria baten modura. Laburki aldapa elkarri gerritik lotuta igo genuen. Eta nik, asko maite nuela aitortu nion; eta berak, ni baina uzkurrago erantzun zidan, jada ez nuela hautsiko ziurtasunez: “Nik ere bai”. Handik berehala berriro itzuli ginen zoriontsu Cristoforo Colomboko bidean zehar.

Baina, bere etxera iristean, eskua hartu eta jaurti zidan:

–Giulio, hobe dugu egun batzuetan ez elkar ikusi.

Zentzua galdu behar nuela iruditu zitzaidan, eta jaurtiki nion:

–Baina, zergatik ez?

Eta berak algaraka:

–Froga bat besterik ez zen, tontolo. Nirekin eten nahi zenuen, ezta? Eta, orain, egun batzuek ez garela elkar ikusiko entzun duzunean, sekulako aurpegi zurrun eta tristea jarri duzu. Bale, bale, bihar elkartuko gara.

Gorantz jo zuen, eta ni, babu baten modura geratu nintzen bera urruntzen begira.

Alberto Moravia

Matilderekin hautsi

Badut adiskide min bat, kamoilaria bera, parabriseko lehiarrean hauxe idatzi duena: “Motorrak eta emakumeak, pozak eta atsekabeak”. Ez naiz ni gauza esateko zenbaterainoko eragina duten emakumeek gizasemearen bizitzan, onerako eta txarrerako. Niri dagokidanez bai, mintza naiteke eta esan gu bion, hau da, Matilde eta bion arteko harremana desorekaz betea egon zela: batetik maitasun balantzaren gailurrenean, bestetik atsekabearen zuloan. Horregatik, hain zuzen, urte osoa, borrokan, elkarriz hitza jaten, alukeria eta saldukerien artean pasa ondoren, harremana haustea erabaki nuen ahalik eta azkarren.

Berehala iritsi zen aukera, hain zuzen, bere etxe inguruan, Campitelli plazan egindako zitan. Gaur hartan, beste faena bat, ez zen etorri Matilde. Ordu luze bat zain pasa ondoren, lasaitasuna sentitu nuen haserrea baino areago, eta orduan ikusi nuen bion harremana hausteko unea iritsi zela. Bi sentikizun kontraesankor nituen barnean, min atsegina batetik, eta poz garratza, bestetik, batetik pozik, bestetik desesperoan; ondorioz, etxera joan eta ohean sartu nintzen. Baina argia itzali aurretik, “aitaren” solemneki egin eta zera jaurti nion ozenki neure buruari:

—Oraingoan, bai, bukatu da, oraingoan bai.

Zin honek, guztiz lasaitu ninduen, ze bederatzi ordu egin nituen lo segidan eta ez nintzen esnatu harik eta ama etorri zitzaidan arte telefonotik deika zegoela norbait.

Joan nintzen telefonora, alboko apartamentura, jostun lagun batena zen. Bat batean, horra Matilderen ahots fin eta goxoa entzun nuen:

—Kaixo, zer moduz?

—Ondo, - erantzun nion gogor.

—Barkatu atzokoa... baina ezin izan nuen, egiatan.

–Berdin da –nik beraz, agur... Bihar ikusiko dugu elkar... Gauza bat esan nahi nizuke...

–Zer gauza?

–Gauza garrantzitsua.

–Ona al da?

–Bueno... niretzat bai.

–Eta niretzat?

Arnas hartu ondoren zera erantzun nion:

–Bai, noski, zuretzat ere bai.

–Eta zer da esan nahi duzuna?

–Bihar esango dizut.

–Ez, esaidazu gaur bertan.

–Ez nazazu izorra...

–Bueno, bueno... Ba al dakizu zergatik deitu zaitudan gaur? Eguraldi zoragarria egiten duelako, festa da, eta joan gaitezke motoan itsasora. Zer iruditzen zaizu?

Deseroso sentitu nintzen guztiz, ez bainuen gisako proposamenik espero, hain ahots gozoz egina, gainera. Gero, nire golkorako pentsatu nuen, alegia berdin zela gaur edo bihar: hondartzara joango ginen, eta, unerik aproposenean... zas. Horrela mendekatuko nintzen. Nik, orduan:

–Ondo dago, hemendik ordu erdira joango naiz zure bila.

Joan nintzen motor bila, eta gero, esandako orduan azaldu nintzen Matilderen etxean, eta ohiko modura, txistu jo nuen. Korrika batean jaitsi zen, era nabarmenean; normalki zain edukitzen baitninduen denbora batean. Korrika zetorren nigana, begiratu nion eta konturatu nintzen gustukoa nuela: txikitxoa, gogorra, beltzaran-beltzarana, aurpegi zabala behetik katu baten ahoa sagu-biloz ukitua, begi beltzak, trufariak eta biziak, ilea motz-motza, ugari-ugaria kopetan behera, animalia salbaia baten iduriko. Baina, zera pentsatu nuen: “Noski, gustatzen zaidala, asko gainera, baina hala ere utzi egingo dut” eta konturatu nintzen asmo horrek ez ninduela urduri jarri inolaz ere. Nire aurrera iritsi zenean, oraindik arnaska, galdegin zidan ahots eztiarekin:

–Zer, oraindik haserre atzokoarekin?

Nik kopetilun:

–Bueno, igo zaitez.

Bera, besterik gabe, igo zen aulkitxora eta bi besoekin oratu zitzaidan. Abiatu ginen.

Behin Cristoforo Colombora iritsi ginenean, hango auto eta motor ugariren artean, jai baitzen, eguzkia galgan, zer egin pentsatzen hasi nintzen maltzurki: noiz esan berarekin hausten nuela? Hondartzara iristean pentsatu nuen lehenik, eskurtsioa izorratzeko asmoz eta, gero zuzenean ekarri Erromara: izorra zedila. Baina, pentsatzen jarrita, horrekin nire eskurtsioa ere hankaz gora jartzen zuen, hobe bizitzaz disfrutatzea, ezta? Eta Matilderekin gozatzea une batean bederen, ordubiak arte esateko, bazkal ondoren. Edota, agian itxaron eskurtsioa amaitu arte, eta itzulerakoan esan Cristoforo Colomboko bidean, atzera begiratu gabe, kasualitatez bailitzan. Edota, agian Erromara iritsi arte itxaron eta bere etxeko atean bertan: “Adio Matilde. Adio diotsuk gaur delako elkarrekin gauden azken eguna”. Hainbeste ideien artean, zein aukeratu? Matilde, ordea, nire barne-gatazkarekin konturaturik, erstuki oratu zitzaidan, eskuarekin berarekin nire besoa hartzeraino, zimikatuz, zimiko gazi-gozo latzez, nirekiko maitemina adierazteko modu gisan. Gero, bellarrira zera xuxurlatu zidan ahots ezti eta gozoz:

–Ilemoztegira joan behar zenuke! Hainbesteko ile-adats artean ez da erraza musu bat ere ematea.

Egia esan behar badut, zimikoak eta hitz ezti horiek barnea ukitu zidaten. Baina, hala ere, nik nirean jarraitzen nuen: “Segi ezan, segi ezan... alferrik dun eta”.

Behin “Castelfusano”ra iritsitakoan “Tornavaianca”rantz jo nuen, hain ez baitago bainuetxerik, azala beltz nahi dutenen atseginerako etxerik, sastraka eta hondartza bakartiak baizik. Leku bakarti batera iritsi ginen, hondartzako are zuriraino iristen den muino batera eta bertan utzi nuen motorra; gero korrika egin genuen biok, nekatzeraino, haizeak astintzen zituen inguruko sastrakak atzean utziaz, itsasoraino. Eskutik oratuta ninduen, baina hori ere bere gogoz egina; nik, ez nion, noski, ukorik egin; horrela, garai zaharretan, benetan maite nuen garaietan bezalaxe biguin eta hunkituta sentitu nintzen. Baina hala ere, banekien hura uzteko prest nengoela, eta horrek nire barnean konfiantza ematen zidan.

-Sasi horren atzean aldatuko naiz -esan zidan-. Ez begiratu.

Ni, ostera, nire baitan borrokarik bizienean, esateko unea iritsi ote zen; dutxa hotz baten gisakoa emango nion bera bilutsik zegoen une berean, leku paregabe hartan zoriontsu eta eskurtsioaren pozak beteta zegoenean. Atzera begiratzean, sasi atzetik ikusi nituen bere sorbaldak, besoak goraka eta gonak burutik kentzen ari zela ikustean, esateko go-go joan zitzaidan. Areago, ze berak txeratu zera esan baitzidan:

-Giulio, ez uste konturatu ez naizenik; niri begira zaude.

Etzan ginen hondartzan, ni behera begira eta bera gora, burua nire sorbaldan jarriaz kuxin baten modura. Eguzkiak sorbalda kiskaltzen zidan, hondarrak bularra erretzen eta haren burua, astun nire bizkarrean, baina astuntasun gozoan. Ixilaldi luze baten ondoren, berak:

-Zein isilik zauden, ez? Zer darabilzu buruan?

Eta nik, xaloki eta bat-batean:

-Esan behar dizudana pentsatzen.

-Esazu, bada.

Esateko zorian nengoenean, berak, lorez lore eta harrapatzen uzten ez duten tximeleta hegalarien modura, bota zidan bat-batean:

-Bitartean igurtzi iezadazu bizkarra, erre egingo naiz eta.

Ixildu nintzen berriro eta, olio potea eskuan, bizkarra igurtzi nion lepotik gerriraino. Azkenean, berak:

-Lo egin nahi dut, ez nazazu molestatu!

Harri eta zur geratu nintzen, esan behar niona ez zitzaiola fitxik inporta uste bainuen.

Ordubete edo egin zuen lotan: ondoren, esnatu eta zera proposatu zidan:

-Eman dezagun paseotxo bat itsas ertzean, azkar da bainatzeko, baina horrela gutxienez hankak bustiko ditut.

Eskutik oratu ninduen berriro eta biok batera ur-bazterreraino joan ginen korrika. Olatuak haundiak ziren, eta bera, beti ere niri eskua hartuta, hasi zen korrikaldi txikiak egiten, orain aurrera, orain atzera, olatuen joan-etorrien erritmoari jarraituz, garraisi alaiak jaurtikiaz bera baino olatu azkarrago baten erasoak eta zangoa erdiraino bustitzen zio-

nean. Amorrazioa sentitzen nuen biriketan, ez dakit zergatik, baina bera hain alai eta zoriontsu ikustean, haren bizipoza izurratzeko gogo bizia piztu zitzaidan, eta garraisi egin nuen, bortizki, itsasoaren etengabeko burrunbaren gainetik nagusitu nahiaz. “Oraintxe esango dizut delako hori”. Baina, berak, eta ustekabean besarkatu ninduen bortizki eta esan: “Altxa nazazu besoetan eta eraman nazazu ur erdira, saia zaitetz, baina ez utzi erortzen gero...” Beraz, jaso nuen besoetan. Txikia izanik astun samarra zen, eta jo nuen apur bat aurrera uhin nahasien artean, batzuek eta bestetzuak elkarren gainekita egiten zuten bitartean joan itzulian. Bitartean nire golkoan niharduen ia zergatik jokatu zuen berak horrela; eta uste izan nuen, berak, emakumea izanik eta emakumeek duten ezkurtuko senak aginduta, sumatzen zuela zer esan nahi nion eta esan behar hori ez zuela atsegin izango. Orain, nik esan nahi niona urrunduko ondoren, ur-bazterra itzultzera gonbidatu ninduen. Itzuli nintzen ta utzi nuen hondarrean ahal nuen arreta handienarekin; musu eman zidan masailean eta esan:

–Orain jan dezagun.

Ireki paketea eta jan genituen behi haragiz osatutako bokadiloak, nire amak atonduak. Geroko bi orduetan, aurreko zintzarrialdia, gauza bera. Nik, ostera, mingain puntan neukan esan nahi niona, une ona zela eta bertan bota nahi nion, esateko zorian nengoan, eta bat batean, berak amultsuki hitz egiten zidan, edota ustekabeko keinu bat egiten zuen edota ahoko hitza ezabatzen zidan. Burura zetozkidan tximeleta txuriak, udaberriaren lehenak direnak baina harrapezinak, zorionekoa haiek harrapa ditzakeena. Ondoren, nire esan beharrera iristean, zera proposatu zidan supituki eta kolpean:

–Ederki, esaidazu zure zera hori.

Ahoa irekitzeko zorian nengoan eta berak garraisika:

–Ez, ez esan, zaude, utzidazu asmatzen. Ikustagun: zer esan nahi didazu, asko maite nauzula?

–Ez.

–Zera, polita eta xarmanta naizela?

–Ez.

–Orduan, laster ezkonduko garela?

–Ezta.

–Bada, hiru horiek interesatzen zaizkit –esan zuen burua astinduaz– . Aski da, ez dut ezer jakin nahi.

–Zera esan behar dizut...

Baina berak nire ahoa estaliaz:

–Ixo, bestela ez dizut musurik emango.

Nik, zer egin nezakeen? Isilik geratu nintzen; berak eskua kendu eta bi ezpainak estekatu zizkidan musukada luze batean, nire ustetan, egiazkoa.

Azkenik, denetik egin genuen, eguzkia hartu, lo, axaleko bustialdia, hitz egin; baina ez nion adierazi esan behar niona eta, zer geratzen zitzaigun joateaz gain? Beraz, jantzi ginen bakoitza bere sastrakaren atzean, eta nik, behin eta berriro, frakak janzten nituen bitartean, nire golkoan niharduen zein izan zitekeen unerik onena esan beharra esateko. Altxa eta naturaltasun handienaz esan nion:

–Zera esan nahi nizun: zu uztea erabaki dudala.

Hori esan ondoren, haren sastrakara begiratu nuen, baina ez zegoen han inor. Haizeak gero eta bortizkiago jotzen zuen, eta desertu hartan entzun zitekeen ahots bakarra haizearena zen, baxua, modulatu, eta alboko itsasoaren burrunba. Bazirudien ez zegoela han Matilde, nire hitzek desagerrarazi bailuan airean, haizeak astindu eta nekerik gabe altxatzen dituen hondar zurizko zurrunbiloen modura, urrutian behera. Nik: “Matilde”, baina ez nuen erantzunik jaso. Garraisika orduan: “Matilde”, baina erantzunik ez berriro. Kezkatuta, beldurtuta ere bai, agian negar zotinean lehertzen egon zitekeelakoan, edota korderik gabe, al-kandora jazten hasi nintzen presaka eta haren sastrakarantz jo nuen korrika. Ez zegoen han: hondarrean ez zeuden bere poltsa eta zapata gorriak besterik. Eta berriro ere deitzera nindoan unean bertan, jauzi etorri zitzaidan gainera, basakatuaren modura non zutik egon ezin eta lurrera erori nintzen ahoz gora berarekin batera. Matilde zangalaka eseri zen nire bularraldean eta zera hasi zitzaidan behin eta berriro:

–Errepika ezazu esan duzuna, benga, errepika ezazu.

Hondarrak min egiten zidan aurpegian, eta bera ostera farrez eten-gabe eta nik, azkenik, koldar:

–Bueno, ez dut errepikatuko, baina utz nazazu bakean.

Gabriel García Márquez (Wikipedia(e)tik)

Gabriel García Márquez (Aracataca, Magdalena, 1927ko martxoaren 6a - Mexiko Hiria, Mexiko, 2014ko apirilaren 17a) kolonbiar idazle eta kazetaria zen.

Latinoamerikako idazlerik famatuenetarikoa izan zen munduan, “errealismo magikoa” estiloaren sortzailerik ezagunenetarikoa. 1967an argitaratu zuen “*Cien años de soledad*”, bere libururik ezagunena, baina bere bizitzan zehar lan mordo bat idatzi du munduan zehar oso irakurriak izan direnak. 1970ean “*persona non-grata*” izendatu zuten Kolonbian, orduko presidente militarrek hala erabakita idazlearen aktibismo politikoa zela eta. 1982an Literaturako Nobel Saria jaso zuen.

BIZITZA ETA OBRA

Gaztetan kazetaritzan aritu zen Frantzian, Mexikon eta Espainian. La Barranquillako (Kolonbia) intelektualen taldearekin harremanak izan zituen eta zinema ikasketak egin zituen Italian.

1953tik aurrera La Barranquillako El Nacional egunkarian hasi zen idazten. 1955ean argitaratu zuen lehenengo eleberria: *La hojarasca* (Orbela); bertan Faulknerren eraginpean, gerora oinarri izan zuen literatura mundua eraiki zuen. Han agertzen dira ondorengo eleberrietan eta kontakizun laburretan (1961, *El coronel no tiene quien le escriba* eta *Los funerales de la Mamá Grande*, 1962) azaltzen diren pertsonaiak eta giroak, eta tartean Macondo, García Márquezek sortutako alegiazko herria.

Ordura arteko gaiek arnas handiko osotasun bat hartu zuten 1967an *Cien años de soledad* eleberria argitaratu zuenean; bertan egunerokoa eta logika bezain erreala da egiantzik ez duena eta magikotasuna (horixe da *errealismo magikoa* deitu izan dena). Bestalde, garai hartako literaturan

erabateko eragina izan zuen liburu horri ahozko tradizioaren kutsu handia antzematen zaio.

1975ean *El otoño del patriarca* idatzi zuen, diktadore elezaharreko baten historia era zehatz batean kontatua.

1981ean *Crónica de una muerte anunciada* (Heriotz iragarritako baten kronika, Xalbador Garmendiak itzulia) kaleratu zen.

García Márquezen beste lan batzuk: *El amor en los tiempos del cólera* (1987), *El General en su laberinto* (1989, *Jenerala bere laberintoan*, Xabier Mendigurenek itzulia), *Doce cuentos peregrinos* (*Hamabi ipuin xelebre*, 1992).

Gabriel Garcia Marquez 1984an. 1982an Literaturako Nobel saria jaso zuen.

IDAZLANEN ZERRENDA

1947 - *Ojos de perro azul*

1955 - *La hojarasca*

1961 - *El coronel no tiene quien le escriba*

1962 - *Los funerales de la Mamá Grande* eta *La mala hora*

1967 - *Cien años de soledad*

1968 - *Un señor muy viejo con unas alas enormes*

1970 - *Relato de un naufrago*

1975 - *El otoño del patriarca*

1978 - *La increíble y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela desalmada*

1981 - *Crónica de una muerte anunciada*

1985 - *El amor en los tiempos del cólera*

1986 - *Las Aventuras de Miguel Littín Clandestino en Chile*

1989 - *El general en su laberinto*

1992 - *Doce cuentos peregrinos*

1994 - *Del amor y otros demonios*

1995 - *El ahogado más guapo del mundo*

1996 - *Noticia de un secuestro*

2002 - *Vivir para contarla*

2004 - *Memoria de mis putas tristes*

Euskaraz

- 1990 - Jenerala bere laberintoan (*El general en su laberinto*). Elkar argitaletxea.
Itzultzailea: Xabier Mendiguren.
- 1992 - Koronelari ez dio inork idazten (*El coronel no tiene quien le escriba*). Ibaizabal argitaletxea. Itzultzailea: Tomás Sarasola.
- 1998 - Naufrago baten kontakizuna (*Relato de un naufrago*). Ekain argitaletxea.
Itzultzailea: Eneko Barrutia Etxebarria.

Gabriel García Márquez

Munduko itotakorik ederrena

Itsasoan zehar munstro ilun eta isila hurbiltzen lehenengoz ikusitako hurrei, etsaiaren itsasontzi bat ote zen iruditu zitzaien. Ondoren, ez bandera, ez mastarik ez zekarrenez, balea bat edo. Baina hondartzara iritsi, hondoa jo eta sargazoetako sastrakak garbitu zizkiotenean, medusen hari izpiak eta tontxorro eta urpeko hondar ugariak kentzean, kon turatu ziren itotako tipo bat zela begien aurrean zeukatena.

Harekin aritu ziren jolasean arratsalde osoan, orain lurperatu, ondoren lurpetik atera, harik eta norbaitek ikusi eta garraisika abisua jaurti zuen arte herrian. Hurbileneko etxera eramán zuten gizonek, haren pisua hildako edozeinena baino areagokoa zela ziotsaten, zaldi baten neurrikoa, pentsatu zuten agian denbora gehiegi egon zela uretan noraezean eta ura hezurretaraino sartu zitzaiola. Lurrean etzan zutenean, ikusi zuten edozein gizaki baino handiagoa zela, ez baitzen etxean kabitzen, baina sinistu zuten agian itotako batzuen botereen artean dagoela hilda gero ere hazteko gaitasuna. Itsas usaina zerion eta irudiak berak, ez beste ezerk, adierazten zuen gizaseme batena zela, ze haren azala zikinkeriaz eta lokatzez beteá baitzegoen.

Ez zuten aurpegia garbitu beharrik ere izan hildako hura kanpotarra zela jakiteko. Herriak hogeí bat etxe besterik ez zituen, egurrezko oholez eginak eta lorerik gabeko harrizko patioak itsas-adar urrun eta desertuan. Lurra hain eskaxa zenez, herriko amek, beti beldurrez egon ohi ziren ez ote zituen haizeak haien umeak eramango, eta urteen eraginez hiltzen ziren gorpuak itsas-labarretik bota beste erremediorik ez zitzaien geratzen. Baina itsasoa barea eta emankorra zen, eta bertako gizon guztiak zazpi ontzietan kabitzen ziren. Beraz, hildakoa topatu zutenean, aski izan zuten elkarren arteko begirada, han inor ez zela falta ziur egoteko.

Gau hartan ez ziren joan itsasora. Gizonezkoak alboko herrietan arretaz begiratu arren, ez zen inor falta emakumeak hildakoa zaintzen geratu ziren bitartean. Kendu zioten lohia espartinezko xukaderarekin, ile matazatik lixatu zizkioten urpeko sasiak, eta arraskatu zoztorrak arrainak desezkatatzen diren burdin-xaflarekin. Lanean ziharduten bitartean, nabarmendu zitzairen haren begetazioa urrutiko ozeanotakoa eta ur sakonetakoa zela, eta bere janzkiak hondakin huts zirela, koral labirinto tartean nabigatu bailuan. Era berean nabaritu zuten zer nolako harrotasunaz pairatzen ari zen heriotza, ez zeukan itsasoan itotako beste begitarte bakartia, ezta ere erreketan itotako beste taxu narratsa eta pobrea. Baina, guztiz garbitu zutenean ulertu zuten gizasemeak zerman duintasun handikia, eta orduan zur eta lur geratu ziren. Altuena zen, indartsuena, kementsuena eta inoiz ikusitako izakirik bortitzena, hainbeste non ikusten ari zirena ere ez baitzitzairen irudimenean kabitzen.

Ez zuten herri guztian haren neurriko oherik topatu, ezta mahai sendorik ere gau-bela egiteko. Ez zitzaizkion gizon handienen frakak kabitzen, ez sendoenen igandeko alkandorak, ezta bertako gizaki egokienez zapatak ere. Haren gizagaineko tamainaz eta edertasunaz liluraturuta, emakumeek erabaki zuten karramarro-oihalezko frakak jostea, eta andregai-listarizko alkandora, horrela sufri zezakeen bere heriotza duintasunez. Borobilean jazarri eta josten ari ziren bitartean, orrazkada bakoitzean gorpua miraritzen zuten, eta, haien ustez, ez zuten inoiz hain haize egoskorrik ezagutu paraje hartan, ezta Caribe aldean ere gau hartan bezain lehiatsu, eta uste zuten aldaketa horiek bazutela zerikusia hildakoarekin. Haien ustez, hildakoa herrikoa izan bazen, haren etxeko ateak zabalagoak izango ziren, sabaia altuagoa, eta zorua sendoagoa, eta oheko bastidorea burdinez jositako lauki nagusiz osatua eta bere emaztea guztien artean zorionsuena. Haren nagusitasun erabatekoa aski izango zuen arrainek itsasotik kanpora ateratzeko dei soil batekin. Eta lanerako jarriko zuen arreta aski izango zuen harri elkorrenetik ere iturburuak sortzeko eta labarretan nonahi loreak ereiteko. Emakume bakoitzak bere senarrarekin konparatu zuen, eta iruditzen zitzairen hildakoak gau batean egin zezakeena egiteko ez zirela gauza bizitza osoan ere, eta bihotz barreanean, andre bakoitza bere senarra arbuiaztera iritsi zen munduko izaki exkar eta ahulenak bailiran. Horrela ziharduten fantasiaren dedaloen zurrunbiloan, non haietan zaharrenak, zaharrena ze-

nez hildakoari grina gutxiagorekin eta begirune gehiagorekin miraritu zuenak esan zuen arte:

–Inolaz ere, honen izena Esteban izan behar du.

Horrela zen. Aski izan zuen gehiengoak beste begirada bat ulertzeko ezin zitekeela beste inola deitu. Arduratsuenek, gazteenek alegia, ametsen artean uste zuten arropak janzerakoan, loreen etzauntzan jarritakoan eta txarolezko oinetakoak janzerakoan, izan zitekeela Lautaro izenekoren bat. Baina, alferrik. Oihala exkaxa izan zen, frakak gaizki ebakiak, oker josiak, estu geratu zitzaizkion, eta haren barneko indar ezkutua aski zen alkandorari botoiak lehertzeko. Gauerdi ondoren, haitzetauren uluak arindu ziren eta itsasoa bera asteazkeneko lozorroan jausi zen. Isiltasuna, aski izan zen, inoren azken zalantzak argitzeko: Esteban zen hura, dudarik gabe. Janzten ari ziren emakumeek, orraztu zutenek, atzazalak moztu zizkiotenek, bizarra berdindu ziotenek ezin izan zuten errukizko dardarikara disimulatu lurrean etzan beste erremediorik izan ez zutenean. Orduan ulertu zuten zein zoritxarreko izango zen bizitzan gisako gorputz itzel harekin, ze hilda gero ere ez baitzion traba besterik egiten. Ateak zeharka pasa beharko zituen, langeten artean kolpatuko zen, bisitaldietan zutik egon beharko zuen jakin gabe zer egin bere itsas-idiaren esku xamur eta arrosekin, etxeokandreak etxeo aulkirik sendoena topatzen zuen bitartean eta otoi eskatu, Esteban jar zaitetz, mesedez, eta bera horman kokatuta, irribarretsu, ez kezkatu andere, ondo nago horrela, orpo odolduekin eta sorbaldak erre-ta beti bisitaldi bakoitzean gauza bera errepikatuz behartuta, ez kezkatu andere, ondo nago horrela, beti ere aulkia lehertuko zuenaren beldur, eta inoiz ziur jakin gabe zera ziotenak, ez zaitetz joan Esteban, zaude kafea berotu arte, haiek berak zirela gero joaterakoan esaten zutenak, joan da memelo haundia, ze ondo, joan da memelo ederra. Hori zerabilten emakumeek gorpuaren aurrean egunsentia iritsi aurreko unetan. Ondoren, aurpegia zapi batez estali ziotenean argiak kalterik ez zekion, hain ikusi zuten hilik, hain babesgabe, beren gizonen antzeko, non ireki baitzizaizkien bihotzeko malkoen pitzadurak. Gazteen arteko bat hasi zen intzirika. Gainerakoak, elkarren babesean, suspirioetatik arranguretara iragan ziren, eta zenbat eta zotin gehiago, orduan eta gehiago nabarmentzen zitzaien negagurea, zeren itotato hark gero eta gehiago baitzuen Esteban itxura, non hainbat negar egitean, hura izan baitzen munduko gizasemerik babesgabetuena, otzanena, eta adeitsue-na, Esteban zigazajoa. Beraz, gizonak herrira itzuli eta jakinarazi zute-

nean ez zela auzo herrietakoa, emakumeak pozezko hutsaldia nabaritu zuten malkoen artean.

–Gora Jainkoa –oihukatu zuten: gurea da!

Gizonen ustez, imintzio haiek, emakumeen fribolitateak besterik ez ziren. Gaueko ispitza neketsuarekin aspertuta, nahi zuten gauza bakarra arrotz hura gainetik kentzea zen egun lehor eta haizerik gabeko hartan, eguzkia galgan jarri baino lehen. Trinketa eta ezpeleta hondarrez egingdako arkutxa bat inprobisatu zuten. Eta alturako garlingaz estekatu zuten, era horretan itsaslabarretan gorpuaren astuntasuna jasan zezan. Saiatu ziren merkatontzietan ohikoa den aingura bat orkatiletan kateatzen itsas sakonenetan ainguraz koka zedin arazorik gabe, arrainak itsuak diren eta urpekariak herriminez tristetzen diren lekuetan, ez baitzen bidezko korronte makurren eraginez kostaldera berretortzea beste gorpuekin gertatu zen moduan. Baina, zenbat eta azkarrago ibili orduan eta gauza gehiago bururatzen zitzaizkien emakumeei denbora galtzeko. Oilateri izutuaren modura mokoka ziharduten kutxatzarretan kutunen bila, bat haizete onaren eskapularioa jarri nahian albokoei enbarazuka, bestea orientazioko eskumuturrekoa lotu nahirik ondokoari traba eginaz, laburki, hainbeste aldiz elkarren artean haserretu ondoren, ken zaitez albotik emakumea, jar zaitez traba gutxiago egingo duzun lekuan, ibil zaitez adi, ia hildakoaren gainera bota nauzu, bitartean gizonen gibelak mesfidantzaz bete ziren eta marmarrean hasi ziren ia zer arraiotako behar zuten hainbesteko burdintzar eta memelokeria arraro, kanpotar bat besterik ez zela, azken finean hainbeste iltxapa eta burdin, tiburoien sabelean bukatuko zuen, baina haiek saltsan jarraitzen zuten sasiko erlikiak gora eta erlikiak behera, ekarri, eraman, estrapuzuka, suspirioen artean edota malkoak isuriaz, horregatik gizonetzkoak madarikatzen hasi ziren zertarako gisako zarata, hildako galdu bat besterik ez da, itotako ardi galdu bat, kanpotarra gainera, gorpu kakaztu bat. Emakume batek, hainbesteko lotsagabekeriarekin haserretu eta aurpegiko zapia kendu zion, orduan, bai, gizonak ere arnasarik gabe geratu ziren.

Esteban zen. Ez zen errepikatu beharrik izan ezagutzeko. Norbaitek aipatu baldin bazuen Sir Walter Raleigh-en izena, orduan bai, harri eta zur geratuko ziren haren gringo azentuarekin, guakamaioa sorbaldan zuela, kanibalak akabatzeke arkabuza eskuetan, baina Esteban bat bakkarra zen munduan, eta han zegoen trapu zahar baten gisa, oinetakorik gabe, zazpikien frakarekin, eta atzazal zazarrekin, labainaz bestela

moztu ezin zitezkeenak. Aski izan zuten zapia kentzea lotsatuta zegoela ikusteko, ez zela bere errua hain haundia izatea, astuna eta ederra, eta gertatu zitzaiona gertatu behar zitzaiola jakitera, beste leku bat hautatuko zukeela itotzeko, diskretoagoa, benetan, nik neuk ere lepoan esatekatuko nuen xingolazko aingura, eta itsas-labarretan ibiliko nintzen zabu-zabuka, asteazken batean hildako batekin estrapuzuka ez ibiltzeagatik, nirekin zerikusirik ez duen gorpu-hondar horrekin inori trabarik ez egiteagatik. Hain baitzen egiazkoa haren jarrera, non gizaseme sumatienak ere, gau xaloenak ere garratz sentitzen dituztenak, beren emakumeak haietaz aspertuko ote ziren uste zutenek ere itotakoekin amesteko, horiek ere, gogorrenak, hezurretaraino dardarez jarri ziren Estebanen arruntasunaren aurrean.

Eta gisa horretan egin zioten hileta inoiz inon gorpu bistaratu bati egin zaion hiletarik bikaina. Auzoko herrietara lore bila joandako emakumeak, beste batzuekin itzuli ziren ez baitzuten sinisten haiek ziotena, eta hauek ere hildakoa ikustean, lore gehiagoren bila joan ziren, lore asko eta asko, hainbeste lore eta jende bildu baitzen, non ezin zen oinez ere ibili. Azken unean, damu ziren uretara hain umezurtz bidaltzeaz, eta herritar onen artean aita eta ama izendatu zizkieten, eta besteak anai-arreba, osaba-izeba eta lehengusu egin zitzaizkion, non herritar guztiak senide bihurtu ziren hildakoari esker. Zenbait marinelek urrutitik hango dolua entzutean, norabidea galdu zuten eta masta nagusiari estekatu ziren, ez zedin alegietako sirenarekin bezala gerta. Labarretako Aldapa malkartsuetan zeinek eramango norgehiagokan zihardutela, gizonak eta emakumeak konturatu ziren bere herriko kaleetako desolazioaz, patioetako lehortasunaz, ametsen ezereaz itotakoaren edertasuna eta distiraren aurrean. Aingurarik gabe utzi zuten, itzul zedila nahi izatera eta nahi zuenean, eta denek arnasa eten zuten une laburrik-infinitoenean gorpuak amildegirako bidea hartzerakoan.

Ez zuten elkar begiratu beharrik izan jakiteko ez zeudela jadanik denak, ezta egongo ere. Baina bazekiten gerora dena desberdin izango zela, beren etxeko atea handiagoak izango zirela, sabaiak garaia goak, pisuak sendoagoak, era horretan Esteban-en oroitzapena ibil zitezkeen nonahi langeten artean estrapuzurik egin gabe, eta gerora ez zedila inor susmurrean aritu hil zen memelo haundia, tamalez, hil zen memelo ederra eta gisakoak esaten, zeren haiek etxeko fatxadak margo alaietz pintatuko zituzten Estebanen oroimenez eta berea eta bost egingo zuten harri arteko iturburuak sortzeko eta labarretan loreak ereingo zituzten,

etorkizuneko egunsentietan itsasontzi erraldoiak esna zitezen lorategi-ko usainez beteta, eta kapitaina alkazarretik jaitsi zedin jantzirik doto-reenarekin, astrolabio eta guzti, poloko izarra eta gerrako medaila guz- tiekin eta seinalatuz urrutiko arroxen muinoa Caribeko muturrean, eta esan zezan hamalau hizkuntzetan: han urrutian, gaur egun haizea hain mantso den lurraldean, non ohe azpian geratzen dela lotan baituriduen, han, eguzkiak hainbeste argitzen duen lekuan, non girasolek ere ez da- kiten noruntz begira jarri, bai, han, han dago Esteban-en herria.

Hector Hugh Munro

Wikipedia(e)tik

Hector Hugh Munro, literaturan *Saki* bezala ezaguna -Akyab, (Birmania) 1870ko abenduaren 18a -Beaumont Hamel (Frantzia) 1916ko azaroaren 14- idazlea, ipuingile, nobelagile eta antzerkigile britaniarra. Bere ipuin ironiko eta beltzak ospetsuak dira. Haren liburuetan garaiko gizartearen aurrean oso kritikoa agertu zen.

BIOGRAFIA

H. H. Munro Akyab-en (Birmania) jaio zen. Haren aita, Charles Augustus Munro, Birmaniako poliziaren inspektorea zen herrialde hori Britainiar Inperioaren kontrolpean zegoenean. Idazlearen ama, Mary Frances Mercer, gazte hil zen, 1872an, behi baten erasoaren ondorioz; gertaera horrek, antza, Sakiren narrazioetan eragin zuzena izan zuen. Bere bizitza erabat aldatu zen aitak Inghaterrako familiarengana bidali zuenean; familia hori oso puritano eta intrantsigientea zen eta horrek gaztearen izaera ozpindu zuen. Urte horien oroimena “Sredni Vashtar” ipuinean ikus daiteke. Munrok bere ikasketak *Exmoutheko Pencarwick School eta Bedford Grammar Schoolen* egin zituen. 1893an, aitaren bide jarraituz, Birmaniako polizian sartu zen bainan osasun txarraren ondorioz, hiru urte ondoren, postua utzi behar izan zuen Inghaterrara itzultzeko. Londresen kazetari bezala lan egin zuen eta bere lehenengo liburua argitaratu zuen, Errusiar Inperioari buruzko lan bat. Aldi berean, narrazioak idazteari ekin zion. Lehenengo Mundu Gerran boluntario hartu zuen parte. 1916ko azaroaren 13an Beaumont Hamel gudaldian hil zuten. Haren heriotza ondoren idazlearen arreba, Ethel Munro, anaiaren iritzien aurkakoa, bere paper guztiak txikitu zituen. Hector Hugh Munroren lan ezagunenak ipuinak dira.

EZAUGARRIAK

Saki, kontakizun laburren artean maisu handitzat hartua da, hainbatek O. Henry eta Dorothy Parker-ekin gonbaratzen du. Bere pertsonaiak fintasun haundiz deskribatuak daude, eta haren ipuinen korapiloak dotore eramanak. Haren ipuinmik ezagunena “Irekitako leihoa”, agian (*The Open window*). Garaiko clase erdiko pertsonaiak, haien itxurako azalpen hertsia, eta haien formula eta errutina itxuragabeak maisuki deskribatzen ditu. Haren humore ziztatzailea eta ironikoa, paregabatzat jotzen du Jorge Luis Borges-ek. Goraipagarriak dira askorentzat haren luma fina, korapilo fin eta barnekoia, azal eta itxura arina emanaz sakonean tragedia kutsua besterik ez dutenak.

LANAK

Euskaratua izan da behin baino gehiagotan “Saki”, Hara hor Rosa Miren Artola itzultzaileak 1987. urtean, Baroja argitaletxean emandako “*Ipuin hautatuak*” 1902-192, eta Juan Antonio Atutxak itzulitako “*Leiho irekia!*”

Gure aldetik honako ipuin hau itzuli dugu: *Kontalaria*.

Kontalaria

SAKI

Arratsaldea sargoria zen eta treneko bagoia ere bero-bero; hurrengo geltokia, Templecombe, ordubetera zegoen. Bagoiko bidaiariak gutxi ziren, neska txiki bat, beste neska oraindik txikiagoa eta mutiko bat, txikia hura ere. Bazterreko aulkian jezarrita izeba, haurrena, alegia; puntako bazterreko aulkian gizon bat, solteroa, beste bidaiariekin zeri-kusirik ez zuena, baina neska txikiek eta mutikoak osoro betetzen zuten bagoiko giroa. Bai izebak eta bai haurrak solas mugatuan baina etengabean ziharduten nolatan euli batek ez zuen baztertua izan nahi. Izebaren esaldi gehienak “Ez” hitzarekin hasten ziren. Eta haurrenak, ostera... zergatik? Gizaseme solteroak ez zuen txintik esaten.

–Ez, Zyril, ez –jaurti zuen izebak deiadarka haurra aulkiko kuxina kolpatzen hasi zenean sekulako hautsa harrotuaz- Zoaz lehiatilara eta begiratu bazterrak –erantsi zion.

Haurra, lehiatilarantz joan zen gogo gabe.

–Zergatik ari dira ardi horiek landatik ateratzen? –galdetu zuen.

–Ez dakit, agian belar gehiago dagoen beste landara eramango dituzte –izebak ahots ahulez.

–Baina landa honetan belarra besterik ez dago eta –haurrak protestan-; ez dago belarra besterik. Izeba, landa honetan nahi haina belar dago.

–Agian belar hobea egongo beste eremu batean –iradokiz izebak.

–Zergatik belar hobea? –azkarki haurraren galdera.

–Hara, begira horko behiak! –oihukatu zuen izebak.

Trena pasatzen zen herri gehienetan, ia denetan, zeuden behiak edo zezenak, baina izebak gauza berriren baten aurrean arreta jartzen ariko bailitzan egin zuen komentarioa.

–Zergatik da beste landako belarra hobea, esan? –Cyril-ek berriro ere tematsu.

Solteroaren kopeta gero eta zimurragotzen ari zen kopetilun jartze-raino. Izebak, barnean, erabaki zuen gizaseme hura etsaia eta izaki go-gorra zela. Bera ez zen gauza alde bateko edo besteko belarraren ontasunaz erabakirik hartzeko.

Neskatilarik txikiak uste izan zuen denborapasarik onena “Mandalairanzko bidean zehar” errezitatzea zela. Lehenengo lerroa besterik ez jakin arren, zekien pittinari zukurik handiena ateratzen saiatu zen. Behin eta berriz errepikatzen zuen, amesti, baina erabakior eta garbi entzuteko moduan; solteroari iruditu zitzaion delako neskatilak apusturen bat egin zuela bere baitan ezetz errepikatu lerroa mila bider segidan arnasarik hartu gabe. Edozein zelarik ere apustugileak, seguruenik galdua zuen.

Hurbildu zaitetz eta entzun nire ipuina –esan zuen izebak, solteroak birritan berari eta beste behin larrialdiko alarmari begiratu ondoren.

Haurrak, gogorik gabe urrundu ziren bagoiaren azken muturrera, izebaren ondora. Dударik gabe ez zuen umeen ustez ospe haundirik ipuin kontalari moduan.

Ahots isilean eta baxuan hasi zen, hurrek umore txarrez eta ahots altuan egindako galdera ugarien artean, inongo interesik gabeko, eta gogorik gabe azalpen negargarri bat kontatzen, haur bati buruzkoa, zeina hain ona baitzen, non guztien lagun egiten zen bere ontasunaz, eta azkenik zezen ero baten adarretatik libratu zuten haren izakera ezagutzen zuten erreskatatzaile batzuk.

–Eta zer, ez al zuten salbatuko hain ona izan ez balitz? –galdetu zuen neska txikiak arteko handienak.

Galdera hori bera zen solteroari egitea gustatuko zitzaiona.

–Bueno, bai –izebak uste osorik gabe-. Baina ez dut uste presaka ibiliko zirenik neskatila oso gustukoa izan ez bazuten.

–Sekula entzun dudan historiari kaxkarrena da – esan zuen neska handienak konbikzio sendoenaz.

–Bigarren atalaren hurengoa ez dut entzun ere –ergelegia da– zio-tsan Cyrilek.

Neskatila txikienak ez zuen ezer esan, baina bazeraman denboraldi-xoa bere gogoko bertso malapartatuarekin marmarka.

–Ez dirudi kontalari gisan arrakasta handienik duzunik –esan zuen bat batean solteroak bazterretik.

Izeba samindu zen bat bateko defenza gisan ustekabeko erasoaren aurrean.

–Zail da –esan zuen hozki– haurren interesa lortu eta ulertu dezaketen istorio bat kontatzea.

–Ez nago ados –erantzun zion solteroak.

–Agian zeuk nahi ote zenuke istorioren bat kontatu –izebak erantzunez.

–Konta iezaguzu ipuin bat – eskatu zuen nesketan handienak.

–Bazen behin –hasi zen solteroa– neska txiki bat Berta izenekoa eta on-ona, oso ona.

Haurrengan lortu nahi zuen interesa zalantzan jarri zen bat-batean; istorio guztiak antzekoak dira, berdin da zein den kontalaria.

–Agindutako guztia betetzen zuen, beti egia esaten zuen, dena garbi edukitzen zuen, esne-budina marmelada tarta bailitzan jaten zuen, ikasgaiak buruz ikasten zituen eta portaera onekoa zen.

–Polita al zen –galdetu zion neskatilen arteko batek.

–Ez zuetako edozein bezain polita –solteroak erantzuki– baina hori bai, ona, izugarri ona zen.

Istoriak guztiz aldeko interesa eragin zuen; “izugarri” hitzak eta bere izatearen ontasunak lortu zuten aldeko jarrera. Izebak haurren istorioetan lortzen ez zuen egiantzekotasuna zuen solteroarenak.

–Hain ona zenez –jarraitu zuen solteroak– bere ontasunagatik hainbat eta hainbat domina lortu zituen, paparrean isekatuta eramaten zituenak. Domina bat esaneko izateagatik, bestea puntualtasunarengatik, eta, hirugarrena, jokabide onarengatik. Dominak handiak ziren, metalezkoak eta oinez zihoanean batak eta besteak elkarren artean talka egiten zuten. Hirian bizi ziren haurren ar-

tean ez zegoen besterik hiru medailak zituenik, beraz, denak zekiten neskatila hura izugarri ona zela.

–Izugarri ona –errepikatu zuen Cyril-ek.

–Haren ontasuna denen ahotan zegoen eta alde hartako printzeak jakin zuenean hain ona zela, baimena eman zion astean behin herri ondoko bere parkean paseatzeko. Oso parke polita zen eta ez zitzaion inoiz inongo haurrari hango sarrerarik onartu, horregatik ohore haundi bat zen Bertak baimen hura eskuratzea.

–Ba al zegoen ardirik parkean? –galdetu zuen Cyrilek.

–Ez –solteroak-, ez zegoen ardirik.

–Eta zergatik ez zegoen ardirik? –berriro erantzuna entzutean.

Izebak nola halako keinu bat egin zuen, imintzio bat edo antzekoa.

–Parkean ez zegoen ardirik –solteroak– zeren printzearen amak, behin, amets bat izan zuen, non bere semea erahil zuten ardiak eta buru gainera eroritako ormako ordulari baten artean. Horregatik, printzeak ez zeukan ez ardirik parkean, ez orma-ordularirik jauregian.

Izebak harriduraz betetako garraisi bat ito zuen.

–Beraz, printzea ardi batek eta ordulari batek erahil al zuten –Cyrilek galdekari.

Oraindik bizi da, beraz, ez dakigu ametsa egia bihurtuko den ala ez –esan zuen ardurarik gabe solteroak-. Baina, ardirik ez egon arren, baziren bertan alde guztietan txerri txikiak korrika.

–Ze koloretakoak?

–Beltzak, aurpegi txuriarekin, txuriak orban beltzekin, beltz-beltzak, grisak orban txuriekin eta hainbat txuri-txuriak.

Kontalariak isilaldi luze bat egin zuen haurrek beren buruetan irudika zitzaten parkeko altxor guztiak; ondoren jarraitu zuen:

–Berta penatu zen parkean lorerik ez egoteaz. Bere izebei zin egin zien ez zuela parkeko lorerik inolaz ere erauziko eta promesa hori betetzeko prest egonik ere, ergeltzat hartu zuen bere burua lorerik ez zegoenez.

–Zergatik ez zegoen lorerik?

–Txerriak jan zituzten guztiak –erantzuki solteroak-. Lorategi zain-tzaileek garbi esan zioten printzeari, edota loreak edo txerriak, eta berak txerriak erabaki zituen loreen kaltetan.

Aldeko murmurioa eragin zuen printzearen erabaki harrigarriak; askok bestelako erabakia hartuko zuketean.

Parkean beste gauza asko zeuden, zoragarriak guztiz. Urmaelak eta bertan arrain urrezatuak, urdinak eta berdeak, zuhaitzak eta bertan loroak inoren baimenik gabe zentzuzko gauzak esaten zituztenak, eta herri-kantak abesten zituzten kolibriak egunez. Berta han ibili zen, atzera eta aurrera, paregabe gozatuz eta zera etorri zitzaion burura: “Hain ikaragarri ona izan ez banintz, ez zidatekeen parkean sartzen utziko eta ez nuen hemen dagoen edertasun ugariak disfrutatuko”, eta bere hiru dominak tupust egiten zuten bata bestearen kontra pausoak ematera-koan eta horrek zein ikaragarri ona zen gogoratzen zion etengabe. Hain zuzen, une horretan otso bat zebilen parkean atzera eta aurrera non harrapatuko txeritxoren bat afaritarako.

–Ze kolorekoa zen? –galdetu zuten haurrek interes nabarmenarekin.

–Lokatz kolorekoa guztiz, mihi beltz eta ulertezinezko begirada basatia zerien bere begi gristaka zurbilei. Parkean ikusi zuen lehengoa Berta izan zen; bere mantala hain zuria eta garbiarekin non ikus baitzitekeen urruti-urrutitik. Bertak ikusi zuen otsoa beregana zetorrela eta une horretan mila aldiz deitoratu zuen parkea bisitatzeko baimena eskuratu izana. Ihes egin zuen ahal bezain azkar eta otsoak ere atzetik jarraitu zion jauzika eta saltoka.

Mirto-sastraka batera iritsi zen eta zuhaiska lodienaren babesean ezkutatu zen. Otsoak usnatu zituen adarrak, ahotik mihia zerion eta begi grisek amorruzko dir-dir egiten zioten. Berta guztiz beldurtuta zegoen eta zera pentsatu zuen: “Hain izugarri ona izan ez banintz, orain hirian egongo nintzaketeen arriskurik gabe”. Hala ere mirtoak zerion usaina hain sakona zen non otsoak ez zuen Bertaren ezkutalekua usnatzeko modurik izan, eta sastrakak, bestalde, hain ziren trinkoak, ze bila luze aritu arren ez zegoen inor topatzeko modurik, beraz, hobe handik alde egin txeritxoren bat ehizatzen.

Berta dardarka zegoen otsoa inguruan usnaka ikustean eta dominak bata bestearekin tupust egiten hasi ziren. Otsoa joan berria zen baina dominek sortutako zarata entzun eta atzera itzuli eta hobeto entzuteko

adi geratu zen. Berriro jo zuten elkar dominek. Otsoak sastraka barrura jo zuen erasoan, bere begi gris ilunak basakeriaz eta garaipen itxaropenez beteta. Berta ezkutalekutik atera eta zeharo irentsi zuen hondarrik ere utzi gabe. Zapatak bakarrik geratu ziren, arropa zatiren bat edo beste eta ona izateagatik lortutako hiru dominak.

–Eta txerririk irentsi al zuen?

–Ez, denek alde egin zuten.

–Istorioak, gaizki hasi da –zioen neska txikienak– baina amaiera polita izan du.

–Inoiz entzun dudan istoriorik politena da –esan zuen neska handienak erabakior.

–Nire bizitzan entzun dudan istorio polit bakarra – Cyril-ek.

Izeba ez zegoen ados inolaz ere.

Haur txikiei konta daitekeen istoriorik desagokienetakoa da! Urteetan eskuratu dituzten irakaskintzaren oinarriak zalantzan jartzen ditu.

–Dena den –solteroak bere gauzak hartu eta trenetik jaistera zihoala esan zuen-: isilik mantendu ditut hamar minututan, zuk lortu ahal izan ez duzuna.

–Gaixoa! –zioen Templecombeko nasara zihoalarik-. Datozen sei hilabetetan haur horiek ez diote bakerik emango eta istorio desagoki bat kontatzeko eskatuko diote garraisika.

Amaiera

Giovanni Papini

Wikipedia(e)tik

Biografia

Florecian jaioa 1881ean, bertan hila 1956. urtean. Agnostiko eta antiklerikala hasiera batean, 1921. urtean katoliko bihurtu zen mundu gerraren eraginez balore absolutuen bila.

1903. urtean Giuseppe Prezzolini-rekin batera Leonardo izenekoa al-dizkariaren sortzailea. 1935. urtean Boloniako Unibertsitateko Literatura katedra lortu zuen, nahiz ikasketen arabera ez zegokion. Dena den, ez zuen delako katedra erabili.

Hainbat eta hainbat tituluren jabe egin zen. 1944. urtean gerraren babes ezkutuan egon zen, harik eta Vernako frantziskotareren komentuan sartu zen arte.

Florecian hil zen itxu, mutu eta elbarri.

Faxixmoaren aldeko jarrera azaldu zuen bere bizian zehar. Horren ondorioz 1937. urtean argitaratutako *Historia de la Literatura* Benito Mussolini-ri eskaini zion.

Ezaugarria

Italiak XX. mendean eman duen idazle onenetarikoak. Gai asko ukitu zituen arren, biografia izan zen landuena. Estilo distiratsua, eta satiraz betea da berea.

Lanak

Haren lan nagusiak *Storia di Cristo* (1921), *Dante vivo* (1933), *La felicità dell'infelice* (1956) eta *Giudizio universale* (1957) dira.

Giovanni Papini

Egun baten zorra

Printzesa zahar asko ezagutzen ditut nik, baina denak dira behar-tsuak, ez daukate beltzez jantzitako zerbitzari bat besterik eta... Bi altzi-fer zaharkituen babesean burdin eta homazko sarrera duten txalet za-harkitu eta ezkutuan bizitzera behartuta daude.

Haietako bat topatzen baldin baduzu kontesa alargun eta modatik pasatako baten saloian, “ANDERE GORENA” deitu behar diozu Mamontel Abateari esker CONTEs MORAUXen ikasten den frantses klasiko eta gatzik gabea; azken finean GENS DE QUALITÉIkoen frantsesean. Nire printzesek ohiki beti erantzuten dute, eta beren arima pobreetan barne-ratzen direnean –dena kinkila eta hautsez betea aurkitu arren, XVII. mende amaierako oratorioen modura– bizitza onargarritzat jotzen dute eta beren amek mundura ekarri zituztenean ez zirela hain ergelak izan.

Zer nolako kontu isilak xuxurlatu dizkidaten niri printzesa zahar eta ederrak! Biziki maite dituzte aurpegiko hautsak, baina areago orain-dik solasean aritzea, eta alemaniarrek izan arren –bat errusiarra da, baina kasualitatez-, haien ANCIEN REGIMENeko frantses mintzoek, noiz-behinka arruntak ez diren emozioak sorrarazten dizkirate eta, une batzuetan nire bihotza hunkituta sentitzen da, eta –esan dezadan garbi-negargurea sorrarazten didate nola maitemindu zoroa, hala ni ere.

Gaua zen, ez oso berandu, Toskanako txalet bateko salan, te arin bat eskaini zidaten, eta han nengoen ni jarrita mahaiaren aurrean, isilik, printzesen arteko zaharrena eta ederrenaren alboan.

Guztia beltzez jantzirik, musua eta ilea mantalina beltz batez toles-turik, ile urdinu eta kizkur leun batekin, gain-gainean kapela beltz batek tolesten zuela. Haren alboan halako lanbro aristokrata arin bat

zeriola esan zitekeen. Atsegin zitzaidan, eta ametsak esaten zidan andere hura nire barne-gogoak eragindako asmakizunen bat edo ote zen.

Eta zeinek esan ez zela horrela, izan ere egongela ia ilunpean baitzegoen eta hango kandela piztu bakarrak arinki argitzen zuen haren aurpegi hautsez betea. Beste guztiak ilunarekin egiten zuen bat, horregatik irudimenaren hariak gorputzik gabeko burua zela iradokitzen zidan, gorputzik gabe eta nire alboan, lurretik metro batera airean orekatzen zena.

Printzesa, alabaina, eleketan hasten zenean, gainerako fantasiek ez zuten lekurik.

-Ecoutez donc, Monsieur - ziotsadan - ce qui m'arriva il y a quarante ans, quand j'étais encore assez jeune pour avoir le droit de paraître folle.

Eta jarraitu zuen eleketan ele arin eta lumatuarekin bere amodiozko menturak kontatzen: jeneral frantses bati aktore izatea otu zitzaion nire amodioarengatik, eta gau batean pailazo mozkor batek erahil zuen.

Baina nik ezagutzen nuen bere solas-modu irudimentsua eta beste zerbait nahi nuen, bitxiagoa, urrunagoa, sinestezinagoa. Printzesak ohore egin nahi izan zidan azkeneraino:

“-Nire azken segetua esatera behartzen nauzu, beti eduki dut isilpean, zergatik... bada, horregatik, sinestezina ere badelako. Badakit hila-bete batzuen buruan hilko naizela, negua amaitu aurretik, eta ez dakit zu bezala interesaturik daitekeen gizasemerik antzemango dudan nire gauza absurduak entzuteko.

Delako segetua hogeitabi urte nituenekoa da. Garai hartan ni nintzen Vienako printzesarik xarmentena, eta oraindik ez nuen izan astirik nire lehen senarra akabatzeko. Hori bi urte geroago gertatu zen, arekin maitemindu mintzenean. Baina zuk ezagutzen duzu historia hori.

Passons! Beraz, hogeitabat urte amaierara iritsi nintzenean, gizaseme zahar kondekoratu eta bizarrik gabeko baten bisita izan nuen, eta elkarrizketa labur bat eskatu zidan. Biok batera egotean, berak:

-Badut alaba bat loreak udan ihintza baino maiteagoa dudana, baina gaixo dago, oso gaixo. Bizitzara itzuli nahi dut kosta ala kosta, eta horretarako nerabezaro lurruna duten urteen bila nabil erosi edo mailegu hartzeko berarentzat. Zuk emango bazenit zure urteen arteko bat,

nik, zin dagizut, itzuliko dizut poliki baina seguru, egunez egun, zure bitzta akaberara ailegatu aurretik.

Hogeita bigarrena betetzean, hogeita hirura pasa ordez, urte bat zahartuko zinateke, hogeita laura pasako zinateke. Hain gazte zarenez, ez duzu urte horren hutsa sumatu ere egingo, baina nik, berriro diotsuk, hirurehun eta hirurogeita bost egunak itzuliko dizkizut, binaka edo hirunaka, eta zahartu zarenean eskura ditzakezu zure gogoaren arabera gazte garaiko sasoia bera, osasuna bera eta edertasuna bera.

Eta ez pentsa adarra jotzaile bat naizenik edota deabru adardun bat. Aita gizagaixo bat besterik ez naiz, eta eguna Jainkoari eske pasatzen duena, hark bakarrik egin baitezake beste inork egin ezin duena. Ondo kostata eskuratu ditut hiru urte, baina oraindik askoz ere gehiago behar dut. Emaidazu zure urte bat eta, zaude ziur, ez zara inoiz damutuko!

Garai haietan mentura bitxienetara ohituta nengoen, eta ez nuen inon ezer ezinezkorik ikusten. Horregatik onartu nuen delako mailegua, eta, gisa denez, egun gutxiren buruan urte bat gehiago zahartu nintzen. Ez zen inor konturatu, eta horrela iritsi nintzen berrogei urte betetzera mailegua egin nuenik eta behar nuenik ere akordatu gabe, baina dakigunez, eskura nezakeena.

Gizon zaharrak bere helbidea eman zidan hitzarmenarekin batera, eta zera esan, adierazteko garaiz, hilabete lehenago edo ze egun edo ze astetan nahi nuen gazte garaia berreskuratu, promesapean nik eskatua esandako garaian eskuratuko nuela.

Berrogei urte bete nituenean, oraindik ere nire xarma hor nonbait galdu gabe nengonean, gure sendiaren gaztelu batera erretiratu nintzen eta Vienako bisitaldiak urritu nituen, urtean bizpahiru egun bakarrik. Han Gorteko dantzatan hartzen nuen parte, hogeita hiru urteko neskatila bihurturik, nire edertasunaren zimeldura ezagutzen zutenak guztiz mirariturik.

Gogoratzen naiz oraindik zer nolakoak ziren jai bezperak! Gauean, beti bezala, akituta eta *fanée* oheratzen nintzen, eta goizean hegan ikasi berri duen txori bat bezain alai eta arin jaikitzen nintzen, eta ispilura begiratzen nuen azkarki. Zimurrik gabe, gorputza freskoa eta leuna, ilea berriro ere betiko horitasunarekin eta ezpainak sentsualak, gorri-gorriak, ze niri neroni ere musukatzeko irrika sortzen baitzitzaidan.

Vienan, lausengutzaileak hurbiltzen zitzaizkidan, zer ez zuten esaten, sorgindua nengoela, eta, sakon-sakonean, ez zuten ezertxo ere ulertzen. Nire gazte-eguna amaitu aurretik karrozara itzultzen nintzen eta gaztelura jotzen nuen haserre, benetan haserre, eta ez nuen han inoren bisitarik onartzen.

Behin, konte buhame bat guztiz maitemindu zitzaidan Vienan gisako bisitaldi batean, eta lortu zuen, nik nola jakin gabe, nere departamentu pribatura sartzea, eta espantuz hiltzeko zorian egon zen ni ikusiaz berak Vienako maitealdian ezagutu zuenaren oso antzekoa, baina askoz ere zaharragoa.

Geroztik ez du inork nire klausura hausterik lortu, etenaldi baka-rrak gazte-uneak ematen zidaten alaitasun bitxi eta malenkoniatsuak nire etengabeko gainbeherakadan. Irudikatzea ere neke da zahartzaro bakartiz betetako bizitza fantasmaz betea, eta noizean behin edertasun eta pasioz betetako berpizte iheskorreko etenaldia besterik ez duena.

Hasieran hirurehun eta hirurogeita bost egunei, amaiezinak irizten nien, eta ez nuen inoiz amaituko zirenik uste. Horregatik, jo nuen eten-gabe nire urteko erreserbara eta sarritan idazten nion nire bizi-zordunari. Baina gizaseme hura, zorrotza zen, guztiz zehatza. Egun batean bere etxera joan eta kontuen liburua ikusmiratu nuen. Ez naiz ni baka-rrik gisako kontratua egun duena, eta badakit kontratuaren gutxitzeak, zehaztasun osoz kontabilizatzen dituela. Alaba ere ikusi nuen: andere zurbila, ziztrindua, gehiegi ere bai, lorez betetako terraza batean.

Ez dut sekula jakin nondik ateratzen zituen hain puntualki itzultzen zizkidan bizi-egunak, eguneko kuotak eginaz, baina uste dut zor berriak egiten zituela. Zein emakume ote zen niri itzultzen zizkidan egunak eman zizkionak. Haietako batzuk ezagutuko nituzte gustura, baina nik galderak egin arren, batzuk zeharka, ez dut sekula jakiterik lortu. *Mais, pet être, elles ne seraient pas si étranges que je crois...*

Esan dezadan, hala ere, gizaseme hau, erakargarria zela guztiz, baina horrek ez zion kontuak ondo egitea eragozten. Pentsa ezazu zer ika-ragarria bihurtu zen nire bizitza, hark, bankari baten patxadarekin esan zidanean hamaika egun besterik ez nituela nire alde almazenean. Urte hartan guztian ez nion gutunik idatzi eta pentsatu ere egin nuen agian onena nire sobrakinak oparitzea zela, eta ez egon tortura haren pean. Ulertuko duzu zergatik, ezta? Gazte bihurtzen nintzen bakoitzaren on-

dorena, gero eta makurragoa egiten zitzaidan, gero eta garbiago ikusten bainuen nire momentuko egoera eta hogeita hiru urtekoek ematen zidatena.

Baina ezin nuen etsi. Zeinek ez ditu nahi, zein zahar bakartik ez du nahi edertasunez, maitasunez, graziaz eta alaitasunez betetako egun bat, bi edo hiru? Egun bakar batean maitatua sentitu, ordu batean nire aldeko irrika sentitu, une batean zoriontasuna sentitu! *Vous êtes trop jeune pour comprendre tous non ravissement*”

Baina egunak amaitzear daude; nire kreditua betirako amaituko da. Pentsa ezazu: egun bakar bat besterik ez zait disfrutatzeko geratzen! Gero zahar izango naiz betirako eta heriotza izango dut aurrerantzean besalagun. Egun bateko argitasuna, eta, ondoren, betiko iluntasuna! Pentsa ezazu, otoi, nire bizitzak bizkarrean daraman tragedia. Egun hori eskatu aurretik...

Baina noiz eskatu? Zer egin berarekin? Badira hiru urte gazte izatea utzi dudana eta Vienan ez da jada inoiz nitaz oroitzen eta nire edertasun guztia mamutzarra irudituko litzaieke. Baina ezin dut egon maitale bat gabe, eskrupulurik gabe eta suhartsu maiteko nauen bat gabe. Berriz desiratzen dut nire gorputz guztia norbaitek ferekatzeko irritsa. Nire aurpegi zimurra, berriro eder eta arroxoa bihurtuko da, eta nire ezpainek, azkeneko aldiz adieraziko dute lizunkeriaren pasioa. Gaixoak nire ezpain zartatuak, zurutuak! Egun batean bederen nahi dute izan gorri, epel, egun bat mesedez, azken maitalearentzat, azken ezpaintedzat!

Baina ezin dut erabakia hartu. Benetako gazte-bizitzaren hondarra xahutzeko kuraiarik ez daukat, ez dakit nola jokatu eta, bestalde, hura xahutzeko irritsetan nago...”

Ai, printzesa gaixoa, maitea! Une bat lehenago jaso zuen mantelina eta malkoen zanga finak luebaki zituen masailtako hautsak. Une horretan, intziriak, nahiz aristokratikoki isilpetuak, hitz egitea eragotzi zioten. Nik, printzesa kontsolatzeko gogorik biziena sentitu nuen, haren oinetan jarri nintzen –beltzez jantzitako printzesa zimur baten oinetan– eta esan nion gauza nintzela ni edozein zaldun ero baino areago maitatzeko, eta otoi eskatu nion, ahal bezainbat gozo, eman ziezadala niri, niri ez besteri, gazte-eguneko edertasunen azken eguna.

Ez daukat buruan esandako guztia, baina nire jarrerak, nire hitzek guztiz hunkitu zuten, eta hitz eman zidan, zenbait esaunda teatralki

esan ondoren, ni izango nintzela haren azken maitalea, egun bakarrean, hilabete baten buruan. Zitazioa eman zidan txaletean bertan eta agurtu nuen aztoratu samar, haren esku zimur eta zartatuak musukatu ondoren.

Etxera itzultzean, jada gaua zen, ilargiak pietatez eta etengabe begiratzeko zidan, baina berdin zitzaidan aski bainuen printzesa ederraren ametsarekin. Hilabetea luzea egin zitzaidan, bizitzako hilabeerik luzeena. Hitz eman nion maitaleari ez nuela ikusiko zitazio egunera arte eta, esan bezala, gizalagez bete nuen. Iritsi zen ditxosozko eguna, bizitzako hilabeterik luzeenaren ondoren. Gaua ere iritsi zen eta dotore-dotore jantzi eta joan nintzen printzesaren etxera bihotz dardarka eta pausoak zer esanik ez.

Leihoak argitan zeuden, inoiz ikusi nituenak baino areago, eta hurbiltzean, burdinezko atea ere zabal-zabalik zegoen, eta balkoia ere lorez mukuru. Sartu nintzen erresidentziara, joan nintzen aretora dena sukro zuziz eta argi-armiarma piztuz beteta.

Itxaroteko esan zidaten eta hala egin nuen. Ez zen inor azaldu. Etxea isiltasunik larrienean zegoen. Argiei sua zeriten eta usain gozokenek betetzen zuten bakartasuna. Ordubete pasa ondoren, larri eta estu, ez nuen itxaron nahi izan eta jantokira pasa nintzen. Mahain gainean jarrita bi plater multzo, loreak eta fruituak mukuru. Areto txiki batera pasa nintzen, arinki argitua eta bakardade osoan.

Iritsi nintzen, azkenik, ate batera, printzesaren logelako atera. Jo nituen bi, hiru kolpe, baina ez zidan inork erantzun. Orduan kuraiaz beterik, pentsatuz amoranteek ere batzuetan puska ditzakeela zaldunen arauak, ireki nuen atea eta bertan, atalondoan geratu nintzen.

Gela, jantzi dotorez beteta zegoen, denak haserrealdian edo nonahi jaurtiak. Lau kandelabrok argitzen zuten guztia. Printzesa etzanda zegoen ispilu baten aurrean, inoiz nik ikusi nizekion jantzirik dotoreenekin.

Deitu nion, baina ez zidan erantzun.

Hurbildu eta ukitu nuen, baina berak ez zuen mugimendu txikienik ere egin. Orduan begiratu nion aurpegira, betiko aurpegia zen, txikia eta txuria, baina beste alditan baino apur bat tristeagoa eta ikara ukitu batekin. Jarri nuen eskua haren ahoan eta ez nuen arnasaren zanzurik jaso; bularraldean eta ez nuen bihotzaren taupadarik nabaritu.

Printzesa hilda zegoen; goxo eta bat-batean hil zen ispilu aurrean bere ohiko edertasuna noiz etorriko zain. Gutun bat zegoen alboan, printzesaren ondoan, eta horrek argitu zidan ustekabeko heriotzaren misterioa. Lerro gutxi ziren idatzi bertikal eta sendoz eginak. Horra:

“Printzesa agurgarria:

Damu dut zor dizudan zure gazte-eguneko azkenekoa ezin itzulia. Ez dut topatzen inor nire promesa sinestezina onartuko duen emakume bizkorrik, eta nire alaba arriskuan dago.

Berriro ere saiatuko naiz, eta adieraziko dizut ondorioa, ze nire apetatik gogotsuena baita nire hitza betetzea.

Har nazazu, Printzesa agurgarria, zure jarraitzaileen....”

OBABAKOAK eta Bernardo Atxaga

1.- Atxagaren narrazio honen segidan Alfaguara argitaletxean *Obabakoak* liburuari buruz esana eta beste hainbat lekutan idatziak honeratu nahi ditugu:

“Obabakoak” liburuak, “Obaba” izeneko herri baten historia zirraragarriaz beteta dago: geografiako irakasleak, gutunen bitartez bakarrik ezagutzen duen neska bat eta bien arteko maitasun harremana gogoratzen du, andereño gazte bat nolatan moldatzen den urrutiko herri batean bere bakardadea gainditzen negu hotzetan, basoan galdutako haur bat eta kanonigo baten arteko harremana, idazle baten garai zaharretako eskolako argazki baten anpliazioan ikusitako detaile nimiño baten ondorioz nola aldatzen duen bere bizitzako geroa.

Bernardo Atxagak, maisuki lotzen ditu istorioak eta bertan agertzen diren pertsonaiak kontaktzen dituztenak, hitza berari nagusitasuna emanaz; gutun zaharrak eta bertan agertzen diren segetuak eta aitor-tza ixilduenak, oroitzapenak, hainbat lurralde desberdinetara eramaten gaituzten liburuak –*Hamburgoko kale hotzak, Euskadiko belaze jori berdeak, Amazoniako basoa- haiek guztiak laguntzen digute bakardadetik eta bakardadea gainditzen.*

2.- Alfaguarak berak jartzen ditu ondoren han hemenka liburu honen gainean egin diren hainbat eta hainbat kritika.

“Europa guztiko literaturak eman digun kontakizunik nobedosena. Denetik ageri da: umorea, ironia, magia, misterioa eta hizkuntza aldetik maisulana. Irakurtzea plazerra da” *Publishing News*.

“Liburuak barnean duen aniztasunak, eta generoak nahasteko trebetasunak, beste guztien gainetik jartzen du. Bertako orriak mundo be-

rri eta freskoa ematen digu, originala, Espainiako literaturan ohikoa ez den moduan.” *The New York Times*.

“Kontalariak bata bestearen atzetik emandako kontakizun bakoitza maixulan txiki bat da. Ez zaio falta umorerik, ezta ironiarik zorrotzena eta mingarriena ere; liburu entretenigarria, inoiz axalean geratzen ez dena”. *The Times Literary Supplement*

“Liburuan planteatzen diren aldarteak, unibertsalak dira eta denbora bera definiziorik gabea- Istorioak freakoak era harrigarriak eta beren artean ederki konbinatuak. Atxagak maixuki lortzen du irakurlea bereganatzea, kontrolik osoenean eta bien bitartean oka jokuaren bitartez norantzko bidea markatzen digu” *The Independent*.

“Obabakoak” liburu harrigarria eta era berean familiarra da, hala nola ferriako ispilu multzo horietan mila modutara islatzen den gure aurpegiaren modura, dibertitua, harrigarria, beldurtua”. *Telerama*.

* * *

Hainbat iritzi honeratu ditugu, dudarik ez Atxagaren “Obabakoak” liburuak arrakasta itzela izan zuela eta duela oraindik ere, nahiz horrek ez duen ziurtatzen hori bera gerta daitekeenik bere hurrengo hainbat eta liburuetan.

Atxaga sakonki aztertu duenik izan da euskal literaturan, horietan azpimarragarriak dira Maria Jose Olaziregik hari buruz egindako tesi doktorala, eta eskuartearen dugun beste liburu hau: *Nazioaren hondarrak*, Joseba Gabilondok 1906. urtean argitara emandakoa.

Gabilondok duela hainbat urte 1994.ean *Hegats* aldizkarian argitaratu doakizu segidan: (Obabera Joseba Gabilondo / *Hegats*, 1994-01).

“1981. urtean Irun saria irabazitako ipuina eskuratu genuenean -literatura koadrila-kontua bihurtu baitzitzaigun orduko- titulu luze eta barroko haren atzean *Camilo Lizardi erretore...* ezkututzen zen ipuinaren bigarren orrialdean, literaturzaleak ipuinik onenetan espero ohi duen truko jeniala topatu genuen: gipuzkerazko narrazio bat euskara batuzko narrazio nagusian txertaturik, honetako autorea eskutiz-transkribatzailearen konbentzio egiazaleaz baliatzen zelarik. Alegia, literaturzaleak ipuina bera adina eskertzen duen truko ia epistemologiko literarioaz ari naiz.

Hura letu bezain pronto, patente basiko berria aztertzen duen abokatua azkartasun beraz, han ipuin bat baino literatur modu bat zegoela konturatu ginen. Horiek horrela, aurrera jo aurretik, koadrilaren *ginen* plurala alde batera utzi beharko dut hemendik aurrera gogorakizun honetan, hurrengo datozenak nire burutazio eta gogorakizun propioak baitira.

Beraz, hiru urte lehenago autore berak *Etiopia* plazaratu zuela kontutan harturik, han idazle serio bat zegoela egiaztatu nuen. Alegia, ez bakarrik istorio berriak asmatzen dituztenetakoa baizik eta istorio bakoitzarekin literatur hizkuntza edota modu berri bat sortzen saiatzen direnetakoa, beti ere tradizioari irmoki atxekirik. Gipuzkera txertatua-ren trukoa bigarren orrialdean irakurri bezain pronto, gainera, bigarren plazerra bat jabetu zitzaidan, izan ere truko on gehienak bezala, hau ere zaharra zen azken batean. Han zegoen ipuin hartan, nolabait hor nonbait izana zen beti, baina Poek tximeneta gainean utzitako eskutitz haren antzera, edota agian hobeto, Bataillek II. Mundu Gerran *Bibliothèque Nationale*n ezkutatutako Benjaminen eskuizkribuen antzera, inork ere ez zuen lehenago erabili abantaila eta balio literario berak lortuz euskal literaturan.

Idazle guti dira, literatura zabalean, literatur entsegu bakoitzeko truko berri bat prometatzen dutenak; Poe, Borges, Chejov... Gune batzuk bakarrik datozkit burura. Izan ere, grina hau grina modernista dugu dudarik gabe. Eta erretrospektiboki edonork onar dezake modernismoa dela espermenturik menturagarrien, atrebituen eta jenialenen arragoa –baina era berean aspergarrien, lotsagabeen eta inozoenen habi eta gordeleku. Beno modernismoarena eta probintzietako edozein idazle gazterena. Izan ere idazle “probintzialak”, marginala izateagatik, edota hizkuntza marginal batean idazteagatik, beste edonor baino azkarrago izan daitekeela frogatu behar baitu. Atxagak frogatu du. Are gehiago, Atxagaren irakurlegoa ere ipuineroko *non plus ultra* honetara ohitu da, Indurainen publikoa ere beste maila batean antzeko mekanika batera *tour non ultra* ohitzen hasi den bezala. Azkenik, Atxaga ere guzti honen kontziente dela ausartuko nintzateke esatera, bere ziklista obabarra lekuko.

Camilo Lizardi plazaratu zen garai haietan, Sarrionandiaren inkurtsio estilistiko, aristokratiko, klasiko, nostalgikoak aparte –bere literatur hizkuntzaz ari naiz– Saizarbitoriaren modernitateak ziren litera-

tur hizkuntzaren kezka nagusi euskal literaturan. Modernitatearen gaikoa, aldiz, honetan zetzan: euskara nola modernotu eta, berataz baliaturik, nola jaso hiriaren nuantza modernorik zolienak. Garaian letzen genituen beste idazle gehienak estandar moderno honen arabera letzen eta neurtzen genituen (estandar hau ere Parisen dago, besteekin batera museo berean barneratzerik ez badago ere). Alabaina, modernitatea eta hiria beti ere beste nonbait zeutzan antza (Parisen *nouveau roman* arekin), eta literatur euskara beti ere modernitatearen azanarioaren atzetik leiatzen zen asto erratua suertatu zitzaigun. Baita Atxagaren *Etiopia*-n ere.

Hala, Atxaga beste konponbide ezmoderno bat proposatzen hasi zenean 80ko hamarkadaren hasieran, *Camilo Lizardi* suertatu zen seguruenik proposamen berri haren lehen mezulari ozen. Euskara berriro ere bere jatorrizko ingurune historikora berrekartzea proposatu zuen Atxagak, bertatik ahal zena eginez abiatzeko, bortxadurarik gabe. Harrez gero Atxagak idatzi duen literatur euskara ez da besterik izan: Obaba deritzon herrixka euskaldun arketipikoan hitz egiten den hizkera. Edota tituluan iradokitzen saiatzen izan naizen bezala, Atxagak euskalki berri bat eraiki du: bere literatura bizi den herrixka utopikoan hitz egiten den euskalkia, obabera.

Norbaitek argudiatuko du Hamburgon edota Amazonasen gertatzen diren ekintzak euskaraz eman dizkigula Atxagak eta, beraz, bere literatur euskara ez dela hain lokala (Obaba, obabera) unibertetsala baizik. Alabaina Hollywoodeko filmeetan afrikar eta indioei gazteleraz hitz egiten entzun diegunok, gaztelerazko konbentzio honetan hazi garenok hain zuzen, badakigu hizkuntzak izugarri bortxatu behar direla unibertsal bihurtu aurretik. Atxagaren kasuan obabarrek, hamburgarrek eta amazoniarrek euskara bera hitz egiten digute oraindik: obabera.

Camilo Lizardi-k frogatzen duen bezala, obaberaren sorrera Gipuzkoan dago: Atxagaren etxean eta Asteasuko Agirreren tratatuen artean hedatzen den euskara lokal horretan. *Bi anai* bezalako titulu anti-organikoak honen froga sinboliko baina ez dira. Atxagaren euskara batua eta euskara literarioaren artean aukeratu behar duenean literatur euskara hobesten du beti dudarik gabe, bai baitaki bere lanen irakurlea literatur irakurle dela, ez ohizko euskal filologo-detektibea.

Gainera, euskara honek demaseko abantailak dituela frogatu digu Atxagak. Obabera ez da koinerik –euskara batu moderno bezala–. Oba-

beraren erro gipuzkoar garbiak honen lekuko dira. Erro hauetatik abiatu-rik, Atxagak errekurtsu literariotan aberats den literatur hizkuntza bat sortu digu: arkaismoak bereganatuz, anglosizmoak ezarritik, animaliei hitza emanez, Mintzoa sortuz, diskurtsu mota baten barnean beste mota bateko diskurtsu eta narrazioak txertatuz eta abar. Alegia Atxagak buruaskia den literatur euskara aberatsa, konplexua, dimentsio ugarikoa eta sinesgarria –literatur bezala– sortarazi du.

Alabaina *Camilo Lizardi*-rekin hasi zen hizkuntza obabar hau –izan ere euskal hizkuntza idatzi guztiak erretore, apaiz edota abaderen batenkin hasi baitira– ez da bakarrik euskalki berri bat, baizik eta *lehen euskal literatur hizkuntza autonomo eta buruaskia*.

Horretarako, Atxagak euskararen batasuna eta normalizazioa aurrerapuzatzen dituen literatur hizkuntza modernoaren ideiala alde batera utzi du. Modernitateak gora-behera, Atxagak lehentasuna eman dio literatur hizkuntza bat sortaraztearen beharrari. Herrixka tipi bateko euskalkia bilakaraziz, Atxagak lortu du literatur hizkuntza bat euskal tradizioan lehenengo aldiz. Berritortu diot: Atxagak modernitatearen kamino nagusia alde batera utzi du eta herrixka tipietako euskararen bidezidor pragmatikoa hartu du ordez, euskal literatur hizkuntzaren helmugara zuzenean iritsiz.

Atxagak, hala, fruitu umo bat eta, era berean, arazo latz bat utzi dizkigu: euskal hizkuntz literario baten sorkuntza eta bere kutsu erruralista.

Kutsu erruralista diodanean, baina, nik-neuk *neorruralismoa*-z mintzatzea nahiago nuke, izendapena zilegi badakit. Zeren neorruralismoarena ez da Atxagaren hizkuntzaren ezaugarri hutsa; 80ko hamarkadaren ezaugarri nagusienetako bat genuke. Bertsolaritzaren gorakada berria (Negu Gorrien bertsiop rapak barne), PNV/EAJen indarketa eta ezker ilustratuaren gainbehera, trikitiaren gorakada, herri kirolena, komedia tradizionalaren itzulpena *Ama begira zazu...*, Orixeren birreskurapena eta abar luze bat, ez litzateke zaila izango esplikatzeko neorruralismoaren izendapenean bateraturik.

Atxagak irakatsi digu literatur hizkuntza bat –euskal literaturan lehena– eraikitzeko metodoa eta aplikazioa. Jakina, literatur hizkuntzarik aberatsen eta ekonomikoena sortu digu Atxagak: euskal herri tipi batekoa, obabera. Hala, berritortu ere lehengo arazoarekin geratu gara,

oraingoan arazoari modernitatearen uztarria ezartzen komenigarri ez baderitzot ere -izan ere uztarria azanario bihurtzen baita-. Alegia, galdera probokagarri gisa ezarri nahiko nuke arazo hau: esate baterako, obababarrek/obabarrok zein hizkuntza hitz egingo lukete/genuke Bilbora bizitzera joango balira/bagina? Izan ere Bilboko yuppies eta junkien bizitzaz ez dago obaberaz idazterik.

Zatopak Obaban eta *Iraultza Obaban* bezalako izenburuak ikusi izan ditut iragarririk Pamielako eta beste argitaletxe bateko *Datozen liburu berriak* zerrendatan. Ez dira inoiz atera baina nik esango nuke zerbaiten zeinu direla: Atxaga ere arazo edo mugatasun honen jabe da. Apostulari porrokatu garen aldetik zera apostu egingo nuke nik neuk: neorruralismoaren mugatasunak gainditzearen entseguek izango dutela literatur garrantzirik handiena 90eko hamarkadan.

Dena den, mugatasun hauek gainditzeko neorruralismotik bertatik abiatu beharko dugu, izan ere 80ko hamarkadak hauxe eman digu eta ez dugu besterik. Obabera da euskal literaturaren euskalkia. Tradizio berriena gaitzetsi eta bordatik behera botatzeko luxu kultura hegemoniko handiek bakarrik dute. Guri-geuri dugun guztia ez zaigu aski.

Bakoitzari berea: Atxagak markatu du 80ko hamarkadaren literatur pultsua; literatur irakurketarik gozagarrien eta azkarrenak berak eman dizkigu, *Camilo Lizardi*-rekin hasi zen literatur abentura paregabe harrez gero.

Bernardo Atxaga

Bizitza

(Internetetik hartua)

Asteasun (Gipuzkoa) jaioa, ama (Izaskun) maistra zuen, eta aita (Jazinto) arotz. Lehen ikasketak Asteasun egin zituen. 1964an familia Andoaina aldatu zen. Batxilergoa Donostiako La Salle ikastetxean egin zuen. Txikitatik hasi zen idazten, etxean jasotako irakurzaletasunak bultzaturik. Andoaingo udal liburutegian literatura unibertsaleko obra anitz irakurri zituen, eta batxilergoa ikasten ari zelarik hasi zen literatura lehiaketetarako eta eskolako aldizkarirako idazlanak egiten. 1968. urtean Rikardo Arregi andoaindar kazetariaren hiletan izandako esperientziak, non Gabriel Aresti idazlea eta euskal kultura munduko beste zenbait pertsonaia bildu ziren, eragin berezia izan zuen Atxagarengan, eta euskararekiko maitasuna txertatu zion. Euskaraz alfabetatzen amak lagundu zion urte haietan.

Ekonomiako unibertsitate ikasketak egin zituen Bilboko Sarrikoko fakultatean. Bitartean, *El Norte de Castilla* egunkariaren saria irabazita, *Los que anhelamos escribir* (euskaraz, *Idaztea desiratzen dugunok*) gaztelaniazko idazlana argitaratu zioten. Berehala, ordea, euskarazko lanak plazaratzen eta garaiko euskal idazleekin harremanetan hasi zen. Orobat, Verdes liburu dendan lan egin zuen, non garai hartan aurkitzen zailak ziren euskarazko liburuak eros zitezkeen. Bilbo hiria izan zen idazletzat taxutu zuena; horrela, han bere bigarren jaiotza gertatu zela aipatu izan du idazleak. 1972. urtean *Borobila eta puntua* antzezlana idatzi zuen. Anjel Zelaietaren bitartekaritza, Gabriel Arestik lana irakurri eta kritika ona egin zion, euskarazko klasikoak irakurtzeko aholkua eman eta idazten jarraitzeko animatzearekin batera. Hari esker argitaratu zen beste idazle zenbaiten lan batzuekin batera lehen idazlan hori, lehen aldiz *Bernardo Atxaga* izengoitiarekin sinatu zuena.

Karrera bukatuta, 1973ko ekainean hasi zuen soldadutza, frankismoaren hondarretan- Traumatzat bizi izan zuen. 1976. urtean argitaraturiko *Ziutateaz* lana inspiratuko ziola adierazi izan da. Soldadutzaren ondoren, Donostiako banku batean hasi zen lanean, eta Koldo Izagirre idazlearekin batera *Ustela* abangoardiazko aldizkaria sortu zuen.

1977an, idaztetik bizitzeko erabakia hartuta, bankuko lana utzi zuen. 1977tik 1980ra bitartean, Pott Bandaren partaide zela, talde hori argitaletxetzat antolatuz, *Etiopia* poema antologia argitaratu zuen. 1980an, berriz, taldea sakabanatu zen, eta Atxaga Bartzelonara joan zen filosofia-ikasketak egitera. Bitartean, idazten jarraitu zuen, eta haur literaturako bere lehen lanak plazaratu zituen, besteak beste. Sariak ere jasotzen hasi zen, tartean Irun Hiria Literatura Saria 1982. urtean *Camilo Lizardi erretore jaunaren etxean aurkitutako gutunaren azalpena* ipuinarekin, gerora *Obabakoak* bilduman sartuko zuena. 1983an Euskal Herrira itzuli eta 1988an, laudorioak jaso, sari handiak irabazi eta hainbat hizkuntzatarara itzulia izan den *Obabakoak* argitaratu zuen. 1990eko hamarkadan Obabako zikloa itxi eta besteak beste Euskal Herriko gatazkari erreferentzia egiten dioten eleberririk idatzi zituen: *Gizona bere bakardadean* (1993), *Zeru horiek* (1995) eta *Soinujolearen semea* (2003) eta biolentziaren aurkako mezu zuzena duen eta bereziki irakurle gazteari begira idatzirik *Behi euskaldun baten memoriak* (1991). 1997 urtean Emory Unibertsitatean lau hilabete eman zituen irakasle moduan, Estatu Batuetako hainbat tokitan hitzaldiak emateko ere baliatu zituena. 2007 eta 2008 urteetan urtebete eman zuen Estatu Batuetan, Renon hain zuzen, non *Zazpi etxe Frantzia*n idazlana prestatu zuen.

Bakearen eta elkarrizketaren alde duen jarrerari jarraikiz, Elkarri eta Lokarri gizarte mugimenduetan parte hartu du modu aktibo eta publikoan, eta Ezker Batua-Berdeak alderdiarekiko atxikimendu publikoa adierazi izan du, gerora horren baitan izandako zatiketa dela eta aldendu bada ere. 1995etik goiti, Zaldudon, Arabako lautadan, bizi da, Andoin-Luzuriaga jauregian hain zuzen. Asun Garikano euskara irakasle eta itzultzailearekin ezkondu dago 2002. urteaz geroztik (Atxagaren idazlan zenbait itzuli ditu gaztelaniara) eta harekin bi alaba ditu, Elisabete (1998) eta Jone (2000).

Bernardo Atxaga

Bagdadeko morroia

Bazen behin, Bagdadeko hurian, merkatari aberats baten zerbitzuan lan egiten zuen morroi bat. Egun batez, goizaldetik, morroia Bagdadeko azokara abiatu zen erosketak egitera. Baina goiz hura ez zen beste goizak bezalakoa izan. Goiz hartan Heriotza ikusi baitzuen azokan. Eta Heriotzak keinu egin baitzion morroiari.

Izututa, morroia merkatariaren etxera itzuli zen.

«Nagusia» esan zion. «Utzidazu etxeko zaldirik azkarrena. Gaur gauerako Bagdad honetatik urruti egon nahi nuke; gaur gauerako Ispahango huri apartatu hartan egon nahi nuke.»

«Baina, zergatik egin nahi duk ihes?»

«Azokan Heriotza ikusi dudalako, eta amenazuzko keinu bat egin didalako orduan.»

Merkataria hunkitu egin zen, eta zaldia utzi zion. Eta morroia abiatu zen gauean Ispahanen egongo zelako esperantzatan.

Egun hartako arratsaldean, merkataria bera azokara joan zen. Eta goizean morroiak bezala, berak ere Heriotza ikusi zuen han.

«Heriotza» esan zion berarengana inguratuz . «Zergatik egin diozu amenazuzko keinu bat nire morroiari?»

«Amenazuzko keinu bat?» erantzun zion Heriotzak . «Ez, ez da amenazuzko keinua, baizik eta harridurazkoa. Harritu egin naiz hura hemen ikusteaz, hain urrun Ispahandik; ze, gaur gauean Ispahanen hartu behar baitut zure morroi hori ... »

Leonard Cohenen hamar kanturen hitzak euskaraz

Itzultzailea: JUAN LUIS ZABALA

ARROTZAREN KANTUA

Egia da ezagutu zenituen gizon guztiak
jokoa utzia zutela zioten jokalaria zirela
zuk aterpea ematen zenien bakoitzean.
Ezagutzen dut gizon mota hori,
zaila da eskutik heltzea
amore emateko zerua iritsi beharra duen bati,
amore emateko zerua iritsi beharra duen bati.

Eta ahaztuta utzi zituen komodinak jasotzerakoan
jabetzen zara ez zizula ia ezer ere utzi, ezta barrerik ere.
Edozein jokalaria bezala,
kartarik onenaren, kartarik altuenaren zain zegoen
besterik behar ez izateko.
Jose bat estalpe bila bezala,
Jose bat estalpe bila bezala.

Eta egun batez zure leihoaren karelean bermatuta
esango dizu zuk emandako amodioak, beroak eta babesak
borondatea ahuldu ziotela.
Eta bere karteratik
tren ordutegi zahar bat atereaz esango du:
“Esan nizun etorri nintzenean arrotz bat nintzela,
esan nizun etorri nintzenean arrotz bat nintzela”.

Baina orain badirudi beste arrotz batek nahi duela
zuk bere ametsei kasurik ez egitea,
beste baten zama izan balira bezala.
Oi, zuk ikusia duzu lehen ere gizon hori,
haren urrezko besoa kartak banatzen.
Baina orain herdoildu egin da ukalondotik erietaraino
eta aldatu nahi du bere jokoa babesaren truke,
bai, aldatu nahi du ezagutzen duen jokoa babesaren truke.

Gogaitu egiten zaitu beste gizon nekatu bat ikusteak,
bere eskua beheratzen
uko egingo balio bezala pokerraren joko sakratuari.
Eta bere ametsez mintzatzen zaizun bitartean lokartu arte
zu jabetzen zara autobide bat dagoela
bihurritu egiten dena kea bezala haren bizkar gainean,
bihurritu egiten dena kea bezala haren bizkar gainean.

Zuk sartzeko eta esertzeko esaten diozu
baina zerbaitek buelta emanarazten dizu.
Atea irekita dago, ezin duzu dagoeneko zure babesa ukatu.
Bidearen kisketa probatzen duzu.
Ireakia dago, ez beldurrik izan.
Zeu zara, maitea, zeu zara arrotz zarena,
zeu zara, maitea, zeu zara arrotz zarena.

Ondo da, zure zain nengoen, ziur nintzen
topo egingo genuela itxaroten genituen trenetan.
Uste dut beste bat hartzeko tenorea dela.
Mesedez, uler ezazu, nik ez nuen inoiz izan mapa sekreturik
honen bihotzeraino iristeko, ezta beste ezereneraino ere.
Horrela mintzo zaizunean ez dakizu zer nahi duen,
horrela hitz egiten dizunean ez dakizu zer nahi duen.

Elkar gaitezen bihar ondo iruditzen bazaizu
uraren ertzean, amaierarik gabeko ibai baten gainean
eraikitzen ari diren zubiaren azpian.
Ondoren, nasa utzita
zure ohe-bagoi epelera igotzen da.
Ulertzen duzu, beste babes bat eskatzen baino ez da ari.
Eta zuregana dator, inoiz ez da arrotz bat izan,
eta zuk diozu: “Ados, zubian edo beste edozein lekutan aurrerago”.

Eta ahaztuta utzi zituen komodinak jasotzerakoan
jabetzen zara ez zizula ia ezer ere utzi, ezta barrerik ere.
Edozein jokalaria bezala,
kartarik onenaren, kartarik altuenaren zain zegoen
besterik behar ez izateko.
Jose bat estalpe bila bezala,
Jose bat estalpe bila bezala.

Eta egun batez zure leihoaren karelean bermatuta
esango dizu zuk emandako amodioak, beroak eta babesak
borondatea ahuldu ziotela.
Eta bere karteratik
tren ordutegi zahar bat atereaz esango du:
“Esan nizun etorri nintzenean arrotz bat nintzela,
esan nizun etorri nintzenean arrotz bat nintzela”.

* * *

The stranger song

It's true that all the men you knew were dealers
who said they were through with dealing
every time you gave them shelter.
I know that kind of man,
it's hard to hold the hand of anyone
who is reaching for the sky just to surrender,
who is reaching for the sky just to surrender.

And then sweeping up the jokers that he left behind
you find he did not leave you very much, not even laughter.
Like any dealer he was watching for the card
that is so high and wild,
he'll never need to deal another.
He was just some Joseph looking for a manger,
he was just some Joseph looking for a manger.

And then leaning on your window sill
he'll say one day you caused his will
to weaken with your love and warmth and shelter.
And then taking from his wallet
an old schedule of trains, he'll say:
"I told you when I came, I was a stranger,
I told you when I came, I was a stranger".

But now another stranger seems
to want you to ignore his dreams,
as though they were the burden of some other.
Oh you've seen that man before,
his golden arm dispatching cards.
But now it's rusted from the elbow to the finger
and he wants to trade the game he plays for shelter,
yes, he wants to trade the game he knows for shelter.

You hate to watch another tired man
lay down his hand,
like he was giving up the holy game of poker.
And while he talks his dreams to sleep
you notice there's a highway
that is curling up like smoke above his shoulder,
it is curling just like smoke above his shoulder

You tell him to come in sit down
but something makes you turn around.
The door is open, you can't close your shelter.
You try the handle of the road.
It opens, do not be afraid.
It's you my love, you who are the stranger,
it's you my love, you who are the stranger

Well, I've been waiting, I was sure
we'd meet between the trains we're waiting for.
I think it's time to board another.
Please understand, I never had a secret chart
to get me to the heart of this or any other matter.
When he talks like this, you don't know what he's after,
when he speaks like this, you don't know what he's after.

Lets' meet tomorrow if you choose
upon the shore, beneath the bridge
that they are building on some endless river.
Then he leaves the platform
for the sleeping car that's warm.
You realize, he's only advertising one more shelter.
And it comes to you, he never was a stranger,
and you say: "Ok, the bridge or some place later".

And then sweeping up the jokers that he left behind
you find he did not leave you very much, not even laughter.
Like any dealer he was watching for the card
that is so high and wild,
he'll never need to deal another.
He was just some Joseph looking for a manger,
he was just some Joseph looking for a manger.

And then leaning on your window sill
he'll say one day you caused his will
to weaken with your love and warmth and shelter.
And then taking from his wallet
an old schedule of trains, he'll say:
"I told you when I came, I was a stranger,
I told you when I came, I was a stranger".

KARITATEAREN AHIZPAK

Oi, karitatearen ahizpak, ez dira joanak edo galduak.
Nire zain zeuden jada aurrera egiterik ez nuela uste nuenean.
Eta beren kontsolamendua eman zidaten eta kantutik hau gero.
Oi, nahiago nuke zuk ere aurkituko bazenitu, hainbeste bidaiatu ondoren.

Bai, zuk, ezin kontrola dezakezun guztia utzi behar duzun horrek.
Zure familiarekin hasten da, baina laster arima harrapatzen dizu.
Ni ere egona naiz zu zintzilik zauden lekuan, ikusten zaitudala iruditzen zait.
Santu sentitzen ez zarenean, zure bakardadeak bekatu egin duzula dio.

Bada nire ondoan etzan zirelarik, nire aitordia egin nien.
Nire bi begiak ukitu zituzten eta nik ihintza ukitu nuen haien azpilduretan.
Zure bizitza urtaroket erauzi eta kondenatutako hosto bat baldin bada haiek beren amodio hauskor eta kimu bat bezain freskoarekin lotuko zaituzte.

Utzi nituenean lo zeuden, nahiago nuke agudo iritsiko bazina haiengana.
Ez piztu argiak, irakur dezakezu haien helbidea ilargian.
Eta ez nau jelsiak joko zure gaua gozatu dutela entzuten baldin badut.
Ez ginen gisa horretako maitaleak, eta izan bagina ere ez litzaidake axola izango,
ez ginen gisa horretako maitaleak, eta izan bagina ere ez litzaidake axola izango.

* * *

The Sisters of Mercy

Oh the sisters of mercy, they are not departed or gone.
They were waiting for me when I thought that I just can't go on.
And they brought me their comfort and later they brought me this song.
Oh I hope you run into them, you who've been travelling so long.

Yes, you who must leave everything that you cannot control.
It begins with your family, but soon it comes around to your soul.
Well I've been where you're hanging, I think I can see how you're pinned:
When you're not feeling holy, your loneliness says that you've sinned.

Well they lay down beside me, I made my confession to them.
They touched both my eyes and I touched the dew on their hem.
If your life is a leaf that the seasons tear off and condemn
they will bind you with love that is graceful and green as a stem.

When I left they were sleeping, I hope you run into them soon.
Don't turn on the lights, you can read their address by the moon.
And you won't make me jealous if I hear that they sweetened your night.
We weren't lovers like that and besides it would still be all right,
we weren't lovers like that and besides it would still be all right.

AIZU, HAU EZ DA ADIO ESATEKO MODUA

Maitatu zintudan goizean,
gure musuak sakon eta bero,
zure adatsa burkoaren gainean
urrezko ekaitz logaletu baten antzera,
bai, askok maitatu zuten elkar aurretik,
badakit ez ginela lehenak izan,
hirian nahiz basoan
egin zuten irribarre gu biok bezala,
baina orain distantziak iritsi dira
eta biok egin behar dugu ahalegina,
zure begiak bigunduak ditu tristurak,
aizu, hau ez da adio esateko modua.

Ez naiz beste inoren bila ari
nire denboran noraezean nabilenean,
eraman nazazu bazterrera,
gure urratsak beti elkarren parean izango dira,
badakizu nire maitasuna zurekin doala
zure maitasuna nirekin geratzen den gisa berean,
gauzak aldatzen diren modua besterik ez da,
itsasoa eta kosta bazterra bezala,
baina ez gaitezen mintza maitasunaz edo kateez
eta konpondu ezin ditugun gauzez,
zure begiak bigunduak ditu tristurak,
aizu, hau ez da adio esateko modua.

Maitatu zintudan goizean,
gure musuak sakon eta bero,
zure adatsa burkoaren gainean
urrezko ekaitz logaletu baten antzera,
bai, askok maitatu zuten elkar aurretik,
badakit ez ginela lehenak izan,
hirian nahiz basoan
egin zuten irribarre gu biok bezala,
baina ez gaitezen mintza maitasunaz edo kateez
eta konpondu ezin ditugun gauzez,
zure begiak bigunduak ditu tristurak,
aizu, hau ez da adio esateko modua.

* * *

Hey, That's No Way To Say Goodbye

I loved you in the morning,
our kisses deep and warm,
your hair upon the pillow
like a sleepy golden storm,
yes, many loved before us,
I know that we are not new,
in city and in forest
they smiled like me and you,
but now it's come to distances
and both of us must try,
your eyes are soft with sorrow,
hey, that's no way to say goodbye.

I'm not looking for another
as I wander in my time,
walk me to the corner,
our steps will always rhyme,
you know my love goes with you
as your love stays with me,
it's just the way it changes,
like the shoreline and the sea,
but let's not talk of love or chains
and things we can't untie,
your eyes are soft with sorrow,
hey, that's no way to say goodbye.

I loved you in the morning,
our kisses deep and warm,
your hair upon the pillow
like a sleepy golden storm,
yes many loved before us,
I know that we are not new,
in city and in forest
they smiled like me and you,
but let's not talk of love or chains
and things we can't untie,
your eyes are soft with sorrow,
hey, that's no way to say goodbye.

PARTISANOA

Muga igaro zutenean,
amore emateko agindu zidaten.
Ezin nuen halakorik egin.
Fusila hartu eta ihes egin nuen.

Maiz aldatu dut izena,
emaztea eta seme-alabak galdu ditut.
Baina adiskide asko daukat,
eta haietako batzuk nirekin daude.

Emakume zahar batek babesa eman zigun,
etxeko ganbaran ezkutatuta.
Orduan soldaduak iritsi ziren.
Isil-isilik hil zen.

Hiru ginen gaur goizean,
ni naiz geratzen den bakarra gauean,
baina joan beharra daukat.
Mugak nire espetxea dira.

Oi haizea, haizea hegan dabil,
katabuten artean haizea hegan dabil,
askatasuna laster iritsiko da.
Orduan irtengo gara itzaletatik.

Alemanak etxean ziren.
Esan zidaten: "Amore eman",
baina ez nuen beldurrik.
Nire arma hartu nuen berriro.

Ehun bider aldatu dut izena,
emaztea eta seme-alabak galdu ditut,
baina adiskide asko daukat.
Frantzia osoa daukat.

Gizon zahar batek
bihitegi batean ezkutatu gintuen.
Alemanek atxilotu zuten.
Espanturik gabe hil zen.¹

Oi haizea, haizea hegan dabil,
katabuten artean haizea hegan dabil,
askatasuna laster iritsiko da.
Orduan irtengo gara itzaletatik.

* * *

The Partisan

When they poured across the border,
I was cautioned to surrender.
This I could not do.
I took my gun and vanished.

I have changed my name so often,
I've lost my wife and children.
But I have many friends,
and some of them are with me.

An old woman gave us shelter,
kept us hidden in the garret.
Then the soldiers came.
She died without a whisper.

There were three of us this morning,
I'm the only one this evening,
but I must go on.
The frontiers are my prison.

Oh, the wind, the wind is blowing,
through the graves the wind is blowing,
freedom soon will come.
Then we'll come from the shadows.

[1] Ahapaldi hau eta aurreko biak frantsesez daude jatorrizkoan.

Les Allemands étaient chez moi.
Ils m'ont dit: "Rèsigne toi",
mais je n'ai pas peur.
J'ai repris mon arme.

J'ai changé' cent fois de nom,
j'ai perdu femme et enfants,
mais j'ai tant d'amis.
J'ai la France entière.

Un vieil homme dans un grenier
pour la nuit nous a caché.
Les Allemands l'ont pris.
Il est mort sans surprise.

Oh, the wind, the wind is blowing,
through the graves the wind is blowing,
freedom soon will come.
Then we'll come from the shadows.

ELUR-JAUSIA

Elur-jausi batean sartu nintzen,
arima estali zidan;
ikusten duzun konkordun hau ez naizenean,
urrezko muinoaren azpian egiten dut lo.
Zuk, mina gainditu nahi duzun horrek,
ikasi egin behar duzu, ni ondo zerbitzatzen ikasi.

Nire saihetsa jotzen duzu nahi gabe
zure errearen atzetik zoazela.
Zuk hemen jantzi eta elikatu zenuen elbarria
ez da jada ez goseak eta ez hotzak hiltzen;
ez du zu alboan izatea eskatzen,
ez erdigunean, munduaren erdigunean.

Idulki baten gainean nagoenean,
ez nago han zuk hara igoa.
Zure legeek ez naute behartzen
irrigarri eta biluzi belaunikatzera.
Ni neu naiz begirada iltzatzen diozun
konkor zatar honen idulkia.

Zuk, mina gainditu nahi duzun horrek,
atsegin zerk bihurtzen nauen ikasi behar duzu.
Eskaintzen dizkidazun amodio apurrak
nik atzean utzitako apurrak dira.
Zure mina ez da inongo egiaztagiria hemen,
itzala baino ez da, nire zauriaren itzala.

Zu irrikatzen hasi naiz,
ni, irrikarik ez duen hau;
zutaz galdezka hasi naiz,
ni, ezer behar ez duen hau.
Nigandik urrundu zarela diozu,
baina sentitu egiten zaitut arnasa hartzean.

Ez itzazu jantzi zarpail horiek niregatik,
badakit ez zarela behartsua;
eta ez nazazu halako indar handiz maita
bai baitakizu ez zaudela ziur,
zure txanda da, maitea,
zure haragia dut soinean.

* * *

Avalanche

I stepped into an avalanche,
it covered up my soul;
when I am not this hunchback that you see,
I sleep beneath the golden hill.
You who wish to conquer pain,
you must learn, learn to serve me well.
You strike my side by accident
as you go down for your gold.

The cripple here that you clothe and feed
is neither starved nor cold;
he does not ask for your company,
not at the centre, the centre of the world.

When I am on a pedestal,
you did not raise me there.
Your laws do not compel me
to kneel grotesque and bare.
I myself am the pedestal
for this ugly hump at which you stare.

You who wish to conquer pain,
you must learn what makes me kind;
the crumbs of love that you offer me
they're the crumbs I've left behind.
Your pain is no credential here,
it's just the shadow, shadow of my wound.

I have begun to long for you,
I who have no greed;
I have begun to ask for you,
I who have no need.
You say you've gone away from me,
but I can feel you when you breathe.

Do not dress in those rags for me,
I know you are not poor;
and don't love me quite so fiercely now
when you know that you are not sure,
it is your turn, beloved,
it is your flesh that I wear.

GABARDINA URDIN OSPETSUA

Goizaldeko laurak dira, abenduaren amaiera.
Hobeto ote zauden jakiteko idazten dizut,
New York hotza da baina maite dut bizi naizen lekua.
Arrats osoan dago musika Clinton kalean.

Zure etxetxoa eraikitzen ari omen zara basamortuaren erdian.
Ezertarako ere ez zara bizi orain, espero dut gordeko duzula
oroitzapenen bat.

Bai, eta Jane etorri zitzaidan zure ile xerlo kizkur batekin.
Zuk emana zela esan zidan
garbi izatea erabaki zenuen gauean.
Izan al zara inoiz garbia?

Oi, ikusi zintudan azken aldian zaharrago ematen zenuen askozaz,
zure gabardina urdin ospetsua urratua zegoen sorbaldan.
Geltokira joan zinen tren guztiak hartzera
eta etxera itzuli Lili Marlene gabe.

Eta nire emaztea zure bizitzaren geruza bat balitz bezala tratatu
zenuen,
eta atzera itzuli zenean ez zen jada inoren emaztea.

Tira, han ikusten zaitut arrosa hortzen artean,
beste ijito mehar lapur bat.
Tira, Jane urrun dagoela ikusten dut.
Goraintziak eman dizkit zuretzat.

Eta nola dei zaitzaket nire anaia, nire hiltzailea,
zer esan dezaket?
Pentsatzen dut ments izango zaitudala, barkatuko dizudala,
pozten nau zu nire bidean agertu izanak.

Inoiz inguru hauetara bazatuz, Janerengatik edo niregatik,
zure etsaia lotan dago, eta haren emaztea libre da.

Bai, eta eskerrik asko haren begietatik kendu zenuen zakarragatik.
Hura han mesedegarri zelakoan nengoen ni.

Eta Jane etorri zitzaidan zure ile xerlo kizkur batekin.
Zuk emana zela esan zidan,
garbi jokatzearabaki zenuen gauean.

Zintzotasunez, L. Cohen

* * *

Famous Blue Raincoat

It's four in the morning, the end of December.
I'm writing you now just to see if you're better,
New York is cold, but I like where I'm living.
There's music on Clinton Street all through the evening.

I hear that you're building your little house deep in the desert.
You're living for nothing now, I hope you're keeping some kind of record.

Yes, and Jane came by with a lock of your hair.
She said that you gave it to her
that night that you planned to go clear.
Did you ever go clear?

Ah, the last time we saw you you looked so much older,
your famous blue raincoat was torn at the shoulder.
You'd been to the station to meet every train
and you came home without Lili Marlene.

And you treated my woman to a flake of your life,
and when she came back she was nobody's wife.

Well I see you there with the rose in your teeth,
one more thin gypsy thief.
Well I see Jane's awake.
She sends her regards.

And what can I tell you my brother, my killer,
what can I possibly say?
I guess that I miss you, I guess I forgive you,
I'm glad you stood in my way.

If you ever come by here, for Jane or for me,
your enemy is sleeping, and his woman is free.

Yes, and thanks, for the trouble you took from her eyes.
I thought it was there for good so I never tried.

And Jane came by with a lock of your hair.
She said that you gave it to her
that night that you planned to go clear.

Sincerely, L. Cohen

JOANA ARC-EKOA

Joana Arc-ekoak atzetik zituen su lamak orain
ilunpean zeharko bere zamalkatzean;
ez haren armadura distiraraziko zuen ilargirik,
ez gau ketsuan hura bereganatuko zuen gizonik.
Esan zuen: “Nekatua nago gerraz,
lehen neukanaren antzeko lan bat nahi dut,
ezkon-soineko bat edo zerbait zuria
nire irrika puztuaren gainean janzteko”.

Hara, pozten nau zu horrela mintzatzen entzuteak.
Ba al dakizu? Egunero behatu dut zure zamalkatzea
eta horren heroi hotz eta bakartia
beregangatzea du amets nire baitan zerbaitek.
“Eta nor zara zu”, galdetu zion irmo
Joanak kearen azpian zegoenari.
“Zergatik? Sua naiz”, erantzun zion,
“eta maite dut zure bakardadea, maite zure harrotasuna”.

“Hortaz, su, hotz bihurtu ezazu zeure gorputza,
neurea emango dizut besarkatzeko”.
Hori esanik barruan sartu zen
harena izateko, haren emaztegai bakar.
Eta bere bihotz sutsuaren barruan
Joana Arc-ekoaren hautsa hartu,
eta ezteietako gonbidatuen gainean
haren ezkon-soinekoaren errautsak eskegi zituen.

Bihotz sutsuaren barruan zuela
Joana Arc-ekoaren hautsa hartu zuen,
eta orduan Joanari argi agertu zitzaion
hura sua baldin bazen, berak, oi, egur izan behar zuela.
Haren intzeria ikusi nuen, haren negarra,
aintza ikusi nuen haren begian.
Neuk ere maitasuna eta argia irrikatzen ditut,
baina hain izan behar du anker eta, oi, distiratsu!

* * *

Joan of Arc

Now the flames they followed Joan of Arc
as she came riding through the dark;
no moon to keep her armour bright,
no man to get her through this very smoky night.
She said, “I’m tired of the war,
I want the kind of work I had before,
a wedding dress or something white
to wear upon my swollen appetite”.

Well, I’m glad to hear you talk this way.
You know I’ve watched you riding every day
and something in me yearns to win
such a cold and lonesome heroine.
“And who are you?”, she sternly spoke
to the one beneath the smoke.
“Why, I’m fire”, he replied,
“and I love your solitude, I love your pride”.

“Then fire, make your body cold,
I’m going to give you mine to hold”.
Saying this she climbed inside
to be his one, to be his only bride.
And deep into his fiery heart
he took the dust of Joan of Arc,
and high above the wedding guests
he hung the ashes of her wedding dress.

It was deep into his fiery heart
he took the dust of Joan of Arc,
and then she clearly understood
if he was fire, oh then she must be wood.
I saw her wince, I saw her cry,
I saw the glory in her eye.
Myself I long for love and light,
but must it come so cruel, and oh so bright.

VICTORIA ERREGINA

Victoria Erregina,
nire aítak eta bere tabako guztiak maite zintuzten,
nik ere maite zaitut zeure forma guztietan,
birjina ihar baldarra
alemaniar bizarren artean flotatzen,
mapa arrosa erraldoien etxe-irakasle zekena,
printze baten omenez doluz jantzitako emakume bakartia.

Victoria Erregina,
hotz eta euritsu nago,
tren geltoki bateko beirazko sabaia bezain zikin nago,
burdina urtuzko erakusketa huts bat bezala sentitzen naiz.
Apaindurak nahi ditut gauza guztietan
nire maitea beste mutil batzuekin joan delako

Victoria Erregina,
ba al duzu zigorrik farfail zuriaren azpian?
Laburra izango al zara berarekin?
Biblia txikiak irakurraraziko dizkiozu?
Jipoituko al zenuke gerruntze mekaniko batez?
Boterea bezain garbi nahi dut,
bere larrua apur bat mindua nahi dut azpikogonekin.
Garbituko al zenizkioke buruko bidet erosoak?

Victoria Erregina,
ez nau ondo elikatu amodio modernoak.
Sartuko al zara nire bizitzan
zure mindurarekin eta zure gurdi beltzekin,
eta zure memoria perfektuarekin?

Victoria Erregina,
20. mendea gu biona da.
Izan gaitezen bi erraldoi zorrotz
(elkartu arren bakarti izateari utzi gabe)
Zientziaren aretoetan probetak koloregabetzen dituztenak,
Mundu Azoka guztietan une desegokian agertzen direnak,
esaera zaharrekin eta zuzenketekin gogaikarri,
turista liluratuak nahasten
gure galera zentzu paregabearekin.

* * *

Queen Victoria

Queen Victoria,
my father and all his tobacco loved you,
I love you too in all your forms,
the slim and lovely virgin floating among German beer,
the mean governess of the huge pink maps,
the solitary mourner of a prince.

Queen Victoria,
I am cold and rainy,
I am dirty as a glass roof in a train station,
I feel like an empty cast iron exhibition,
I want ornaments on everything,
because my love, she gone with other boys.

Queen Victoria,
do you have a punishment under the white lace?
Will you be short with her?
Will you make her read those little Bibles?
Will you spank her with a mechanical corset?
I want her pure as power,
I want her skin slightly musty with petticoats.
Will you wash the easy bidets out of her head?

Queen Victoria,
I'm not much nourished by modern love.
Will you come into my life
with your sorrow and your black carriages,
and your perfect memorie?

Queen Victoria,
the Twentieth Century belongs to you and me.
Let us be two severe giants
(not less lonely for our partnership),
who discolour test tubes in the halls of Science,
who turn up unwelcome at every World's Fair,
heavy with proverbs and corrections,
confusing the star-dazed tourists
with our incomparable sense of loss.

CHELSEA HOTELA

Ondo oroitzen haut Chelsea Hotelean,
gogor eta gozo hitz egiten huen
zakila jaten ohe deseginean
kalean limusinak zain zeuden artean.

Haiek zitunan arrazoiak eta hura zunan New York.
diruaren eta haragiaren atzetik genbiltzanan.
Eta hori zunan maitasuna kantuaren langileentzat
eta oraindik ere hala izango dun han direnentzat.

A, baina hi joan egin hintzen, ezta, txiki?
Jendeari bizkarra eman eta joan egin hintzen,
Behin ere ez hindudan entzun esaten:
behar haut, ez haut behar,
behar haut, ez haut behar,
eta zozokeria ulertezin horiek guztiak.

Ondo oroitzen haut Chelsea Hotelean,
ospetsua hintzen, hire bihotza kondaira bat.
Goapoak nahiago hituela esan hidan berriz,
baina nirekin salbuespena egingo huela.

Eta ukabila itxiz gu bezala
edertasunaren formek zapalduta gauzkatzen alde,
heure buruari begira esan huen: “Axolarik ez dik
gu zatarrak izateak, musika zaukaagu”.

Eta orduan joan egin hintzen, ezta, txiki?
Jendeari bizkarra eman eta joan egin hintzen,
Behin ere ez hindudan entzun esaten:
behar haut, ez haut behar,
behar haut, ez haut behar,
eta zozokeria ulertezin horiek guztiak.

Ez dinat iradoki nahi ni naizenik ondoen maite hinduena,
ezin dinat txantxangorri erori bakoitzaren berri jaso.
Ondo oroitzen haut Chelsea Hotelean,
horixe dun dena, ez haut sarri izaten gogoan.

* * *

Chelsea Hotel

I remember you well in the Chelsea Hotel,
you were talking so brave and so sweet,
giving me head on the unmade bed,
while the limousines wait in the street.

Those were the reasons and that was New York,
we were running for the money and the flesh.
And that was called love for the workers in song
probably still is for those of them left.

Ah but you got away, didn't you babe,
you just turned your back on the crowd,
you got away, I never once heard you say,
I need you, I don't need you,
I need you, I don't need you
and all of that jiving around.

I remember you well in the Chelsea Hotel
you were famous, your heart was a legend.
You told me again you preferred handsome men
but for me you would make an exception.

And clenching your fist for the ones like us
who are oppressed by the figures of beauty,
you fixed yourself, you said, "Well never mind,
we are ugly but we have the music".

And then you got away, didn't you babe,
you just turned your back on the crowd,
you got away, I never once heard you say,
I need you, I don't need you,
I need you, I don't need you
and all of that jiving around.

I don't mean to suggest that I loved you the best,
I can't keep track of each fallen robin.
I remember you well in the Chelsea Hotel,
that's all, I don't even think of you that often.

LEHENIK MANHATTAN HARTUKO DUGU

Hogei urte asperdura ezarri zidaten zigorra
Sistema barrutik aldatzen saiatzeagatik.
Banator orain, banator orain ordainaren bila.
Lehenik Manhattan hartuko dugu, gero Berlin.

Zeruetako zeinu batek gidatzen nau.
Larruan jaiotzetik dudak markak gidatzen nau.
Gure armen edertasunak gidatzen nau.
Lehenik Manhattan hartuko dugu, gero Berlin

Benetan maite dut zure ondoan bizitzea, laztana.
Maite dut zure gorputza, eta zure espiritua, eta zure arropa.
Baina ikusten al duzu geltokian zehar mugitzen ari den ilara hori?
Esan nizun, esan nizun, esan nizun ni horietako bat naizela.

Galtzaile gisa maitatu ninduzun.
Baina orain kezkatuta zaude irabaz dezakedalako.
Badakizu ni nola geldiarazi
baina ez duzu hori egiteko behar den diziplinarik.
Zenbat gautan egin nuen otoitz horren alde: nire lana has zedin.
Lehenik Manhattan hartuko dugu, gero Berlin.

Ez ditut maite zure moda negozioak, jauna.
Eta ez ditut maite horren argal eusten dizueten droga horiek.
Ez dut maite nire arrebari gertatu zaiona.
Lehenik Manhattan hartuko dugu, gero Berlin.

Eta eskerrik asko bidali dizkidazun gauza horiengatik.
Tximinoa eta zur kontraxafatuzko biolina.
Gauero aritu naiz praktikatzen, eta prest nago.
Lehenik Manhattan hartuko dugu, gero Berlin.

Oroit zaitetz nitaz, musikarentzat bizi ohi nintzen.
Oroit zaitetz nitaz, nik eskuratu nizun janaria.
Aitaren eguna da, eta mundu guztia dago zaurituta.
Lehenik Manhattan hartuko dugu, gero Berlin.

First we take Manhattan

They sentenced me to twenty years of boredom
for trying to change the System from within.
I'm coming now, I'm coming to reward them.
First we take Manhattan, then we take Berlin.

I'm guided by a signal in the heavens.
I'm guided by this birthmark on my skin.
I'm guided by the beauty of our weapons.
First we take Manhattan, then we take Berlin.

I'd really like to live beside you, baby.
I love your body and your spirit and your clothes.
But you see that line there moving through the station?
I told you, I told you, I told you I was one of those.

You loved me as a loser.
But now you're worried that I just might win.
You know the way to stop me
but you don't have the discipline.
How many nights I prayed for this: to let my work begin.
First we take Manhattan, then we take Berlin.

I don't like your fashion business, mister.
And I don't like these drugs that keep you thin.
I don't like what happened to my sister.
First we take Manhattan, then we take Berlin.

And thank you for those items that you sent me.
The monkey and the plywood violin.
I practiced every night and now I'm ready.
First we take Manhattan, then we take Berlin

Remember me, I used to live for music.
Remember me, I brought your groceries in.
It's Father's Day and everybody's wounded.
First we take Manhattan, then we take Berlin.

GEORGES BERNANOS

Luis Mari Mujikak frantsesetik itzulia.

Landako apaiz baten egunkaria (III)

Atzo ikusiriko Blangermont-eko deana ezagutu nuen, zeinak -aita-kiro, baina luzaro ere bai- errekomentatu didan apaiz gazte batek zain ditzala, ahal duen arduratsuki, bere diru-kontuak. Batez ere, zorrik ez dut nahi! Ah, ez onartu halakorik, arren!. Aitortzen dut apur bat harritu nintzela, eta zoroki jaiki nintzen, berari azken agurra ematearren. Baina nire mintzalaguna izan zen berriz esertzeko eskatu zidana (ze nire umore txarrezko mugimendua izan zela uste izan zuen), eta hala ulertuz amaitu nuen; Pamyre anderea kezu zen oraindik kontu-ordainketaren zain zegoelarik (hau da, ardo-botila kinatuaren kontuagatik). Gainera, berrogehi eta hamahiru franko zor bide dizkiot Geoffrin harakinari, eta hemezortzi Delacour ikatz-merkatariari. Delacour jauna, bestalde, kontseilari nagusia da. Jaun horietatik inork ez dit erreklamazio txintik egin, eta deanak aitortu behar izan zuen datu guzti haiek Pamyre anderearengandik zetozela. Ez dit barkatzen Camus-en etxeko janariez horni nadin bera kanpotarra izaki herrian, bere alaba, diotenez, dibortziaturberria delarik. Nire nagusia lehena da barre egiten esames horietaz; irrigarriak derizkio, baina ezin izan zuen mederatu haserrea Pamyre-ren etxean nire oinak ez ezartzeko asmoa azaldu nionean... Berak oroi-tarazi zizkidan Verchoq-eko apaiz-etxean -nahiz bertara ez joan- nik orain hiruhilabeteko nire hitzaldi batean jalgitako kontzeptu zenbait. Pentsatu zuen hitz zakarregiekin mintzatu zela merkataritza eta merkatariei buruz.. Sar ezazu, nire seme, buru horretan zu bezalako apaiz gazte eta baldar baten hitzak beti agerian jarriak izanen direla zu baino adinagoen partetik, zeren gure betebeharra adiskide berrien bidez iritzi egokia osatzea da. Zure adinean ez dira onarzekoak sasi-oldarrak. Gurea bezalako gizarte murriz eta itxian kontrola bidezkoa da, eta asmo txarrezkoa litzateke gogo onez ez onartzea. Bai, gaurko merkatar prestutatsuna ez da aintzinan gisakoa, eta gure familia onenek agirian dute, gai

honetan, laxotasun deitoragarria. Baina, aitortu behar da krisi latzak bere okerraldiak dituela. Ezagutu nuen burgesia apal, langile eta aurrezkiak honek –oraindik gure herrialdearen aberastasuna eta handitasuna ekiditen dituenak– gehienez, prentsaren eragina zuela, kasik. Gaur, bere ahaleginaren emaitza desordenaren kariaz mehatxatua ikusten dutelarik, ulertzen dute igaro dela ilusio emankorren aroa, eta gizarteak ez duela Elizaren laguntza sendo bat baino. Agian, Ebanjelioan ez ote dago idatzirik jabetzarekiko eskubiderik? Zalantzik gabe, bereizketak egin behar dira, eta giza-konzientziaren gidaritzan eskubide horrekiko beharkizunei buruz atentzioa azaldu behar duzu, baina...

Nire mixeria fisiko tipiek kitzikakor eta urduri bilakatu naute. Ezin ditut mantendu nire ezpainetara hurbilduriko hitzak, eta, oraindik, okerrago, ahots beldurtiaz esan nituenak, bere azentuek ni neu ere harritu nindutelarik.

–Maiz ez al da entzuten, bada, maiz aitortegian aitortzen den batek ez-legezko onuraz bere burua errudun jartzea!

Dean jaunak tinko behatu zidan, eta nik bere soari eutsi nion. Une batez, Torcy-ko apaizaren pentsatu nuen. Edonola, amorru justifikatua ere mugimendu animiko sospetxagarria da, apaiz bat beregana makur dadin. Eta sentitzen dut beti dagoela zerbait ene haserrean aberats bati buruz mintzatzea bultzatzen nautenean –hots, benetako aberats ipirituzkoaz eta gizon dirudunaz, alegia... Bai, dirudun den gizon batez!

–Zure gogoetak harritzen nau –dean jaunak esan zuen halako doinu lehorrez-. Zure hitzetan nolabaiteko gorrotoa, halako garratzasuna antzeman bide dut... Ene seme –erantsi zuen gero apur bat emeago-, deitoratzen dut eskolako arrakastek zure sena apur bat faltseatu izana. Apaizgaitegiko bizitza ez da bizia bera. Zalantzarik gabe, gutxi beharko luke zutaz intelektual bat egiteko, hau da, erroboltari bat, , izpirituan errotuta ez dauden gorentasun sozialen zentsore sistematiko bat bilatzeko. Jiankoak erreformatzaile bezala gaitzala!

–Hala ere, dean jauna, santu anitz erreformatzaile izan zen.

–Jaunak, santuetaz, orobat, libra gaitzala! Ez, ez protestatu, hau esaldi bat baino ez da eta. Badakizu Elizak ez dituela jasotzen aldaretara –eta, maiz, bere heriotza gertatuta askoz geroago– salbuespeneko justu batzuk baino, zeinak bere irakaspenak eta jarraibide heroikoak indusketaren galbahetik igarotzen dituen; geroago, soilik, sinestuen altxor amankomun bilakatzen direlarik. Errespetu guztiz esanda, gizon mi-

reskarri horiek ardo preziatuen antzekoak dira (nahiz, astiro gertatu hala), ze uztagileari gerora -hainbat ahalegin eta lo-etenaldi kostatu arren- euren birlobak soilik alaitzen dira... Adarra jotzen ari naiz, noski. Hala ere, ohartuko zinen Jainkoak ardura duela bere talde erregularrak guregan gehiegi ugal ez daiteez, baldin eta hala mintza banateke behintzat, ze harrigarri eta mirarien santuek, goitar abenturazaleek, batzuetan, kolokan ezartzen dituzte iherarkiaren taldeak ere. Ez ote da salbuespen bat izan Arsko-eko apaiza? Ez ote da porportzio kaskarra -apaiz suhartsuaren ugaltasun beneragarriarekin konparatuta- euren indarrak ministraritzaren zama latzen pean ezartzen dituztenena? Eta, nor ausartuko litzateke, hala eta guztiz, birtuteen betekizuna monjeen abantaila dela, edo eta, asko jota, sekular soilen eginkizuna dela esatea?

Ulertzen al duzu orain, zentzu batean -eta erreserba guztiz- irte- naldi horren izaera -nolabait, errespetugabe eta paradogikoa- kontuan izanik, hurrengo esan dezakeela: Jainkoak gorde gaitzala santuetaz! Maiz izan dira beraiek, bere aintzarakoak ordez, Elizaen probakizun huts. Eta hori dena porrot egin duten -eta egiazkoen artean ugaltzen diren- santu osagabekoez mintzatu gabe, ze beraiek moneta tipia beza- lakoak dira, hots, balio duten baino toki gehiago betetzen dutenak. Zein artzainak, zein aperpikuak nahi lituzke halako tropak. Demagun, bai, obendientziaren izpiritua dutela..., baina, gero zer? Eginak egin, euren kontzeptuek, euren jarrera eta isiluneek erdipurdikazko, ahul eta epe- lentzat eskandalagarri ere izateko arriskua dute... Ah! Badakit zer erantzunen didazun, alegia, Jaunak epelak arbuaitzen dituela. Baina, ze- lako epelak? Eta noraino? Ez dakigu. molde horretako jendeak, Berak bezala, zehazteko ziur gauden. Ez osoro, be?intzat... Betalde, Elizak badi- tu bere beharrak, hots, hitz batean, diru-beharrak. Premia horiek baldin badaude, noski, onartu beharko dituzu, ¿)orietan lotsatzea alferrikakoa delarik. Elizak soin eta arima du; eta, beraz, gorputzari dagozkion be?arrak hornitu behar ditu. Gizaki normal bati ez zaio agitzen lotsaki- zunezkoa jan beharra. Har ditzagun, bada, gauzak diren bezala. Orain dela gutxi, merkatariez mintzatzen ginen... Eta Estatuak norengandik ateratzen ditu errenta ugarienak? Agian, ez ote da burgesia hau, hain uzkurra irabazpenei, eta txiroarekin norberarekin bezala gotorra eta aurrezteari, hain emana izaki, Estatuaren oinarri iraungarriena? Gizarte modernoa bere egintza da.

Noski, inork ez dizu eskatzen amore ematea printzipioei, eta inon- go elizbarrutiko kristau-ikasbideak ez du deus aldatu, nik dakidalarik

behintzat, laugarren aginduari dagokionez. Baina, ausaz, sudurra sar ote dazakegu kontuen liburuetan? Gutxi gora-behera, leial gara gure ikaskideei buruz, adibidez, haragiaren bidegaltzean –ze munduari jakinduriak desordena eta gastua dakus, bestelakoz gorantz joan gabe arriskuaren edo diruparrastatzearen harantz-; bai, negozioren esparru itxia dagite euren negoziatan, zeinetan lanak oro santu bilakatzen duen, eurena delako lanaren erlijioa. Norbera aski izan behar du bere buruarentzat; hori da bere araua. Eta hori ez dago gure mende, ze sekulu anitz beharko dira, ausaz, kontzientzia horiek argitzeko; eta gerra gisakoa da merkataritzak dioenarena, eta, orobat, hark besteen pribilegio eta eramankizunetan dituenaren aurreiritziak desagitea. Soldadu bat ez da gizaerahiletzat hartzen borroka-landan norbait hiltzen duenean. Orobat, bere lanetik lukurreriazko irabazpena ateratzen duen negoziantea ez da lapurtzat hartzen, ongi baitaki ez dela gauza hamar txakurrandi ere inoren patrikatik ateratzeko. Zer egin nahi duzu, ene seme? Gizonak gizon dira! Merkatarari horietako batzuk teologiaren erakutsiaz –irabazpen legezkoei buruz– arras zintzoki jokatzeari nahi balute, euren porrota berehalakoa izanen litzateke.

Horregatik, desiragarri ote da, beheko klaseak hiritar langileengana botatzea, haiek nekez igotzen direlarik, gizarte materialista batean gure euskarri hoberenak izaki (ze haiek eliz-kulturaren gastuak eta apaizak ematen dizkigute, nahiz apaizen erreklutatzea gure herritan, ia, ahitua dagüela. Industria nagusia izenez, soilik, bizi da, eta, egiazki, bankuen ekintzaz zuzendua dago, ze aristokrazia hiltzen ari da, eta proletarritza ihes doakigu... Eta, zuk egoera horretan, proposatuko al zenizkieke erdiko klaseei kontzientziako arazo baten planteamendu berehalakoa eta burrunbatsua bere askabidea denbora luze, neurri eta kontu handikoa izanik? Esklabutza ez al zen Jainkoaren legearekiko hobea handia? Eta, halere, apostoluek egin zutenaz zer... Zure adinean, nahiago dira epaiketa absolutuak. Ez fidatu haietan. Ez joan abstrakzioen adarretatik, eta gizonei behatu. Hor duzu, hain zuzen, Pamyre familia, eredugarri eta, orain erakutsiriko tesiaren, argigarri izan daitekeena. Bere aitona igeltsero soila zen, antikerikal nabaria, eta, orobat, sozialista. Bazancourt, gure lagun beneragarria, oroitzen da aiton hark prozesio bati, bere etxeko ate-ezkaratetik igarotzean, bizkarra eman ziola. Lehenik, ardo eta likore-denda –fama txarrekoa– erosi zuen. Bi urte geroago, udal ikastetxe batean heziak, familia on batean sartu zen, hots, Delannoy sendian, Brogelonne-n apaiz-iloba bat zeukanean. Eta, bere alabak, aski

iaioa zenak, jangai-denda bat ireki zuen. Agurea, noski, hartaz arduratu zen, urte bat bestearen ostean, eta bere auto zaharrean errepedetatik ibiltari ikusi zitzaion. Bera izan zen biloben pentsioa ordaindu zuena Montreuil-go elizbarrutiko ikastetxean. Atsegin zitzaion nobleen adiskide izatea, eta, aspalditik sozialista izateari laga ziolarik, bere lengileek beldurra zioten, deabruari bezala.

Hogei eta bi urterekin, Louis Pamyre ezkonberria da Delivallue notaria eta Bere Gorentasunaren negozio-agentearen alabarekin; Arsène biltegiar arduratzen da; Charles medikuntzan ari da Lille-n, eta Adolphe, gazteena, Arras-eko apaizgaitegian dago. Ah, jende orok daki, ederki aski, haiek gogotik jarduten dutela, eta euren negozioetan ez direla arrapakin errazak. Eta zer? Baldin osten badugute, gutxienez, errespetatzen gaituzte. Horrek denak, euren eta gure artean, halako solidaritza soziala sortu du, deitoragarria izan hala ez, beti ere badena, eta den oro onerako erabili behar da.

Eten bat egin zuen, apur bat gorrituta. Molde honeko elkarrizketari aurre egitea ohikoa dut, ezen eta nire atentzioa nekatzen da, oso arin, baldin isileko sinpatiak ez badit uzten nire solaskidearen pentsamenduari aurreratzen, eta -nire aintzinako irakasleek esaten zuten bezala-, orobat, lagatzen desgogara eramatea... Zein egiazkoa den herriak dioen horiek bihotzean dauden hitzak dira delako esaera! Deanak esaniko hitzak nire bularrean bloke bat eraikitzen zuten -eta bere pisuak kontuarazten ninduen otoitza, soilik, izanen zela izotz-puska hura urtzeko gauza.

-Zalantzarik gabe, aski zakar mintzatu natzaizu -esan zuen Blangermont-eko dean jaunak-. Zure onerako da. Gehiago bizitzean ulertuko duzu dena. Baina, beharrezkoa da bizitzea.

-Bizi egin behar da! Izugarria da -erantzun nuen, gogoetarik egin gabe-. Ez al duzu uste hala?

Halako leherketa espero nuen, ezen nire ahotsa egun txarretakoa zen; oso ongi ezagun nuen ahotsa -hots, zure aitaren ahotsa, nire amak zioenez-. Joan den egunean entzun nuen eskale batek honela erantzuten ziola dokumentazioa eskatzen zion jendarmeari: Dokumentazioa? Non-dik aterako dizut? Soldadu ez-ezagunaren semea nauzu. Eta, kasu, bere ahosak ere doinu bera zuen.

Dean jaunak oso adi behatu zidan.

–Poeta zarela susmatzen dut... Baina, zorionez, zure bi sektore erantsiekin, ez zaizu faltako lana. Lanak konponduko du oro.

Atzo adoreak huts egin zidan. Elkarrizketari ondorio bat atera nahiko nioke. Zertarako? Noski, dean jaunaren izaera kontuan ukan behar dut, hau da, berak nire kontrakarrean duen atsegina eta ni umiliatzen aritze hori. Aldi batean, apaiz gazte demokraten aurka nabarmendu zen, eta, dudarik ez, haietako bat naizela uste du berak. Ilusio ongi zuritua da, dena den. Egia da, nire jatorriaren apaltasun gorria eta nire haurtzaro errukarri eta abandonatua dela eta, desproporzioa gero eta handiagoa dela, nire hezkuntza nagia, ia zabarra, eta gauza asko asmarazten nuen sentsibilitate artekoa; hain zuzen; berez, guztiz diziplinatua, hots, nire gainekoek nitaz ez fidatzeko arrazoia duten saillekoak dira. Zer izanen zen, bada, nitaz baldin eta nire sentimenduak *gizartea* deiturikoaz aski ilun jarraitzen badu, bestalde... Etxe apaleko semea naizen arren –ala horrexegatik (eta nork daki?)– ez dut ulertzen, benetan, odolaren arraza-gorentasun hori baino. Eta hori aitortuko banu ixeken jomuga nintzateke. Adibidez, uste dut gogo onez zerbitzatu niokela... printze edo errege bati. Eskuak batu daitezke eta menpeko-zina ere egin, baina inori ez litzaioke bururatuko miloi asko dituen baten aitzinean egitea, hura halakoa delako, soilik. Zozoa litzateke. Aberastasunaren eta ahalmenaren nozioak ez dira nahastekoak oraindik, ezen eta lehenengoa, oraingo, ukitugabea da. Badakit norbaitek erantzunen duela batek baino gehiagoren ondasuna guraso diruzale baten ezkutuko zakuei zor zaiela, nahiz, azken finean –lortua, ala ez lortua– ezpataren puntaz egin izan; hain zuzen, bere bizia bailitzan defendituko zuen ezpataz, ze gizona eta ondasuna bat bera ziren, biek izen bat bera ematerainokoan... Agian, ez al zen egia zeinu misteriotsu horren bitartez ezagutzen zirela erregeak? Eta erregea, gure liburu santuetan, ez da bereizten larregi epaile batengandik. Egia da miloi askodunek, euren kutxa barruan, errege askok baino giza-bizitza anitzagoa dutela, baina bere almena idoloen antzekoa da, hau da, belarririk eta begirik gabekoa. Hil dezake jakin gabe zer hiltzen duen. Eta pribilegio hori, orobat, deabruena ere izan behar du.

(Batzuetan, nirekiko diot, Satanasek, Jainkoaren pentsamenaz jabe izan nahi duelarik, ez du amorratzen, soilik, baizik eta alderantziz ulertzen du. Gora doa, jakin gabe, bizitzaren korrontea jaitsi ordez, eta ekintza zoro eta gaitzetan ahitzen da Sorkuntzaren ahalegina berriztatzearen).

Etxe-irakaslea sakristira etorri da ni ikustera goizean. Luzaro mintzatu gara Chantal andereñoaz. Badirudi neskatxa mikazten datorrela, egunez egun, eta bere egonaldia gazteluan ezinezkoa agitu dela; komeniko litzateke, bada, pentsio batean sartzea. Kontesa anderea ez bide dago makurtua halako neurri bat hartzera. Ulertu dut bere bitartekari bilakatzea espero duela niregandik, eta datorren astean bere etxean afaldu behar dut.

Nabaria da etxe-irakasle horrek ez duela esan nahi oro. Maiz behatu dit tinko, halako ekite molestagarriaz, ezpainak dardar dituela. Hilerriko atexkaraino lagundu diot. Bertako atarian, eta ahots ebaki eta azkarrez (aitortegiko konfesio umilagarria bailitzan) aitzakiak azaldu dizkit, nire bitartekotza eskatzeagatik halako egoera arriskutsu eta delikatueta. Chantal, izaeraz, grinaz beteriko andere harrigarria da.

Ez dut uste bizios betea dagoenik. Bere adineko gazteek, ia beti, frenurik gabeko irudimena dute. Zalantza anitz ukaten dut maite dudan neskatxa baten kontra zain ezarri aurretik, zeren bera maite dut eta errukia diot, baina, halere, gauza da jestu zatar bat osatzeko. Parrokia honetara iritsi berritan, alferrikakoa eta arriskutsua litzateke amore ematea, bere kasuan, horrela –bere bihotz-zabaltasun eta karitateari esker-, halako kuntunkeriak sortuz.... Konte jaunak ez luke etsiko erantsi zidan gero, desatsegin agitu zitzaidan doinu batez.

Benaz, ez nau ezerk zilezgitatzen bera partziala eta ez-justua dela pentsatzera, adibidez, bere eskua luzatu gabe, ahalik eta hotzen agurtuz; halabaina, igarri dut malkoak dituela begietan, benetako malkoak gainerra. Bestalde, Chantal anderearen portaera ez zait oso gustukoa. Ah, bere ñabarduren artean landako gazte askoren aurpegiak aurkitzea ohikoa dudan tinkotasun eta gogortasun bera atzematen dut; noski, gazte-sail hori ez dut ezagun –eta ez dut, gerora ere, ezagun izanen, ze halakoek gutxi sumarazten uzten dute heriotz-ohean bertan ere. Ez, ez da asko sinesten ez dudalako aldi hartako aitorketa sakrilegoetan, ezen hil-zorian zeudenetan hitz egindakoez akatsen damu benazkoa azaltzen zuten. Baina, euren aurpegiak ez dute lortzen –pasabide iluna igaro eta gero– haurtzaroko bakea (dena den, hain hurbila dena!), bai, halako konfidantza, miragarritasuna eta irribarre garbia duena, alegia... Haragikeriaren deabrua deabru mutua da.

Beraz, ezin dut zerbait suspetagarria baino kausitu Andereñoaren edo Mademoiselle-ren gestioa. Noski, esperientzia aunitz eta agintea falta zaizkit familia baten arazo hain delikatueta nahasteko, eta nirekin

jakintsuago arituko ziren, eta halako bazter batean utzi baninduten. Baina onuragarri naukatenez, zer adierazten du nire kabuz epaitzeko debeku horrek? Konte jaunak ez luke etsiko.... Horrelako hitzak, bada, soberan daude.

Atzo nire adiskidearen eskutitza jaso nuen, beraz, hitz urri batzuk. Egun zenbaitetan Lille-ranzko nire bidea berandutzea eskatzen dit; negozioak dituelarik Paris-era baitoa. Eta honela amaitzen du berak: Aspaldi ulertu behar zenuen eskegi nuela sotana, arrunki esan ohi denez. Hala ere, nire bihotza ez da aldatu. Soilik, beste pentsaera gizakoiagora zabaldu da, eta, *ondorioz*, beste kontzepzio oparago batera doa. Nire kabuz irabazten dut bizia, eta hori gauza handia da. Ah, bizia irabazten dut! Apaizgaitegian goikoengandik –limosna bailitzan– eguneroko ogia ala babarrun-platera hartzeko nuen ohiturak ahur bilakatzen gaitu. Ora in gutxi arte, zuk orain dukezun bezala, nire balio sozialaren ez-jakintasuna nuen. Nekez ausartuko nintzen lanik apaleneraino nire burua eskaintzera. Halere, nahiz nire osasun patalak beharrezko gestioak egi ten ez laga, loxintxazko proposamen asko jaso dut, eta, bere unean, ez nuke egoera ongi ordainduen dozena erdiko egoerak hautatzea baino. Agian zure hurrengo ikustaldian etxe-bizitza egoki batean zu hartzeko atsegina ukanen dut, ze gure bizilekua orain arte apalenetakoa izan da....

Badakit hau guztia umekeria dela, eta bizkarrak kuzkurtu beharko ditudala. Baina, ezin dut. Hitz hauetan halako zozokeria islatzen da, ze ezagutzen dut, lehen unetik eta apalketa gaitzez, apaiz baten harrokeria, hots, naturaz haraindiko izaeraz bilustua den harrokeria eta arinke-ria. Ze umekeria zoroa!

Eta, hala eta guztiz, nire aspaldiko laguna, zinez, apaizgaitegitako ikasle hobenetakoa zen, hobekien hornitua. Ez zitzaion falta ezta espe-rientzia goitarrik, ironikorik ere, hain zuzen, bere antzekoetaz, eta gure irakasle zenbait argitzat zeukan. Zergatik, bada, ahalegintzen da bere burua niri inposatzen engainatzeko gauza ez den hainbat harrokeria zozoez? Beste zenbait bezala, seguraski, bere izaera txarra eta suszepti-bilitate gaisoberak adiskideekiko gorrotagarri aginen du, eta, bestalde, bere iragana ezkutarazteko ahalegin guztien gain, jada, ez du lagu asko-rik ukanen.

Garesti, oso garesti ordaintzen dugu gure bokazioaren duintasun gizagaindikoa. Hain zuzen, barregarri dena goren denarengandik hain hurbil egon ohi da! Munduak, normalean, barregarriekin hain onbera izanik, gorrotoa dio gureari, senaz. Emakumeen zorakeria, berez, hase-

rregarri da, eta elizgizonena oraindik haratago, ze haren ondorengo misterioa dirudi. Apaizarekiko hainbatek duen urruntasuna eta antipatia sakona ez da, berez, uste den bezala, argitzen; eta hori guztia, zinez, Legea eta berak haragitzen duten aurkako grinena, gutxi gorabera, errebolta konzienteagatik da... Zergatik ukatu hori? Itsustasunaren aitzinean arbuiozko sentimendua esperimintatzeko ez da bearrezkoa edertasunaren inguruan ideia oso garbi bat edukitzea. Eta apaiz erdipurdizkakoak itsuskeria ori haragiztatzen bide du.

Ez naiz ari apaiz gaiztoaz. Hobe esanda, apaiz erdipurdikazkoa apaiz okerra da. Bestea, berriz, munstroa da. Munstro-izaerak edozein neurri amakomunetik ihes egiten du. Nork iragar ditzake Jainkoaren asmoak munstro bati buruz? Zertarako balio du? Zein da naturazgaindiko adierazpena halako zoritxar harrigarriaz? Nahiz hartan lehiatu, ezin dut sinetsi, adibidez, Judas munduarena izatea, hots, Jesusek bera ukatu zuenaren alde otoitz egitea... Ez, Judas ez da mundu honetakoa...

Ziur nago nire adiskide zorigaitzekoak ez duela merezi apaiz txarren adierazpena. Suposatzen dut, gainera, bere emakume-lagunari zintzoki lotua dagoela, zeren nik ezagutu nuenean aski sentibera zen. Ah!, apaiz hori erdipurdikazkoa da, ia beti. Agian, guretzat arrisku gutxiagokoa ote da bizioa ergeltasun berezi zenbait baino? Ematen dira burumuina birbigunduriko kasuak ere. Bihotzaren kasua okerragoa da...

* * *

Nire parrokiari erantsiriko sektoretik goizean itzultzean, urrunetik ikusi dut konde jauna, zakurrak behartzen dituela bere arrastoa jarraitzera Linières-eko basoan zehar. Urrunetik agur egin zidan, baina nirekin mintzatzeko gogo handirik erakutsi gabe. Uste dut, era batera ala bestera, etxe-irakaslearen gestioaz zerbait enteratu dela. Horregatik, erreserba eta zuhurtzia handiz jokatu behar dut.

Atzo aitorketak entzun nituen. Hirutatik bostetara haurren aitorketak ukan nituen. Naturala denez, mutikoetatik hasi nintzen.

Zenbat maite dituen Gure Jaunak haurtxo hauek! Apaiz ez den edonork lo eginen luke euren marmarraz, zeren hots horrek, maiz, kontzientziatzko azterketan –behin eta berriz zanpatuak– halako esaldi hautatuen antza baino ez du... Gauzak garbi ikusi nahi banituzke –eta galderak, ausaz, egin, eta, orobat, kuskuxero bezala jardun-, uste dut

ezingo nuela disgustu batetik ihes egingen. Hain zuzen, irrazionalitatea oso azal gorrian agertzen da! Eta, halere...

Zer dakigu guk bekatuaz? Geologariak erakusten digute lurraren zorua, itxuraz hain tinkoa dena, benetan ez dela likidozko su irakintsu baten itsaszabalaren gaineko azal mehe hutsa baino. Zein sakonera berea, nolabait, irakitear dagoen esnearen estalkia bezalakoa... Nolako lodiera ote du bekatuak? Zenbateko sakonera zulatu beharko litzateke azur-zaina aurkitzeko?

* * *

Oso eri nago. Atzo ukan nuen ene gaisotasunaren egiaztapen azkar eta argia. Uste dut urrun nagoela, oso urrun, oinaze gotor hau ignoratzen nuen alditik, nahiz minak, batzuetan, itxuraz amore eman –baina inoiz ere arrapakina askatu gabe-. Uste izan dut aro hartatik urrun egotea, nire haurtzarotik bezala. Orain sei hilabete, hain zuzen, sentitu nituen ene minaren lehen aztarnak, eta, kasik ez ditu oroitzen, mundu orok bezala, jaten eta edaten nituneko egunak. Seinale txarra.

Halere, krisiak desagertu dira. Dagoeneko, ez dago krisirik. Ohartuki, okela eta eltzekariak utzi ditut, ardotan bustiriko –eta kopuru gutxitan– ogiaz elikatzen maiz eri sentitzen naizen bakoitzean. Baraua, gainera, oso ongi datorkit. Burua argi daukat eta orain hiru aste baino indar gehiago esperimentatzen dut, hots, lehen baino indar sendoagoa.

Inor ez da kezkatzen orain nire oinazetaz. Egia da, ni neu ere ohitzen ari naizela aurpegi triste, baina gaztetasun –eta esplikaezinezko– kerantza duenaz, eta, nahiz ez ausartu halakoa adiraztera, osasunezkoa ere bazait bera. Nire adinean, aurpegia ez da futitzen inoiz, ze tinko egon arren hezurretan, elastiko mantentzen da.

Atzo idatziriko lerro hauek irakurtzen ditut: gau ederra igaro dut, hots, aski sendotzailea, eta balore eta itxaropenez betea sentitzen naiz. Hau nire intziriei Probidentziak eginiko erantzuna da, hots, gozotasunez osaturiko kexa. Maiz, ohartu naiz –ala jalako moduan ulertzea uste izan dut– ironia ohartezin hau (ze ez dut kausitzen, zoritxarrez, beste hitzik). Horrek semearen urrats baldar eta moldegabeen ama arduratsuaren bizkar-kizkurtze bat dirudi. Ah, otoitz egiten baldin bagenek.

Kondesa andereak ez dio erantzuten nire agurrari, bere buru-makurtze oso hotz eta urrun batez ez bada. Egun, Delbende doktorea ikusi

dut, diotenez, sendagile zahar eta aski astoa bide dena, eta, dagoeneko, ez du ia lanean jarduten. Bere adiskideek iseka dagiote bere panazko galtza eta -beti sebo-usain sarkorra botatzen duten- bota koipeztatuen-gatik. Torcy-ko apaizak nire ikustaldia iragarri zion. Diban batean etzarnarazi nau ehizetik zetorren jaunak, bere esku zabal -eta ez hain garbiez- ene urdaila haztatuz. Halere, nolabaiteko usteona ematen zidaten esku haiek. Auskultatzen ninduen bitartean, atalaurrean zetzan zakurtzarrak atentzio bereziaz -eta mirespenez- bere sentimendu bakoitza jarraitzen bide zuen.

-Ez duzu asko balio -esan zidan-. Aski da begirada bat -zakurra lekuko delarik- beti ez duela erruz jaten adierazteko; ez al da horrela?

-Lehen, bai....-hala izan zitekeela erantzun nion. Baina, orain...

-Orain berandu da! Eta, gero, alkohola zegoen tarteko... Orain, jadanik, berandu da! Eta, oraindik, alkohola dago... Zer dagizu alkoholaz? Ez dut uste gehiegi edaten dudanik, baina hori beste batzuek zure orde, egin dute zu mundu honetara iritsi aurretik. Izul zaitez ni ikustera hamabost egun barru, eta lerro batzuk idatziko dizkizut Lille-ko Lavigne irakaslearentzat.

Ene Jainkoa! Ongi dakit heredentziak pisu gaitza duela, nire gisako besaburuen gain, baina alkoholismo hitza gaitza da entzuteko. Jazterakoan ispiluan behatu nuen, eta nire aurpegia, egunez egun triste eta apur bat horiztagoa, han zegoen sudur luzea ezpainen ertzeraino jaisten zitzaidala, eta orobat karatxo bikoitza -bizar motz baino gogorraz- laban txar batek ebaki ez dezakeenaz. Hori nazkagarria iruditu zait.

Zalantzarik gabe, nire begiradadak medikua harritu egin zuen, ezen barre egiteari eman zion. Zakurrak zaunkaz erantzun zuen, eta gero, orobat, jauzi alaitsuak eginez.

-Nahikoa da, *Fox!* Nahikoa da, pizti nazkagarri *¡ori!*

Azkenean, sukaldean sartu ginen. Zarata guzti hark adorea emateko zerbitu zidan, haren zergatikoa jakin gabe. Tximinia garaia, egurrez betea, txinpartaka zegoen zorrotzarri bat bailitzan.

-Apur bat izorrraturik zaudenenean zatoz, bada, hona buelta bat ematera. Ez nieke esanan horrelakorik guztiei. Baina zutaz mintzatu zait Torcy-ko apaiza, eta, bestalde, zure begiak atsegin ditut. Begi zintzoak dituzu, hots, zakur-begiak. Bai, neuk ere zakur-begiak ditut. Harritzekoa dirudi, baina Torcy, zu zeu eta ni arraza berekoak gara, berezi den arrazako batekoa.

Gizon sendo bi haien arraza berekoa izateko ideia ez zitzaidan bururatu inoiz. Eta, halere, ulertu nuen ez zuela nitaz ixeka egin.

–Zein arraza? –galdetu nion.

–Beti ere zutik dagoena. Eta, zergatik beti zutik? Inork ez daki, zehazki. Zuk Jainkoari esker esanen didazu. Baina, nik, ene adiskide, ez dut Jainkoarengan sinesten. Zaude..., ez idazu jalgi zure leziorik, zeren buruz dakit bera. Izpirituak putz egiten du edonon, eta ni Elizaren arimarena naiz. Gezurrak denak! Zergatik egon behar dut zutik, eserita ala etzanda orde? Kontu izan adierazpen fisiologikorik ez dagoela egoki hemen. Ezinezkoa da ekintzekin justifikatzea aurrejarrera fisiko antzeko baten hipotesia. Atletak, orokorki, hiritar baketsuak dira, konformistak, ordaintzen den ahalegina baino ezagutzen ez dutenak..., eta ez guk egina. Baina, lehengo egunean Trocy-ri esan nion: onar ezaidazu jasango zenukeela bizia paradisuaz ala paradisuak gabe ere. Gainera, gure artean esateko, mundu oro sartzen da zuen paradisuak. Ez al da egia? Baita hamaikagarren orduko langileak ere. Behar baino lan gehiago lan egitean –hots, lana larregi (edaten bezala) egitean– ene buruari galdetzen diot ez ote garen, soilik, harro hutsak baino.

Nahiz ozenki barre egin, bere barreak min egiten zuen. Esan zitekeen bere txakurrak nik bezala, nolabait, pentsatzen zuela; bat-batean, bere jauziak eten zituen, eta sabela lurrari itsatsita jarri zuen; gero, apalki, bere begirada barea jaunarengana altxatu zuen; beraz, halako begiradak adiduna, edozertaz desitsatsia, zirudien, eta, orobat, dardar zegien penaz –batez ere, ulergarri zen itxaropen ilun bateraino, nahiz oro gertatu bere erraien barrualde eta zakur-soin txiroaren azken zuntzaraino.

–Lehenik, jakin nahi nuke zer ulertzen duzun zutik mantentze horretaz?

–Luze joko luke ?ori azaltzeak. Laburtzarren, demagun egoera bertikalak ez zaizkiela komeni ahaltasuei baizik. Hori onartzeko gizon arrazoiduna ahalmena eta diruaren zain egoten da Nik ez dut itxaron. Montreuil-go hirugarren goi-urtean ezaugarri bat onartzea eskatu zitzaigun... Ba al dakizu zein hautatu nuen? Aurrera egin delakoa. Eta, nori aurre eginen zion hamahiru urteko mutiltxo batek...?

–Injustiziari, agian.

–Injustiziari? Bai eta ez. Ez naiz justizia hitza beti ahoan duten horietakoa. Nire buruari ez eskatzen hasten naiz. Zein deabruari eska-

tuko diot, bada, ez badut sinesten Jainkoarengan. Injustizia jasatea gizon hilkorren baldintza da. Nire adiskideek asepsiari buruz ez dudala inolako ideiarik susmurrua hedatu zutenetik gure bezeroak joan ziren, eta, jada, ez naiz ezjakinean baino aritzen, zeintzuek ez didaten ordaintzen hegazti ala sagar-saski batez baino, horrela burugabetzat hartzen naute-larik. Nolabait, miserable horiek aberatsen biktima dira. Nik, bada, ene jaun agurgarria, denak neurri beraz neurtzen ditut. Inork ez du balio deus. Esplotatzeko txanda zainduz, eurek engainuz zuritzen naute. Hori, soilik...

Soslaiez be?tzen ninduela, burua hazkatu zuen. Gorritu egin zela ohartu nintzen. Baina, lotsak bere aurpegi zaharkituan halako itxura ederra zuen.

–Baina, gauza bat da injustizia jasatea, eta bestea gogo onez onartzea. Eurek onartzen dute. Eta horrek degradatzen ditu. Ezin dut halakoa ikusi. Menderatu ezin dudan sentimendua dut nik... Lasai hil nahi ez duen tipo errukarri baten oheburuan nengo; bai, auzia harrigarria da, baina, noiz-noiz, nire izate madarikatua ezartzen dela ohartzen naiz, eta, orduan, berari ondorengoa adierazteko gogoa datorkit, alegia, alborra hadi hortik, tontolapikoa!! Hori nola egiten den erakutsiko diat, garbi. Harrokeria, beti, harrokeria da. Hitz batean, ez naiz txiroen adiskide, eta ez zait atsegin Ternuaren eginkizuna. Nahiago nukeen ni gabe konpondu izan balira, hau da, ahaltsuekin ongi etortzea, hain zuzen. Eginbeharra izorratzen dute, eta errukia sortzen didate. Ohartu behar da zorigaitzekoa dela lotsagabeko-talde baten solidario izatea, zeinak, medikalki hitz eginez, gizaki-lurjo batzuk baino ez diren. Probableki, arrazako arazo hutsa baino ez ote zen? Egia da, zeltiarra naiz, zeltiarra burutik oinetaraino, eta gure enda sakrifizioei emaniko enda da. Galduriko kausen haserreak mugitzen gaitu! Gainera, uste dut gizateria bi espezie desberdinetan zatikatzen dela, eta hori justiziaz dugun ideiarenean arabera. Batzuentzat oro oreka da, konpromezua. Besteentzat, berriz...

–Besteentzat –esan nion– karitatearen loraketa bezalakoa da, bere arrakastazko etorrera.

Sendagileak sorpresaz behatu ninduen, bai, molestagarri zitzaidan halako sorpresa eta zalantzazko itxuraz. Uste dut nire esaldiak ondoeza sortu ziola. Azken finean, ordea, ez zen esaldi bat baino.

–Arrakastazkoa da! Arrakastazkoa!. Mutiko, oso garbia da bere arrakasta. Jainkoaren erreinua ez dela mundu honetakoa esanen didazu.

Ados. Baina, nik aurpegiatzen dizuedana ez da pobreak egotea, ez... Oraindik harago, zatirik onena damaizuedala baizik, nire gisako zomorro zaharrek zaindu, elikatu eta jantzi behar zaituztelarik. Baina, ezin dut barkatu haiek guri ain zikin eskaintzea... Ulertzen al duzu? Kristautasunaren hogeitazaldia igaro eta, ez litzateke lotsarik sentitu behar bat txiro izateagatik. Ala traizioa egin al diozue zuen Kristori? Ez nau aterako inork arazo horretatik... Haiek aberatsa apaltzeko oro dute, hots, bere bidera atera eta harrokeriazko bidean geldiarazteko. Aberatsak miramendua eta deferentzien egarria du, eta, zenbat eta aberatsago bere egarria haratago doa. Zuek haiek azken lerroan lekutzeko adorea, hau da, urbedeinkatuzko pontean edo eta elizatarian kokatzeko ausardia ukan bazenute (zergatik ez?, horrek gogoeta egitera bultzatuko lituzke. Aberats guztiak txiroen banku gainera joanen lirateke, ze, ongi ezagutzen ditut. Edonon lehenengoak agertzen dira, baina, hemen, Jesukristo Gure Jaunaren aitzinean azkenekoak dira... Kolpe ona! Badakit gauza ez zela eroso. Baina, pobrea Jesus-en irudi eta antzera eginga badago, hura Jesus bera da, eta burugabekeria litzateke bankurik urrunenera igoaraztea -horrela, jende orori aurpegia barregarri azalduz-, ze, orain bi mila urtez gero ez duzue euren listuetatik garbi geratzeko erarik. Txiroen apalketa injustuak behargarriak sortzen ditu. Ez zaie eskatzen hori aitarengandik semearengana gizontzeko parada galdu dutenei, ze, probableki, erratzak bezain ergel izaten jarraituko dute. Eta, komenientzien arabera, onartzen da, orobat, txotxongiloen, alferren eta mozkorren eliminazioa, hau da, azken finean konpromezuzko fenomenoaren eliminazioa. Baina, egia da, txiro bat Jaunaren etxean (eta ¿ori bere etxea izaki eta azken lekuan ezarriz) ez dela sartzen ikusi -eta, probableki, ez dela ere inoiz ikusiko-, eta hori dena suizar motostun bat -hil-gurdian, elizaren atzekaldera doan- Ebajelioaren aldera eramateko asmoz (eta, beti ere, Printze bati -eta kristau odoldun bati- zor zaizkion miresmen eta ohore guztiez). Halako ideiak irribarrea sortzen die, gehienetan, bere adiskideei. Baina, zergatik egin, alajaina, halako omenaldiak munduko ahaltsuei, bereziki, hain pozik daudelarik beti? Eta barregarritzat badiutuzte, zergatik hain garesti ordaintzera behartzen dituzte? Guretz irri egingen lukete -esaten dute-, eta txiro bat bere zarpailekin, elizako ebajelio-aldean, berehala fartsa bihurtuko litzateke. Ongi da! Soilik, txiroek bere miseriazko bizilekua, definitiboki, pinu-oholezko beste batez aldatzean zer egingen dute (eta, batez ere, zuek txiroek behatzekin zintz egin eta alfombran listua botako ez dutenaren kariatz ziur zaudetenean?). Alajaina! Ez zait axola ni kaikutzat hartzea, eta Aita Santuak

berak ere ez ninduke iritziz aldaraziko. Eta, ene semea, hau dasaizut, alegia, hain burugabea balitzake hori, santuek ere ez zuketeela eginen. Hain zuzen, santuak pobreak, eriazen eta lepradunaren aitzinean be-launikaturik ikusten ditugu. Ze armada harrigarria eurena, zeinean ka-boak aski duten –ondotik igarotzean– hereje-harrotzaren bizkarrean kolpetxo babesle bat ematen duten –eurak mariskalen oinetan makur-tzen diren bitartean–.

Isildu zen, pixka bat aserre, nire isiltasunagatik. Egia da ez dudala esperientzia handirik, baina lehen alditik ez-ezaguna berrezagutzea si-netsi nuen, baldin animaren zauri sakon bat traizionatu banuen. Beste batzuek, ausaz, konbentzitzeko eta ematzeko hitza aurkitzen asmatuko zuketena. Nik ez ditut ezagun halako hitzak. Gizonagandik irteten den benetako samina uste dut, lehenik, Jainkoarena dela. Eta nik bihotzean onartu nahi nuke ¿ura, apalki, neure bilakatu eta maitatu. Eta, halako al-dian, bat egin berarekin delako esaera, arrunt bilkatua, ulertzen dut, zeren egia da nik bat egiten dudala samin harekin.

Zakurra hurbildu zen, burua nagusiaren belaunetan ezarriz. Eta berak laztandu zuen isilunea eten gabe.

(Orain direla bi egun, galdeketa gisako ekintza horri ez erantzutea agiraka egin diot ene buruari, eta, halere, ene barne sakonenean, ezin dut kontrakoa egin. Gainera, ezer esango ote nuen? Ez naiz filosofoen Jainkoaren enbaxadore, Jesukristoren zerbitzari baino. Eta nire ezpaine-tara etorria ez litzateke, dudarik gabe, argudio oso bortitz bat baino; halabaina, luzaroan komentzitu nauen argudio makala da, nahiz ez lasaitu).

Soilik, Jesukristo da ene bakea.

* * *

Nire egitarauaren lehen zatia eginkizun dago. Familia bakoitza, gu-txienez, hiruhilabetez behin ikusteko erabakia hartu dut. Nire adiski-deek, berariaz, proiektu hori zatartzat daukate, eta, halako konpromete-zua gordegaitza izanen da, zeren ez dut laga nahi nire eginbeharretako bat. Urrunetik epaitzen gaituztenek, hots, egunero lan bera, despatxu konfortagarri batetik errepikatzen, dutenek ez dezakete ukan ideiarik desordenaren eta gure eguneroko bizitzaren albainuak kentzearen, zeina betekizun zorrotzak gure goikoak hona parrokia ongi eraman bat

esatera bultzatzen dituen. Eta, bestalde, ikusi ez dena geratzen da. Eta bera inoiz ez da mespretxagarria. Gure Jaunak nahi lukeen tokian al nago, ausaz? Halakoa da, egunero, hogeitaz dagidan galdera. Ezen, zerbitzatzen dugun Jaunak ez du, soilik, epaitzen gure bizia, baizik gu-rekin partekatzen eta onartzen du bera. Hain zuzen, askoz gutxiago kostako litzaiguke Jainkoa –geometra eta moralista– kontent izatea.

Gaur goizean, meza nagusia ondoren, ekipo bat osatzea nahi luke-ten gazte kiroltzaleak, bezperak ostean, erretoretxean bil daitezkeela iragarri dut. Halako erabakia ez dut hartu arinki, arduraz baizik, ze hori ene erregistroetan elkartzekoa diren hamabost izenak –ala, gutxienez, hamarrak– onartu ondoren egin dut.

Eutichamps-eko apaiz jaunak konde jaunaren aitzinean jardun du (bera familiaren lagun zaharra izaki). Kondea ez da ukatu lur-zatia uztera, baina bere gogoia lurra alokairuan ematea da (urte bakoitzeko hirurehun frankotan). Epe horren amaieran, baldin akordio berririk ez badago, aipaturiko lurraren jabetza luke, eta bere lurren esparruan eginiko eraikuntza probisionalak –edo eta jasotako estalpeak– bere ja-betzakoak liriateke. Benaz, ez bide du, probableki, nire enpresaren arra-kastan federik, eta, ausaz, kikildu ere egin nahi nau, hain zuzen, bere egoera eta izaerarekin ados ez datorren tratu horrekin. Eutichamps-eko apaizari hitz aski gogorak esan dizkio: Gurari ausart on zenbaitzuk arrikustsu dira guztiontzat, ze bera ez da, oraindik airean daudenak, onartzen dituen gizonetakoa, eta, nire eginbeharra, aurrez, mugimen-dua ibiliaren poderioz probatzea da, eta, orobat, ni le?endik berari zer egiteko gauza naizen erakustea bearrezkoa da.... Egia esan, soilik, lau suskripzio ukan ditut. Ez nekien, bada, Heclin-en Vergens oinetakogi-leak aberaski ornituriko kirol-elkarterik bazegoenik ere, ze, berak lana damaio zazpi udalerritako populazioari. Noski, Heclin hamabi kilome-trora dago, baina herriko mutilek harako bidea, bizikletan, erosoki egi-ten dute.

Hala eta guztiz, bere lagun zaharretatik urrunduta dauden zenbait ideia elkar-trukatzekeo parada ukan dugu, zeintzuk dantzara doazen eta neskatxekin tratua egiteko ohitura duten. Sulpice Mitonnet-eko nire sakristau ohiaren semeak oso ongi dioen bezala, kafetinak kaltea dagi eta garestia da. Behar den kopurua lortzeko itxaropenez, soilik, ikaske-ta-zirkulu bat eratzea proposatzen dugu, joku, irakurketa eta aldizkari batzuen aretoa duela.

Sulpice Mitonnet-ek inoiz ez lidake atentzioa emanen. Bere osasuna aski pattala da, eta soldaduska amaituberria du (bere osasuna ez-egokitzat bi bider emana izan ostean). Orain, ongi baino eskasago, pintore lanetan dihardu, eta jendeak alfertzat dauka bera.

Uste dut sufritzen duela, batez ere, bizi izan behar duen ingurunearen zabarkeriagatik. Bere antzeko askoen erara, hirian lanpostua amesten du, ze idazkera ederra dauka. Ah! Hiri handien baldarkeria ez zait beldurgarritasun gutxiagokoa iruditzen, nahiz beste erakoa izan. Bera ezkutu eta kutsakorragoa da, probableki. Arima ahula ez daiteke i?es joan bere tentaldietatik

Bere lagunen joanaren ostean, luzaroan mintzatu dugu elkarrekin. Haren begirada pixka bat galdu, eta, orobat, izutiak, inkonprentzio eta bakardadera ohituriko gizasemeen espresaera sentibera du. Halako adierazpenak Madamoisellerena –edo eta Andereñoarena– dirudi.

* * *

Pégriot andreak atzo iragarri zidan ez dela itzuliko apaiztxera. Lotsa damaio, ziurtatzen didanez, halako lan murriztagatik ordainsari bat artzea. (Bai, egia da nire jakera urriak –eta nire jantzi zurien egoerak– aisiarako leku gehiegi damaiotela). Gainera, berak dioenez bere izaeran ez da sartzen denbora galtze delakoa.

Ahalegindu naiz gauza hori txantxetan hartzen, baina ez dut lortu berak irribarre egitea. Bere begitxoek, amorruez, kliska egiten zuten, eta ia ezin zituen menderatu bere eskuen mugimendu urduriak. Nire zoritxarrez, arbuio handia sentitzen du aurpegi bigun eta biribil, bere beko ki baxu, eta, batez ere, lepo koipetsuaz –beti lerro horizontalez tirakatu eta izerdiz distiratsu denaz-. Ezin ditut gorde inpresio horiek, eta beldur naiz nire burua saltzen eta, orobat, nire arbuioa iragartzen ote dudan.

Bere hitz-parrastada hemen aurkitzeko interesa ez duen pertsona zenbait aipatuz amaitu da. Zer esan nahi izan ote du?

* * *

Etxe-irakaslea gaur goizean aitortegian aurkeztu zait. Badakit Heuchin-go ene adiskideak zuzendari espirituala baduela, baina ez natzaio ukatu entzutera. Ze burugabeak dira sakramentuak pertsonen armai-

ruan baimena eskatu gabe itzuri gindezkeela usten dutenak! Zergatik ez dute beraiek halakoa egiten? Orain arte apaizgaitegiko nire bekatar txikietara ohituta, oraindik ez dut ulertzea nolatan matamofosi izugarriaz barne biziaz halako irudi eskamatiko eta ulertezina ematera aielegatzen diren... Nerabearoa gaindituta, oso kristau gutxi sentitzen da errudun komunio sakrilegoez. Hain da erraza norbera orotaz ez aitor-tzea! Baina, oraindik ba da okerragorik. Kontzientziaren inguruan, bada kristalizazio geldoa, gezur koskor, zalantzarri eta ihesbidez osatua. Estalkiak, modu ilunean, estalgarri den kera gordetzen du, eta ez gehiagorik. Ohituraren poderioan eta, eta astiarekin batera, sotil gutxien direnak mintzo eskusibo –baina ikarragarriro sineskaitz eta abstraktu diren– zatikiak sortuz bukatzen dute. Ez dute gauza handirik estaltzen, baina bere irekiera makurak ez du begiak ezer berezi ezin duen halako dirdira lausoatua baino igarotzen uzten.

Zer agitzen da, hortaz, aitorzarekin? Ia ez da kontzientziaren azalera ateratzen. Ez nintzateke ausartuko azalean desegiten dela baiestea, ze, aldiz, harri biurtzen da.

* * *

Gau izugarria. Begiak itxi nituenetik tristurak menderatu niduen. Zoritxarrez, ezin dut aurkitu zertu ezin daitekeen gainbehera –eta animaren odoluste benetakoa– zehazteko beste hitzik. Kolpean esnatu nintzen, oihu zorrotza entzun banu bezala... Baina, hitz hori ote da komeni dena? Nabaria da ez dela hala.

Bapateko ezuste ura gaindituta gero, oinazekoa nuen orotik nire pentsamendua zehazteari utzi nion, eta bakea itzuli bide zen ene burura. Nire nerbioak menderatzeko ene bururari ezartzen diodan indarketa ohikoan uste nuena baino nagusiagoa da. Ideia hau, bereziki, atsegina zait azken orduetako larrialdien ostean; beraz, neure borondatearen aurka dagidan ahalegin hau (eta beragandik ezin dezakedalarik neureke-riazko atsegini jaso) Jainkoak neurtzen du.

Zein gutxi dakigun zer den, benaz, giza bizia! Geurea ere ez dugu ezagun. Agian, gureak deituriko ekintzez gure ametsei esker gu geu epaitzea bezain alferrikakoa da. Kristok aukeratzen du bere justiziaren arabera gauza ilun direnen andana artean, eta Berak Aitarengana altxatzen duena eguzkia bezainbat dirdiretan datza.

Goiz honetan hain nengoen abaildua, ze edozer emanen nuen erruki samurtasunezko hitz bat entzutearren. Une batzutan, Torcy-ren-gana joatea pentsatu nnuen. Baina, hamaiketan ahurren katekismoa neukan eta ez nuen huts egin nahi. Bizikletaz ere ez nintekeen garaiz heldu.

Nire ikasle hobena Sylvestre Galuchet da, hain zuzen, mutil ez oso garbia (ezen bere ama hil zenetik aski mozkorra den amona batek zaintzen du bera), halabaina, edertasun bereziko da, ia errugabetasun samur baten inpresioa ematen duena –hau da, bekatuaren aurretiko errugabetasuna eta animalia baten garbitasun akats gabekoa-. Puntu onak banatzean, sakristira etorri zait bere estanpa bilatzera eta bere begi geldi eta erneetan errukia irakurri dudala uste izan dut. Nire besoak, une batez, bere inguruan itxi dira, eta negar egin dut, zozoki, burua bere sorbaldan eutsita dudala.

* * *

Gure Ikasketen zirkuluaren lehen bilera egin dugu. Pentsatua nuen lehendakaritza Sulpice Motonnet-i eskaintzea, baina bere adiskideek bera albora uzten bide dute. Naturala denez, berari gehiago arrenkatzeko betebeharrean ez naiz ikusi. Gero, gure eginpidei egokituriko programa apal bat abian jartzen ahalegindu gara. Mutil gaisoei, noski, irudimena falta zaie, eta, orobat, kemena. Englebert Denisane-k aitortu zuenez, barregarrikeria bat egitearen beldur dira. Niregana aisiaz eta asperkeriaz etorri direla uste dut, hots, zerbait ikustearren...

* * *

Torcy-ko apaiza aurkitu dut Desvres-eko autobidean. Bere ibilgai-luan eraman nau erroteroretzera; eta berak, orobat, nire Burdeos edaritik edalontzi bat edatea onartu du. Ona al deritzaizu? galdetu dit. Lau Ezkien dendan erosiriko beste ardo arruntago batez aski nuela erantzun diot. Lasaitu bide da.

Buruan ideia berezi bat zuelakoaren inpresioa nuen; halabaina, beretzat gordetzeko erabaki zuela ematen zuen. Aire distraituaz entzun zidan, eta, bitartean, bere begiradak, hala nahi ez arren, ni galdera bati erantzuteko ezmezez nengoela adierazten zuen, ze bera ukatzen zen

hartara. Ohikoa dudanez, beldurrak eraginda sentitzean, taxurik gabe aski hitz egin nuen. Badira menderatu eta txunditu ohi duten isilune ia mingarriak, edozertariko hitzez betetzea behartzen gaituzten horieta-koak...

Itxura ffsiko harrigarria duzu -esan zidan, azkenean-. Elizbarruti osoan ez litzateke hain maskaldurik dagoen besterik aurkituko... Ziur! Eta, halata guztiz, zaldi baten antzera diharduzu, lehertzen zara. Monsi-ñoreak apaiz asko beharko ditu halako parrokia zure eskuetan jartzeko. Zorionez, parrokia bat zerbait finkoa da. Ostera, dena hausteko arrikua luke berarekin...

Ohartzen nintzen, nire buruaz errukituta, oso gogartetsu eta egizale nuen zerbaitekin txantxetan zebilela. Halako burutapena nire bigie-tan irakurtzen bide zuen.

-Bai, neka zindezket nire kontseiluez..., baina zertarako? Saint-Omer-eko ikastetxean matematiketako irakasle nintzanean, ezagutu nituen arazo oso korapilotsuak -eta ohiko arrauetatik kanpo- askatu berri zituzten ikasle harrigarri batzuek. Baina, nolatan haiek ez dauden nire mende, beharrezkoa da zuri jarduten uztea, zure ahalbidea erakuts zaki-dan... Ez dago eskubiderik zuen gainekoen iritzia faltsutzat uzteko... Bes-te batean mintzaituko naitzaizu, oraindik, nire sistemaz.

-Zein sistemaz?

-Beha... Gure gain daudenek arrazoa dute zentzutasuna akontseilatze-ko. Beste hoberik ezean hala hobe, ni neu ere apaiza naiz. Nire izaera da. Ezer gutxi da -soilik, itxura egitearren- buru txar eta helburu-rik gabekoa azaltzen den apaiz burugabea baino. Halata guztiz, gure bideak ez dira munduarenak bezalakoak. Hain zuzen, Egia ez da proposatzen gizonei segurtasunezko poliza ala garbigarri bezala. Bizia Bizia da. Jainkoaren Egia Bizia da. Halabaina, ene seme, Bera zuzentzen dugu-naren itxura dugu, eta Bera da, orobat, eramaten gaituena.

-Zertan ote nago? -esan nion- (nire ahotsa zakarra egin zen, eta bitan eten egin nuen).

-Gehiegi mugitzen zara, ze botilan sarturiko erlastarra ematen duzu. Baina, azken finean, otoitz-espirtua baduzulakoan nago.

Uste nuen Solesmes-era joan eta monje bilakatzeko aholkua eman-nen zidala uste izan nuen. (eta, bestalde, halakoa egitea ez du hain gaitza izan behar).

–Monjeak gu baino maltzurragoak dira, eta zuk ez duzu zentzu praktikorik, ezen zure proiektu famatuek ez dute lortzen egitate bihurtzerik. Gizonen esperientziari buruz, hobe hitz ez egitea. Uste duzu kondetxoa jaun bat dela, katekismoko ikasleak poetak, eta deana bera sozialista. Zu parrokia dotore baten buru ikustean –eta mirespen osoz dasaizut– emaztea lehen begiradan ezagutu arren bere emaztea aztertzeko keinu harroa dagien senar kaiku horietako baten ondorioa dagidazu.

–Hortaz...? –(nire nahasteak ez nau, ia, hitz egiten uzten).

–Hortaz...? Jarrai ezazu. Zer nahi duzu, bada, nik esatea? Ez duzu buruzaletasun zipitzik, eta gaitza da zure esperientzietaz aburu bat ukatea, ze sakon jarduten eta konpromezu bat hartzen duzu beraietaz. Naturala denez, ez duzu gaizki jarduten giza naturaren arabera jokatzu. Ruysbreck Harrigarriaren hizak gogoratzen dituzu, zeina, ni bezala, flandriarra zen: Jainkoaz atzemana zaudenean, eri batek salda-katilua eskatzen badizu, zazpigarren zerutik jaits zaitez, eta emaiouzu eskatzen dizuena. Noski, agindu egokia da hori, baina ez dadila gerta izan alferkeriaren aitzakia. Beraz, bada naturaz gaindiko alferkeriaren esperientziarik, adina eta dezepzioekin batera datorrena. Ah, apaiz zaharrak gogorrrak dira!. Zuhurtziagabeziaren azkenekoa zuhurtzia bera da, Jainkoa, emeki, albora uztera bideratzen gaituenean. Badira, beraz, higuingarri diren apaiz zaharrak...

Hitzok ahal dudan modura, behar bada, transkribatzen ditut, hau da, hobeto ordez okerrago, ze ez nuen entzuten, ia, bera.. Ze beraietaz hainbat susmo nituen! Ez du kofindantza txintik niregan, eta, hala eta guztiz, nire borondate ona hain da handia, beti begietara nabaria dela uste dudarrik, eta denek nire asmoen erara epaituko nautela. Ze eromena! Mundu kaskar honen ataritan uste nintzela sartua nintzen, beraz, oro bakarrik eta nire bizkarrera itzultzeko inolako itxaropenik gabe. Ez nuen ezagun nire parrokia, eta bera ahalegitzen zen ni ignoratzen. Baina, nitaz egiten zen irudia, jadanik, guztiz garbia eta zehatza zen. Eta, ondoren, ez nintzatekeen jakitun ezer aldatzeko, baldin ahalegin handien bitartez ez bazen.

Torcy-cko apaiz jaunak beldurra nire aurpegi barregarrian irakurri zuen, eta ulertu zuen, seguruenik, une hartan ni ematzeko ahalegin oro alferrikakoa zela. Isildu zen. Irribarre egiten lehiatu nintzen, eta lortu nuela uste izan nuen. Osa latza izan zen.

* * *

Gau txarra igaro dut. Goizeko hirutetan linterna hartu nuen, eta elizara bideratu nintzen. Alboko atearen giltza aurkitzea ezinezkoa agitu zitzaidan, eta ate handia zabaldu behar izan nuen. Sarrailaren txirriok, ganga edo bobedaren azpian, izugarritzko burrunba atera zuen.

Banku batean lo hartu nuen burua eskuartean nuela, eta hain sakonki euriak, soilik, esnatzeraino goiznabarrean. Tantak beirate hautsiaren zehar isurtzen ziren, eta elizako lauzetan ur-potxingo handia sortu zen. Kanposantutik irtetean Arsenio Miron-ekin topatu naiz, zeinak egunonak halako doinu zakarrez eman dizkidan. Benaz, itxura bixia ukan behar nuen nire begi loaz haziez eta nire sotana bustiaz.

Borroka egin behar dut Torcy-ra joateko nire tentazioaren aurka. Galduko duen korrikalariaren presa burugabea –eta hala adierazte onartzen ez duenarena– da nirea. Nagoen egoera urdurian, ez naiteke gal aitzakia alferrez. Zertarako mintzatu iraganaz? Soilik, geroa axola zait, eta ez naiz aursarta sentitzen berari aurrez behatzeko.

Torcy-ko apaiz jaunak, probableki, nik bezala pentsatzen du. Ziu-r-raski, berdin. Gaur goizean, Marie Perdrot-en hilkizunetarako zapiak zintzilikatzen nituen bitartean, bere oin-urratsak, zerbait nagiak, igarri bide izan ditut. Baina, ez zen ehorzlea baino, zeinak lana amaitua zuela adirazten zidan.

Dezepzioak, ia, eskaileretatik erorarazi egin nau...

* * *

Delbende doktoreari Eliza ez dela, soilik, berak irudikatzen duena, hau da, bere lege, funtzionari eta armadak dituen Estatu subiranoa. Denboren zehar, soldadu-tropa modura doa aurrera, herrialde ezezagunen artean hornidura oro ezinezkoa delarik. Egunero, Berak erregimenak eta datozen gizarteak, tropa batek landan bezala, bizi ditu.

Nola luza dakioke Txiroari, Jainkoaren legezko oinordeko gisa, mundu honetakoa ez den erreinu bat? Eliza Txiroaren bila dabil eta lurreko bide guztien zehar deitzen dio berari. Eta Txiroa beti leku berean dago, hau da, tontor azkarraren ertzean Zurrunbiloen Jaunari begira, zeinak hots egiten dion nekerik gabe, hogei sekulu geroztik, ahalako

hots goitar eta miragarritz: Beha, hau dena zurea izanen da, baldin eta, belaunikaturik, gurtzen banauzu...

Halakoa izanen da, agian, gizataldeen etsipen harrigarriaren adierazpen goinaturala. Ahalmena Txiroaren eskura dago, eta halakorik ez daki (ala halaxe dirudi) berak. Begiak makur ditu, eta Seduzitzaileak espero du, segunduz segundu, gure espezetik askatuko duen hitza, nahiz ez den aterako Jainkoak zigilaturiko aho agurgarritik.

Arazo askaezina da Pobrea bere eskubidera birrekartzea, Agintera igo gabe. Eta hala balitz, ezinezkoa izanik ere (milioika ahobero eta jendarme-taldez osaturiko diktadura errukigabea -funtzionari, -teknikari eta estadista-saldo batez lagundua- munduko puntu orotan eta aldi berean haragizaleen inteligentziak, dirutza eta irabazien gose diren animale basati eta maltzurak gizonaren kontura bizi den giza arraza menderatzea lortuko luke. Horrela edozeren arau bilakaturiko *aurea mediocritas* delakorantz makurtuko litzateke, ze bere betiko diruzalekeria ez da, zalantzarik gabe, irensten dituen diruzalekeriaren era hipokrita edo ezkonziente bat baino; gaitera, berehala joanen da gora, eta, modu horretan -udaberria gisa- berriro loratuko lirateke borondatezko pobreziak.

Ez da inongo gizarterik txiroaren largura eginen. Batzuk besteen kaikukeriatik bizi dira, eta, orobat, bere harrokeria eta bizioetatik. Pobrea, aldiz, *karitatetik bizi da*. Ze hitz goitarra!

* * *

Ez dakit zer gertatu zaidan bart. Amets egin bide dut. Goizeko hirurak aldera (behin ardo pixka bat berotu, eta, ohikoa dudanez, ogi-zati bat edalontzira apurretan jarri ondoren) lorategiko ateak karrask egin zuen indarrez, eta jaitsi egin nintzen zer gertzen zen ikustera. Itxirik kausitu nuen bera, nahiz halakoak ez harritu ni, ze ziur nengoen itxi nuela iluntzean, egunero egiten dudanez. Hogei minutura, gutxi gorabehera, burrunbak karrask egin zuen lehen aldian baino bizikiago (ze haize bolada zakarra zebilen eta teilatuek ekaizpean zeuden). Baina, hau dena kontakizun barregarria da...

Nire ikustaldiei berriz ekin diet. Torcy-ko apaizaren oharrek zuhurtziara bultzatzen naute, eta -itxuraz nahiko hutsalak diren- galde-sail tipietara mugatzen ahalegintzen naiz. Erantzunaren arabera, so-

lasaigoarazten lehiatzen naiz, nahiz eta ez asko, ahalik eta apalen den egia batekin bat etorri arte, erdipurdikazko egiarik ez eman arren! Kezka horretaz ere, eta halakoa oguziko banu ere, Jainkoaren izenak dirdir egin bide du aire lodi eta itogarri honetan, eta, dagoeneko, zabalitzen ziren aurpegiak orain itxi egiten dira. Halabaina, hobeaz litzateke esatea iluntzen eta lainotzen direla.

Ah, norberarengan laido eta biraotan ahitzen den errebolta...! Agian, ez da deus, eta ez dagokio halako garrantzirik eskaintzea. Jainkoarekiko gorrotoak beti jabekuntza batean pentsarazten nau. Orduan, deabruak bere mende hartu zuen (Judas). Bai, beti jabekuntzan eta erokerian. Horrek, horma baten itzalpean osaturiko bizian zehar eginiko ihesa deritzat, argiak edonon eta ederki dizdiz dagien bitartean... Euren zultara arrastaka doazen –eta haurren joku krudeletara jarririko animalia errukarriengan– pentsatzen dut. Deabruen jakin-nahi basatia, gizonarekiko eskakizun beldurgarria, askoz misterioitsuagoa da... Ah, halakoa gisaseme ebakiak Aingeruaren begiekin ikus ahal bagentza!

* * *

Astiro, hobetzen noa, krisiak gero eta berantago tartekatzen dira, eta, batzuetan, jangartasunaren antzeko zerbait susmatzen dudala deritzait. Dena dela, orain jakia nazkarik gabe prestatzen dut, nahiz eta betiko neurria utzi gabe, hau da, ogia eta ardoa. Soilik, azukre aski gehitzen diot ardoari, eta ogia, moztu ordez, gogortzen uzten dut hauts dezadan. Horrela hobeto digeritzen da bera.

Errejimen honi esker, egunaren amaierara neke handirik gabe iristen naiz, eta neure buruaz sendoago sentitzen naiz... Ostiralean, joango al naiz Torcy-ko apaizaren etxera? Sulpice Mitonnet egunero dator kit ikustera. Benaz, ez da oso azkarra, baina baidelikatua, eta bere ardurak eskaintzen dizkit. Sukaldeko giltza eman diot, eta ni kanpoan nagoeanean bere eginbeharretara ematen da. Berari esker nire etxe txiroa itxuraz aldatzen dator. Ardoa, esaten didanez, ez zaio ona urdailari, eta azukrez okitzen da.

Begiak negarretan, bere apaizetxera hurbiltzeak ixeka eta berriketa aintz sortzen diotela esan dit. Uste dut bere bizikerak hain langile diren laborariak aztoratzen dituela, eta errieta egin diot, seriozki, duen gano-ragabetasunagatik. Lan bila joanen dela agindu dit.

Dumochel anderea sakristira etorri zait, bere alaba hiruhilabeteko azterkertarako onartua ez izanaren kexu.

Ahal bada, berehala ahantzi nahi nituzken nire bizitzako proba batzuk aipatzea albora uzten dut, ze, aih!, ez dira alaitasunez eraman ditzakedanak. Eta zer da etsipena alaitasunik gabe? Ez da bere garrantzia puztu nahi dudarik... Horrelakorik ez! Badakit arruntenak direla. Sentitzen dudan lotsak, eta menderatzen ez dudan nahasketa honek ez nau ondratzen gehiegi, baina ez dut asmatzen sentimendu fisikoa -hau da, berak ematen didan nazka hori- gainditzeko. Zergatik ukatu? Goiz ikusi dut bizioaren aurpegia, eta nahiz barru sakonenean arima pobre horiekiko errukia sentitu, eramangaitz zait, kasik, nik ez nahita, bere zoritxarrari buruz dudan irudia. Laburki esanda, lizunkeriak beldu-rra damait.

Eta haurren lohikeriak, batez ere... Ezaguna dut bera. Baina, ah..., ez du alde tragikotik hartzen! Aldiz, uste dut pazientziaz eraman behar dugula, ze zentzugaberia niminoenak arazo honetan ondorio ikaragarriak ukan ditzake. Izan ere, hain da gaitza besteengan zauri sakonak bereiztea, eta arriskutsua beraiek sakontzea! Batzuetan, hobe da berez zikratizatzea, ze erneberri den alea ez da eskuetan erabili behar. Baina, horrek ez dit eragozten konspirazio orokor hori gorrotatzea, ezta begitatiek sartzen zaigun zera ignoratzea; eta, orobat, garrantzirik gabeko gizon helduen irribarre zoro uste dituzten adinekoena, gizon mamituon mintzairaren adirazgarri ez direlako. Orobat, goizegi ezagutu dut tristezia eta zorakeria, eta hori hain misteriotsu den haurren tristura guttion injustiziaren aintzinean ez erreboltezko. Esperientziak, beraz, ah!, haurren etsipenak badirela erakusten digu. Eta larriminen deabrua, uste dudanez, deabru likitsa da...

Horregatik, ez dut hitz egin Seraphita Dumouchel-ek. Halabaina, berak ez dit utzi, aste batzuen ostean, kezka anitz niregan sortzea. Gorrotorik ba al didan galdetzeraz iritsi naiz, ze hainbestekoa da ni mintzeko bere trebezia; benaz, bere adinaren goitikoa da. Bestetan, inozotasun-aire eta nolabaiteko arduraeza zuten probokazio barregarriek, orain, halako gaiztotze borondatezkoa islatzen bide dute -kuriositate eri eta adin bereko neskatxa askori amankomun den sorkari bezala-. Lehenik, ez da jartzen hartara baldin lagunentzinean ez bada, eta orduan konplizitatezko airea du nirekin, zeinak iribarrea azalarazi duen, luza-roan, ene ezpaintedara; halabaina, horrek arriskua sumarazten dit. Auto-bidean, kasualitatez, bera kausitzen dudanean -eta ohikoa den baino

maizago topatzean- serio agurtzen nau, baina xalotasun osoz. Egun batean, seduzitzen utzi nion. Mugitu gabe geratu nintzen, begirada baxuz, eta, eztiki hitz eginez, berarengana aurreratzean, txori-zoratzaile baten itxura zuen. Ez zuen inolako imintziorik egin nire ondean izan arte. Baina, ni hurbilera ailegatzean -ze bere burua lepazama tipia (hain gutxitan jaikia) ez ikusterainokoan jaitsi zen- ihes egin zidan jauzi batean, diru-xorroa bide-bazterreara jaurtikiz. Nire monagilo baten bitartez itzuli nion kartera, eta oso gaizki hartua izan zen.

Dumouchel anderea oso maitagarri azaldu zen, hasieran. Zalantzarik gabe, bere alabaren ezjakintasunak onesten zuen nik harturiko erabakia, baina, benaz, ez zen aitzakia baino. Seraphita, aldiz, azkarregia da bigarren proba batetik duinik ez ateratzeko. Honela, ahalik eta zuhurtzia handienaz, Dumouchel andereari adierazi nahi izan nion bere alaba aurreratuegia zela zeritzaidala, hots, biziki goiztiarra, eta komeniko zela, aste batzutan, obserbazioan ukaitea. Berehala sendatuko zen atzerapen hartaz, eta ikaspideek euren ondorioa edukiko zuten.

Andere gajoak, amorruez, gorri jarrita entzun zidan. Ikusi nuen errealdia masailetaraino igotzen zitzaioala, ze bere begietan belarriak ere gorritz jartzearaino isladatzen zitzaizkion. Tipiak besteek bezainbat balio du -esan zuen azkenik-. Berak nahi duena eskubidea kontutan izatea da, ez gehiago, eta ez gutxiago. Erantzun nion Seraphita ikasle bikaina zela, baina bere jarrera, ala gutxienez jarduera, ez zitzaidala egokia iruditzen. Jarduteko zein era da hori?. Koketaria apur bat da erantzun nion. Kokeketeria?. Hitz horrek beretik atera zuen. Kokeketeria? Zertan sartzen ari zara zu orain?. Kokeketeria! Hontara iritsita..., hori ez da apaiz baten arazoa. Apazi jauna, merezi duen errespetuaz jakin ezazu gazteegia kausitzen zaitudala horretaz mintzatzeko, eta, are gutxiago, halako neskato batez!.

Halakoak esanda, utzi ninduen. Neska tipiak, zuhurtziaz, eliza hutsaren banku batean itxaroten zuen. Ate erdi-irekiaren zehar, bere adiskideen aurpegiak ikusi nituen, eta euren irribarre itoak ere entzun nituen; seguruenik, bere amaren besoetan jaurtiki zen, negarrez. Beldur naiz gutzia ez ote zen itxurakeria bat baino.

Zer egin? Haurrek farragarrikeriazko zentzua oso garatua dute, eta oso ongi dakite, egoera iritsita, logika harrigarriaz azken ondorioetaraino jokutzen. Bere lagunak eta apaizaren arteko irudipenezko borrokak, nabarmenki, oso atsegin zuten, eta, unea heldzean, ez zuen zalantzarik

ukanen beharrezkorik asmatzeko, kondaira erakargarriagoa eta astiz luzeagoa gerta zedin.

Bart agitu zitzaidan pentsatzea nire ministeritzaren eginbeharra baino ez zen zerbait gehiegiakoan itxaron dudala; presezki, nire bete-behar eskergabe eta gogorrenetako batean. Nor naiz ni kontsolamendua eskatzeko izaki hain tipiei? Amets egin nuen nire saminak eta alaitasunak partekatuz eurekin zintzoki hitz egitea, eta, oh!, eurak zauritzeko arriskurik gabe nire bizia adirazpen horretatik igaroz –otoitzalditan pasatzen dudana bezala-. Baina, hori guztia ez zen neurekoikeria baino.

Gaurtik aintzina, beraz, inspirazioari gutiago eskaintzearen bete-beharrari emanen natzaio. Zoritxarrez, astia falta zait, eta nire atsedendorduei denbora gehiago kendu beharko diet. Gau honetan halaxe egitea lortu dut, eta hori ongi lijerituriko ordezkotari bati esker. Zergatik deitoratu ote nuen hainbeste Burdeos izeneko ardo ongile hura erostea?

* * *

Nik, atzo, gaztelura eginiko ikustaldia porrotan amaitu da. Oso berandu harturiko gosariaren ostean erabaki nuen bera, ze Burguez-en, oraindik, eri jarraitzen duen Pigeon anderearen etxean asti asko galdu nuen. Laurak inguru ziren, eta nire ezuste handiz –ze kondea ostegun-arratsaldetan etxean egon ohi da- ez nuen kondesa anderea baino aurkitu.

Nola azaldu hain animoso ni iritsi ondoren, bapatean, hizketa bat eusteko –eta, orobat, egiten zizkidaten galderei ere zuzenki erantzuteko- ez nintzela gauza? Kondesa andreak, lehenik, bere heziketa bikainaz ezere berri ez izatearen itxura egin du, baina, azkenean, nire osasunaz albisteak izateko betebeharrean sinetsi du. Aste batzuk geroztik, halako galderak saihesten ahalegintzen naiz, eta, gezurra esateko baimenez ere sentitzen naiz. Hori aski ongi lortzen dut, eta ohartzen naiz, gainera, jendeak sinisterra azkartzen direla, nik oro ondo doala diodanean. Benaz, nire argaltasuna harrigarria da (eta haurrek, euren dialektoan, ikusterako tristea deritzon izengoitia ezarri didate), eta, hala eta guztiz, hori familiagandik datorrela baieztatzeak, berehala, goxaten ditu euren aurpegiak. Bai, nirengandik urrun halakoa deitoratzea. Kezka aitortzea ni ebakuatzearen arriskua ukaitea litzateke, Torcy-ko apaizak dioenez. Gainera, uste dut ez dudala partekatu behar sentituriko Gure

Jaunarekin ez bada, nire sufrikarioak holokaustoan eta mixeria tipiak eskainiz.

Kondesa andererari erantzun nion oso berandu jan nuela, eta hala-koak urdaileko min arina sortzen zidala. Okerrena da, jarraian, agur esan niola eskalera lo-ibiltari bat bezala jaitsiz. Etxeko jabeak adeitsu lagundu zidan azken eskailera-maila arte, eta eskerrik ere ez nion eman, sudurzapia ene ahoan eustearren. Uste dudanez, halako adiskidetasun, ezuste eta errukizko espresaera oso bitxiaz –eta, orobat, nahigabekoaz– begiztatu ninduen. Hain barregarria da beti gizon eri bat! Azkenik, nik luzaturiko eskua hartu zidan haur gaisoa!, edoeta nire haur gaisoa zioela baitan, ze halako perpaus bat iragarri nion adieraziz ezpainen mugimenduan.

Hain harritu eta ukiturik geratu nintzen, ze bidexkara hurbiltzearen belar-soropila bat zeharkatu nuen. Konde jaunak, berak halako estimuan duen, belar ingelesak nire zapatatzarren urratsa gorde bide du orain.

Gutxi errezatzen dut, eta gaizki. Kasik egunero, meza ostean, nire eskertza etetera behartua ikusten naiz bata eta bestea –eta, gaisoak, gehienbat– hartzearen. Fabregargues, seminarioko ene lagun zaharra, Montreuil-go inguruetan botikari bezala finkatua dagoenak, senda-produktuen kaixak bidaltzen dizkit. Baina, badirudi ez duela inolako atsegirik sentitzen konpetentzia horregatik, zeren, orain arte, bera zen bakarra zerbitzu tipi horiek eskaintzen.

Zein gaitza suertatzen den gure antzekoei nahigaberik ez sortzeal? Nahiz edozer egin, gizakiak prestago sentitzen dira borondate onak kontrajartzera, euretaiz bailiatzera baino. Nondik ote dator arimen hainbeste antzukeria ulertezina?

Ez da inolako zalantzarik gizona norberaren etsaia dela; edonon egonda ere, bere buruaren etsairik maltzur eta kaskagorrena dela. Purraka ereindako gaitza, ia, beti ernetzen da. Aldiz, ontasunezko hazirik nimiñoenari ez itotzeko halako zorte harrigarria, halako zorion miragarria falta zaie.

Goiz honetan, nire eskutitzen artean Boulogne-ko zigilu-marka duen bat kausitu dut, kafetinetan erabiltzen den paper txar kuadrikulauetan idatzia. Ez du izenpenik.

Asmo ona duen pertsona batek trasladoo eskatzeko aholkua ematen dizu. Hobe ahalik eta azkarren egitea. Jende orori nabarmen zaionez, berorrek, ohardun izatean, odolezko negar-malkoak isuriko ditu. Erukia diot, eta berriro diot: ihes joan dadila!

Nork idatzi ote du hori? Hemen, koadernotxo batean xaboi, lixiba eta klorozko uraren gastua idatzirik utziriko kontuaren Pégriot-eko anderearen idazkera ezagutu bide dut. Nabarmen da Andere horrek ez nauela, ezer ere, estimutan. Baina, zergatik opa ote du nire joana hain sutsuki?

Kondesa andereari aitzakiazko hitz batzuk igorri dizkiot. Sulpice Mitonnet-ek eraman du nire oharra landetxera. Ez da azaldu oso pozik.

* * *

Beste gau izugarria dut, dena ameskaiztoz eteniko loaldiaz betea. Ni elizara joatera ez ausartzerainoko euria egiten zuen. Inoiz ez nintzen saiatu hainbeste errezatzen, lehenik soseguz eta bare, gero halako beharketa kontzentratu eta gaitzaz, eta, azkenik –odol hotzaren pilaketa egin bezain azkar– nahimen desesperatuz (nahiz azken hitzak izua sortu); orobat, nire bihotz gutzia lariminaz dardartzen duen nahimenezko kolpe batez zegoen.

Badakit errezoak egiteko nahia badela, berez, otoitza, eta Jainkoak ez lukeela jakinen areago eskatzen. Baina, aldi hartan ez zuen osatzen berak betebeharrak, ze hain zitzaidan otoitza beharrezkoa, nolatan airea nire birikentzat eta oxigenoa nire odolarentzat. Nire ostean ez zegoen eguneroko eta familiako bizirik –zeinetik, bultzada batez, ihes egin den, eta zeinera itzultzeko ziurtasuna badagoen, nahi hala-. Ez, nire ostean ez zegoen deus ere. Eta aitzinean, soilik, murru bat nuen, murru beltz bat.

Orokorrean, otoitzaren ideia zoroa dugu; eta nola ausartzen dira mintzatzerak –ez anitz, eta ez urri– bera ezagutzen dutenak? Trapentse edo eta kartusiar batek urteak eta urteak beharko ditu otoitz-gizon bilakatzeko, eta kaiku den lehen gizakiak bizitza oso baten ahalegina epaitu nahi izanen du... Otoitza, noski, alferrikako elkarrizketa edo eta hitz-ja-

rio hutsa balitz –eta, orobat, norberaren itzalaren elkarrizketa ero-mo-dukoa, ala txikiagoa (hau da, mundu honetako ondasunak lortzeko alferrikako eta superstiziozko asmoa) ez litzateke sinesgarri izanen milaka izakiek azken unetan, ez, soilik, gozotasuna –eta mesfidati naiz kontsolamendu sentiberezkoaz– halako gozamen bete eta lartitza aurkitzea baizik (eta, jakizu mesfidatia naizela kontsolamendu sentidor horietaz). Ah, zaalantzarik gabe, jakitunak sugestioaz mintzo dira! Seguraski, inoiz ikusi ez duten eta hain gogartetsu, jakitun –eta epaietara hain burutsu–diren monje zahar horietakoak izanen dira (eta, orobat, ulermen eta errukiz hain dirdaitu direnen izatasun bigun batez horniturikoak). Amets baten erdi preso diren eta esnai dauden loti horiek, esasn, zein mirarigatik besteen mixerian, sakonkiago, sartzen bide dira? Amets bixia, opio berezia da bera, ezen eta antzekoengandik aislatu ordez, denen solidario giten zaitu mundu osoaren karitatezko izpirituan!

Konparaketa horretan, ia, ez naiz ausartzen arriskuan jartzea, eta aitzakia eskatzen dut berarentzat; baina horrek gogoeta pertsonalik espero ez daitekeen jende-multzo handiari atsegin dakiok, baldin aurrez harritzen dituzten irudi ezusteko batez animatzen ez badira. Agian, edozein gizon zentzudun musikan aditua uste izanen al litzateke piano batean hatz-puntekin tekleatu duelako? Eta Beethoven-en halako sinfoniak, ala Bach-en bestelako fuga batek hotz uzten badu bat –eta besteen aurpegian goi-goizamen iritsezinak atzemateaz aski badu– bere burua, soilik, salatuko ote du?

Ai!, psikiatrei sinesten zaie, baina santuen ahobateko testigutza ez da kontuan hartzen. Nahiz eta –emeki gure konplexitatea desestali ordez– barren sakonketa hori beste edozeinen antzekoa ez dela esan, bapatekoa eta guztizkoa den argiketa ondorioztatzen du berak, zeina urdinean amaitzen den, eta, horrela bizkarrak uzkurduaz aski izanen dute. Halabaina, otoizlari den zein gizonak aitortu du otoitzak dezepzioa sor- tu diola?

Gaur goizean, ezin naiz zutik eutsi, literalki esanda. Hain luze iruditu- riko orduak, inolako oroipen zehatzik utzi gabe igaro dira. Bularretan bertan jasandako –eta leku ezezagun batetik helduriko kolpe-sentsa- zioak– (eta bere larritasun dudagabeak) ez dit uzten halako baldarkeria misteriozua neurtzea baino.

Otoitza inoiz ez da bakardadea. Baina, dudarik ez, nire tristura han- diegia da. Nire buruaz erregutzen nion, soilik, Jainkoari. Baina, Bera ez da etorri.